

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra primární a preprimární pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Střídavá péče o dítě v legislativních podkladech a v reálných situacích
rodin s předškolními dětmi

Shared child care in legislative documents and in real situations of
families with preschool children

Tereza Korbová

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Soňa Koťátková, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy
2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Střídavá péče o dítě v legislativních podkladech a v reálných situacích rodin s předškolními dětmi vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 29. dubna 2020

Korbová Tereza

Poděkování

Úvodem bych chtěla poděkovat PaedDr. Soně Koťátkové, Ph.D. za intenzivní čas věnovaný konzultacím a za poskytnutí cenných rad a připomínek, kterých si nesmírně vážím.

Dále děkuji svému zaměstnavateli, který mi umožnil studium během náročného pracovního poměru, a vždy mi vycházel ve všem vstříc.

Nakonec bych chtěla poděkovat své rodině a mému příteli, za pomoc a podporu při celém studiu, a při psaní závěrečné práce.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá střídavou péčí o dítě předškolního věku, jejím legislativním zakotvením a hlubším vhladem do reálných situací rodin v průběhu střídavé péče. Bakalářská práce je rozčleněna na dvě části: část teoretická a část praktická.

Teoretická část popisuje rodinu, její funkce a potřeby rodiny v životě dítěte. Dále se zaměřuje na krizi v rodině, její rozpad a způsoby řešení výchovy dítěte po rozvodu. Závěr teoretické části je zaměřen na legislativní ukotvení střídavé péče v zákonech ČR.

Praktická část představuje výzkum realizovaný ve třech rodinách, v časovém rozmezí jednoho měsíce, října 2019. Cílem výzkumu je zjistit, zda rodiče shledávají střídavou péčí jako vhodné řešení vzniklé situace, zorientovat se v tom, jak střídavá péče ovlivnila dosavadní život matky a otce dítěte/děti, na základě rozhovorů odkrýt možné přínosy a negativa střídavé péče, a zaznamenat možné změny v chování dítěte během probíhající střídavé péče. Hlavní výzkumnou metodou je kvalitativní výzkum, formou strukturovaného rozhovoru s každým rodičem zvlášť.

KLÍČOVÁ SLOVA

Rodina, krize rodiny, rozvod, manželství, legislativa, střídavá péče, názory rodičů

ABSTRACT

Focus of this Bachelor Thesis is the shared custody of the preschool child, its legislative aspects and the deep insight into the actual situations of families that share custody over their children. The thesis consists of two parts, theoretical and practical. Theoretical part describes family, its function and the need for family in children lives. Other topics covered are family crisis, family breakdown, ways of child raising after the divorce. The theoretical part is concluded with legislative aspects of shared custody in the law system of the Czech Republic. Practical Part includes the research conducted in three families in the course of one month - October 2019. Research objective is to learn if families find the shared custody to be the suitable solution of their situation, how it influenced life of the mother and father of the child and what are the positive and negative aspects of shared custody. The research also tries to find and tackle possible changes in child behaviour as a result of shared custody. The main research method is qualitative research in the form of a structured interview separately done with all of the involved parents.

KEYWORDS

Family, family crisis, divorce, marriage, shared custody, legislation, parent views

Obsah

ÚVOD	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Rodina	8
1.1 Čím je pro společnost rodina	8
1.1.1 Sociologické pojetí rodiny	8
1.1.2 Psychologické pojetí rodiny	12
1.1.3 Pedagogické pojetí rodiny	15
1.2 Funkce rodiny	18
1.2.1 Různé naplnění funkce rodiny	19
1.3 Dítě předškolního věku a jeho potřeba rodiny	22
1.3.1 Základní potřeby dítěte	22
1.3.2 Dítě a jeho potřeba rodiny	24
2 Krize rodiny	28
2.1 Příčiny rozpadu rodiny	28
2.2 Rozvod	29
2.3 Způsoby řešení výchovy dítěte po rozvodu	37
2.3.1 Výlučná péče	37
2.3.2 Společná péče	40
2.3.3 Střídavá péče	40
3 Legislativní východiska pro péči o dítě	44
3.1 Obecné zakotvení povinnosti péče o dítě	44
3.1.1 Práva dítěte	45
3.1.2 Sociálně právní ochrana dětí	47
3.2 Střídavá péče v interpretaci zákonů ČR	48
II. PRAKTICKÁ ČÁST	52
4. Cíle výzkumu	52

4.1 Výzkumné otázky	52
5. Metody výzkumu	52
6 Vlastní výzkumné šetření.....	54
6.1 Rozhovory.....	54
6.2 Rodina A	54
6.2.1 Odpovědi na otázky-Rodina A	54
6.3 Rodina B	61
6.3.1 Odpovědi na otázky - Rodina B.....	61
6.4 Rodina C	68
6.4.1 Odpovědi na otázky - Rodina C.....	68
7 Shrnutí výsledků k výzkumným otázkám.....	75
8 DISKUZE	79
9 ZÁVĚR	82
POUŽITÉ ZDROJE	84
Literatura.....	84
Zákony	86
SEZNAM PŘÍLOH.....	87

ÚVOD

Problematika péče o dítě po rozvodu je v dnešní době důležitým sociálním tématem. Rozvodovost v České republice je velice vysoká a je společností více akceptována. Vliv na ni má nejen celkové uvolnění vztahů a partnerství, ale i socioekonomický status, proměna genderových rolí v rodině a celkový ústup od tradičního modelu rodiny. Co bylo dříve považováno za nepřijatelné, je dnes jakousi normou. Dnešní partneři dávají často nejprve přednost kariéře, bydlení, postavení ve společnosti, a až někdy potom je čas na zakládání rodiny. Je také známo, že mnoho partnerství dnes není uzavíráno sňatkem. Pokud se rodiče rozhodnou od sebe odejít, existují různé alternativy svěření dítěte do péče po rozvodu. Svoji bakalářskou práci jsem zaměřila na svěření dítěte do střídavé péče. Střídavá péče je velice diskutabilním tématem dnešní doby, nachází se mnoho jejich příznivců i odpůrců. Rozděluje veřejnost i odborníky. Jako každá jiná alternativa porozvodové péče o dítě má střídavá výchova své výhody i nevýhody. Problémem této péče je, že vyžaduje intenzivní kooperaci obou rodičů, kteří musí být natolik vyzrálí a rozumní, aby se na věcech kolem ní byli schopni domluvit. Ne všichni rodiče jsou způsobilí tento bod splňovat. Tato forma proto bohužel není vhodná pro všechny rodiče. Jejím velkým plusem je ale rovnoměrně rozložená výchova matky a otce, kdy dítě má možnost styku s oběma rodiči po stejný čas, přijímá tak ženský i mužský aspekt výchovy a neztrácí kontakt ani s jedním rodičem.

Bakalářskou práci na téma střídavá péče jsem zvolila nejen z důvodu aktuálnosti tohoto tématu, ale i z důvodů osobní zainteresovanosti. Zajímalo mě hlouběji, jestli opravdu tento typ samotným aktérům-rodičům vyhovuje, jak moc je pro ně náročný, a zda shledávají střídání domovů a rozdělení života dítěte do dvou „rodin“ jako vhodné řešení pro dítě předškolního věku. Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí-do části teoretické a části praktické. První kapitola teoretické části je zaměřena na vymezení rodiny, její funkci, a potřebu rodiny pro dítě předškolního věku. Další kapitola se zabývá krizí rodiny, jejím rozpadem, rozvodem a způsoby řešení výchovy dítěte po rozvodu. V neposlední řadě je důležité zmínit poslední kapitolu, která rovněž koresponduje s tématem střídavé péče, a tou je její legislativní zakotvení v rámci zákonů České republiky. Cílem výzkumné části je zjistit, zda rodiče shledávají střídavou péči jako vhodné řešení vzniklé situace, zorientovat se v tom, jak střídavá péče ovlivnila dosavadní život matky a otce dítěte/děti, na základě rozhovorů odkrýt možné přínosy a negativa

střídavé péče a zaznamenat možné změny v chování dítěte během probíhající střídavé péče.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Rodina

1.1 Čím je pro společnost rodina

Rodina jakožto nejstarší společenská instituce, která se během historického vývoje lidstva měnila a transformovala, vždy patřila, a i v dnešní době stále patří, k nejdůležitější základní jednotce společnosti. Je přirozenou sociální skupinou, ve které muž a žena, vychovávající své potomky, žijí v té nejintimnější blízkosti, hospodaří, vychovávají děti, učí je, připravují pro život a dávají si navzájem lásku, respekt a bezpečí. Jak dále uvádí Matoušek (1993), „*Hlavní smysl rodiny je reprodukční. Rodina usnadňuje lidem péči o děti a jejich výchovu. Kromě toho, že je rodina biologicky důležitá pro udržení lidstva, je také jednotkou společnosti. Reprodukce člověka jako organismus i jako bytost kulturní. Zprostředkovává tradici dalším generacím. Rodina je prvním a dosti závazným modelem společnosti, s jakým se dítě setkává. Formuje jeho osobní vývoj i postoj ke všem dalším skupinám. Rodina se snaží formovat dítě podle svého hodnotového schématu, podle vlastní tradice.*“ (Matoušek, 1993, str. 10) Abychom blíže porozuměli pojmu rodina jako takovému, je třeba zmínit tento fenomén v několika rovinách, a to z hlediska sociologického, psychologického a pedagogického.

1.1.1 Sociologické pojetí rodiny

Rodina zůstává i v dnešní moderní společnosti, důležitou institucí, která má významnou společenskou hodnotu. Tato instituce, procházející lidskými dějinami odnepaměti, hrála důležitou roli v reprodukci všech existujících společností. Pohled sociologů na rodinu však prošel v historii mnoha proměnami. Původní teorie sociologů směřovaly k náhledu na rodinu jakožto morfostatickou instituci. „*Představuje sociální zařízení, jehož základním účelem je vytvářet soukromý prostor pro reprodukci společnosti, stíněný proti vířícímu a nepřehlednému světu veřejnému. Chrání své členy, nemění svůj tvar, vnitřní uspořádání ani habitus a změny ve svém okolí vyrovnává.*“ (Možný, 2008, str. 14)

Přestože je každá rodina specifická, a má svou vlastní hierarchii vztahů, byla v dějinách vždy určitou jistotou jak pro obyčejný lid, tak pro sociology, vědce, politiky a celou

společnost. Ve svých základních funkcích a struktuře se dalo předpokládat, že je neměnná, a bude i přes rychlý a dynamický vývoj jakýmsi stabilizačním prvkem, pilířem fungování společnosti. Toto přesvědčení se udržovalo a vládlo až do první poloviny dvacátého století (Možný, 2008).

Již v průběhu 19. století začaly vznikat na toto téma výzkumy a sociologické teorie rodiny, které byly živeny ze dvou hlavních zdrojů. První zdroj představovala institucionální historicko-právní škola, která pojmu rodina určovala spíše normativní charakter, zatímco druhý zdroj představoval myšlení sociálních kritiků a tehdejších reformátorů, kteří se zabývali především sociální realitou, nikoli právními normami (Možný, 2008).

Vedle výše zmíněných rozdílných náhledů na rodinu, se institucionální tradice od myšlenek reformátorů lišila tím, v jaké sociální vrstvě se daná rodina nacházela. „*Zatímco institucionální tradice vycházela ze zamlčeného předpokladu, že pro zkoumání rodiny jsou relevantní zákona dbalé střední a vyšší vrstvy (v evolucionistickém pojetí to byla měšťanská rodina jako vrchol společenského vývoje), předmětem pozornosti reformátorů byla především rodina nižších vrstev (zejména průmyslového proletariátu), ohrožená dynamickým sociálním vývojem: industrializací, urbanizací a sekularizací.*“ (Možný, 2008, str. 30)

Dle historicko-právní školy se výzkum rodiny jako takové, týkal norem, především právních, které se promítaly do rodinného života. Tyto normy sloužily pro analýzu forem rodiny a manželství. Nejvýraznější postavou tohoto sociologického myšlení byl Henry Summer Maine, který se zabýval právními normami Starověku a dle těchto norem interpretoval život tehdejších společností. Zatímco u primitivních společností převládalo statusové právo a jejich seskupení stávalo z velkorodin, kde jedinec neměl žádnou právní subjektivitu a dominantním prvkem bylo rodinné společenství pod nadvládou patriarchy, u industriálně-městských společností po zániku feudalismu a výrazným nástupem industrialismu, převládalo smluvní právo. Rodiny se postupně rozpadaly, do popředí se dostával jedinec, a rodina ztrácela status základní sociální jednotky (Možný, 1999).

Další výraznou osobností poloviny 19. století, jež se zabývala sociologií a výzkumem rodinného života byl Émile Durkheim, který stavěl před manželský typ rodiny, tradiční rodinu patriarchální. Dle Durkheimovy koncepce se nukleární rodina postupně

vyčleňovala z rodiny příbuzenské, vlastnické právo již nebylo vázáno na majetek, ale každý člen rodiny mohl mít svůj vlastní majetek. Také autorita a práva otce, jakožto hlavy rodiny, byla stále více omezována. Takto fungující manželská rodina postupně ztrácela svoji kontinuitu, pospolitost, a daleko snadněji se rozpadala (Možný, 1999).

S nástupem industrializace a urbanizace společnosti nastal další zlom ve fungování rodin. Rodina městského proletariátu, kde stále více vládla chudoba, a naproti tomu rodina měšťanského charakteru, která postupně sílila a stávala se kulturním vzorem společnosti. Pracovní místo bylo přeneseno z rodin do továren a obyvatelé tak byli soustředěni do měst. V průmyslu začal pracovat také větší počet žen. Takto tvrdá realita tehdejší doby stále více nutila různé reformátory zabývat se sociologickými studiemi rodin, jejich ekonomikou a jejich ochranou před vládnoucími poměry (Možný, 1999).

Se vznikem sociálně kritických studií rodin, kterými se zabývali především sociální reformátoři, začaly vznikat studie ekonomických a sociologických aspektů rodiny. Mezi nejvýznamnějšími mysliteli tohoto směru byl Frédéric Le Play, který považoval rodinu za základní jednotku uspořádání sociálního organismu, a tedy i za základní jednotku studia společnosti. Frédéric Le Play se věnoval studiím dělnických rodin, zejména jejich hospodaření s penězi. Jak uvádí Možný (1999) ve své knize Sociologie rodiny: „*Jako první se pokusil nalézt kvantifikovatelné jednotky pro studium rodinného života. Nalezl je v peněžních příjmech a vydáních domácností.*“ (Možný, 1999, str. 30)

Le Playův nejvýznamnější přínos spočíval ve vytvoření případových studií a systematického pozorování rodin, a shromáždění veškerých údajů o rodinném rozpočtu. Aby tehdy blíže porozuměl rodinám a jejich ekonomickým situacím, často s nimi žil jako podnájemník, a tak měl přímý vhled do fungování a života rodiny. Le Playova metodologie tak měla v pozdějších dobách nesmírný význam pro shromažďování dat o následcích industrializace a pro základy sociálních politik (Možný, 1999).

Frédéric Le Play (In: Možný, 1999) na základě svého studia rozlišil tři typy rodin:

Příbuzenská rodina (famille parentale) – Členové tohoto typu rodiny nemají osobní vlastnictví a pracují bez nároků na odměnu ve prospěch rodiny. Tento model rodiny vznikl na základě cest Le Playe po území Orientu a v asijských stepích. Rodinné společenství sestává ze čtyř generací s více nukleárními rodinami. Stabilita této rodiny je

vysoká, důležitým prvkem je tradice a materiální podpora především slabších členů rodiny.

Nestabilní rodina (famille instable) – Nestabilní rodina je výsledkem industrializace a individualismu. Tento typ rodiny představují především vzdělané vrstvy západní Evropy, kde členy rodiny jsou pouze rodiče a neprovdané děti. Po sňatku totiž děti rodinu opouští a nemají již žádné závazky vůči zbytku rodiny. Chybí zde též otcovská autorita a rodiče a neprovdané děti tak ve stáří žijí izolovaně a opuštěně.

Rozvětvená rodina (famille souche) – Tento typ rodiny Le Play našel u malých vlastníků půdy a v malých hospodářstvích, při svých cestách v severním Německu, a je na ni nahlíženo jako na vzor pro sociální reformu. Základním prvkem této rodiny je dům, v němž pospolu žije nejstarší syn, může být již ženatý, a jehož rodina udržuje jádro rodiny a rodinné tradice. Rodinný majetek později přenášen do rukou dědice, který má díky tomuto patřičné právo a povinnost majetek a jmění udržet a rozvíjet.

„Le Playova typologie je základem konzervativní tradice v sociologii rodiny.“ (Možný, 2008, str. 39)

Přelom 19. a 20. století byl poznamenán výraznějším emancipačním úsilím ze strany žen. Ženy byly stále více nezávislé na muži, a bylo jim umožněno ovlivňovat počet dětí pomocí antikoncepce, čímž se regulovala ekonomická zátěž rodiny. Od konce 19. století stát výrazněji zasahuje do moderní rodiny, a to různými způsoby. Více se například pohlíží na ochranu dětí a upevnění vazby mezi rodičem a dítětem, v podstatě zájem dítěte sloužil jako dobrý důvod k zasahování státu do rodiny (De Singly, 1999).

Další neméně významný přelom v sociologii rodiny byla bezesporu první světová válka, která zapříčinila odchod obrovského množství mužů od rodin, na jejichž místa v zemědělské a průmyslové výrobě musely nastoupit ženy. Dokázaly tak, že jsou schopny zastoupit muže i v této sféře. I v této rovině zde můžeme hovořit o jisté emancipaci žen.

V souvislosti s první světovou válkou, jež způsobila v rodinném životě jistou demoralizaci, a více prohloubila krizi rodiny a nárůst rozvodovosti, výrazně poklesla sňatečnost a porodnost. Bohužel se nic nezměnilo ani během druhé světové války. Po druhé světové válce nastal trend vedoucí k sociální rovnosti a změnám ve společnosti. Byl zaznamenán výrazný „babyboom“, kdy se po válce rodily děti, jejichž narození bylo

za války odloženo. Výrazný posun vpřed zaznamenal také hospodářský růst, který začal nebývale kvést a nastal tak všeobecný blahobyt, jenž neměl obdoby (Možný, 2008).

Francois de Singly (1999) ve své knize Sociologie současné rodiny popisuje proměny rodiny od 60. let 20. století, které shrnuje do jednotlivých okruhů:

- Snížení počtu sňatků (ať už prvních, nebo dalších sňatků) a zvýšení počtu nesezdaných svazků (nebo spolužití)
- Nárůst počtu rozvodů a rozchodů
- Nárůst neúplných rodin s jedním rodičem (tj. domácností s jedním rodičem a jedním nebo více dětmi), dále rodin nově složených nebo obnovených (domácnost tvořená párem, jehož alespoň jeden člen má již za sebou nějakou manželskou zkušenost a stará se o jedno ze svých dětí z prvního manželství)
- Snížení počtu porodů
- Nárůst mimomanželských porodů
- Nárůst námezdní práce žen, převážně matek, a následně i párů, kde jsou oba manželé zaměstnáni

De Singly uvádí, že hodnotový systém upřednostňující autonomii jedince, převládá nad materiálním dědictvím a manželský život se tak stává křehčím (De Singly, 1999).

Hodnota osobní autonomie byla vyjadřována různými způsoby, ať už odmítáním sociálních rolí manžela či manželky, nebo nezávislosti na institucích. „*Manželství není atraktivní v případě, kdy je chápáno jako možné uzavření se do předem určených rolí.*“ (De Singly, 1999, str. 88)

1.1.2 Psychologické pojetí rodiny

Zatímco v první polovině 20. století se rodině věnovala především sociologie, tak psychologie jako obor zabývající se rodinou a prostředím, v němž jedinec vyrůstá, zaznamenal výrazný nárůst v sedmdesátých letech našeho století. Pro psychologii je rodina nevyčerpatelným zdrojem výzkumných otázek. Psychologie rodiny jako samostatný obor se intenzivně věnuje jedinci a jeho vztahu s rodinou a širším okolím.

Zohledňuje též vliv životních událostí v rodině. Pozornost se přesunula především na vztah matka-dítě a značně se proměňovala také představa o podobě rodiny ve smyslu různé struktury a podoby rodiny a působení faktorů na ni (Kimplová, 2008).

Ke změnám v oblasti psychologie rodiny v 70. letech přispěly do značné míry i teorie o manželských vztazích a sourozeneckých konstelacích, které působily jako inspirace oblasti rodinné terapie. Pozornost teoretickou i terapeutickou si začaly vyžadovat též rodiny nesezdaných partnerů, osamělí rodiče, podruhé sezdané páry, jejichž soužití a vzájemná interakce měly významný vliv na výchovu dítěte v rodině (Sobotková, 2001).

Jako paradoxní se jevila skutečnost, že zatímco psychologie rodiny aplikovaná v praxi se již dávno rozvíjela, tato psychologie jako akademická disciplína se teprve rodila. *„Ačkoli psychologové publikovali o rodině mnoho statí, téměř všechny jsou orientovány na klinickou praxi, na prezentaci kazuistik, terapeutických postupů atd. V českém jazyce jsme zatím postrádali shrnutí hlavních teoretických témat a metodologických zvláštností psychologie rodiny, které jsou nezbytným základem praktických aplikací.“* (Sobotková, 2001, str. 11)

Sobotková dále uvádí některé důvody, díky kterým nebyla psychologie dlouho akceptována v provázanosti s rodinou. Například laické názory společnosti na rodinu jako takovou, které na lidi „útočily“ z masmédií, mnohdy představovaly tvrdou konkurenci samotným vědeckým výzkumům, které ve srovnání s nimi působily velmi suše a stroze. Dalším důvodem byl nedostatek zahraniční literatury a přístup k ní. V neposlední řadě pak samotný fakt, že rodina jako samostatná disciplína, nebyla považována za významný prvek, proto studium rodiny bylo spíše považováno za okrajovou záležitost jiných disciplín, jako je vývojová či klinická psychologie (Sobotková, 2001).

Historie tohoto oboru je těsně spjatá s vývojem psychologie v Americe. V roce 1958 byla založena APMSFT: *The Academy of Psychologists in Marital, Sex, and Family Therapy*, jenž vznikla na podporu dalšího vzdělávání psychologů v oblasti rodinné a manželské terapie. Důležitým mezníkem byl rok 1984, kdy vznikla *Division 43* při Americké psychologické asociaci (APA). Tato sekce psychologie rodiny byla zahrnuta oficiální cestou do struktury APA, čímž se jí dostalo veliké podpory a publicity, a jejímž prostřednictvím bylo umožněno šířit do povědomí nutnost pohlížet na obor psychologie rodiny jako na velmi perspektivní. Mezi další mezinárodní asociace patří například nám

známější *The International Family Therapy Association* (IFTA), která byla založena v Praze v roce 1987 během mezinárodní konference o rodinné terapii, nebo další neméně známá *The European Family Therapy Association* (EFTA). S viditelným nárůstem vědeckých asociací, zvyšujícím se počtem poradců, terapeutů a výzkumníků zabývajících se tímto oborem, vzrůstalo celkově povědomí o dění v oboru psychologie rodiny. Velký pokrok byl zaznamenán též v propojení teorie a praxe s výzkumem (Sobotková, 2001).

K samotnému oboru psychologie rodiny neodmyslitelně patří obor sociální psychologie rodiny. Jelikož je rodina primární skupinou, ve které existuje vzájemná vztahová síť a interakce mezi členy rodiny, je proto důležité zmínit tento obor. Sociální psychologie rodiny umožňuje chápat rodinu jako systém vzájemného působení jedinců na sebe a jejich vzájemnou socializaci. Rodina zaujímá mimořádně důležité místo v utváření osobnosti člověka, v jeho rané socializaci, uspokojování potřeb a vzájemného láskyplného soužití (Helus, 2001).

Helus uvádí, že *„Rodina je velkým tématem jakožto jedna ze základních strukturálních složek společnosti a jakožto složka zcela základní, pokud jde o zajišťování té nejlepší možné péče o děti, o jejich ranou socializaci, o vytváření prvopočátečních předpokladů rozvoje osobnosti. Postupně se na socializaci jedince podílí více a více činitelů, které význam rodiny zařazují do většího a složitěji propleteného celku souvislostí-nicméně vliv rodiny je nadále významný, byť se jakkoli proměňoval.“* (Helus, 2001, str. 117)

Obor sociální psychologie nezkoumá pouze vztah mezi dítětem a rodinou, ale také působení druhých lidí a sociálních skupin na dítě. V rámci rodiny probíhají dva typy socializace – primární a sekundární. Primární socializace zahrnuje intimní vazby mezi dítětem a nejbližšími členy rodiny a tím poznávání kultury a společnosti. To, jakým způsobem rodina dítěti zprostředkovává určité základní vzorce chování k sobě samotným a k lidem kolem sebe, jakým způsobem dítěti vytváří pocit bezpečí a oporu, a jakým způsobem dítě učí vztahu k zodpovědnosti, to vše dítěti umožňuje zvládání určitých sociokulturních vzorců, jež jsou pro život ve společnosti nepostradatelné. Na primární socializaci navazuje socializace sekundární, která zahrnuje především vztahy dítěte v navazujícím sociálním prostředí, a tím je předškolní a školní instituce. Věnuje pozornost vztahu dítěte s ostatními dětmi, pedagogy a dalšími autoritami, které na něj v předškolním a později školním prostředí působí. Klíčovou roli v sekundární socializaci

ale stále má rodina a její prvotní výchovný efekt, který se v dalším prostředí působícím na dítě, pozitivně či negativně projeví (Helus, 2015).

1.1.3 Pedagogické pojetí rodiny

Rodina je z pedagogického hlediska považována za prvotní výchovné a socializační prostředí, které na dítě působí. Rodiče jsou první a nejpřirozenější vychovatelé. Každé dítě je jedinečné individuum, které má vlastní svět, prožívání, schopnost učení se novým věcem. Proto je třeba ke každému dítěti přistupovat s ohledem na jeho individualitu, jedinečnost. Dítě se během svého vývoje v rodině setkává s novými situacemi, vnějšími podněty a jinak je zpracovává. Je proto třeba na dítě pohlížet pozitivně. Seberozvoj, schopnost růstu, seberealizace, naplňování možností, to vše je při výchově klíčové pro formování jedince v rodině (Gillernová, Mertin, 2003).

Je samozřejmé, že v tomto ryze pozitivním duchu je téměř nemožné výchovu nést. Každý rodič se setkal s negativními situacemi a reakcemi, které výchovu přirozeně prostupují. Negativní situace vznikající v průběhu výchovy jsou však zcela přirozené, přicházejí a odcházejí, mnohdy jedince naopak spíše posilní. Jsou to výzvy, které je třeba překonat, napravit, poučit se z nich (Gillernová, Mertin, 2003).

Vliv na vznik těchto výchovných problémů má především rodinné klima a výchovné metody rodičů. Baumrindová (In: Helus, 2007) uvádí některé typy výchovných stylů působících na dítě:

- **Autoritářský styl:** tento styl se vyznačuje vysokým stupněm prosazování požadavků na dítě, kde je zpravidla uplatňována striktní výchova, bez možnosti domluvy s dítětem. Dítě by mělo být poslušné a splnit, co mu rodiče nařizují. Není zde vyloučeno fyzické a psychické trestání.
- **Povolující styl:** při této výchově je kladen důraz na absolutní volnost dítěte. Dítě by se samo mělo rozhodnout, jak má jednat a co dělat, je zde zcela eliminováno trestání a požadavky na dítě zde zpravidla chybí. Pokud vznikne problém, dítě se ze svých chyb samo poučí.

- Styl opřený o autoritu: v tomto výchovném stylu je uplatňována zásada jasné daných hranic, které rodiče dítěti vymezí, ale je zde ponechána dítěti určitá míra rozhodování se. Rodiče s dítětem komunikují a hovoří, snaží se, aby dítě rozumělo všem požadavkům, a jsou mu takto dostatečnou a přirozenou autoritou, která je svým životem provází.

Mezi další faktory ovlivňující výchovu dítěte patří také socioekonomický status rodiny, mravní kvalita rodičů, početnost rodiny, vzdělání a věk rodičů. Problém může představovat i rodina samotná, respektive její snížená funkčnost. Dle Heluse (2007) mezi takové rodiny patří:

- *Rodina nezralá*, kdy bývá věk rodičů většinou nízký, nebo jsou rodiče ještě nedostatečně vyvinutí k převzetí zodpovědnosti a rozhodování se v různých životních situacích. Chybí zde pocit opory a jistoty.
- *Rodina přetížená*, kde na rodiče je vyvíjen nadměrný tlak a množství úkolů, které obtížně zvládají, a tak se dítě dostává na okraj zájmu.
- *Rodina perfekcionista*, kde je na dítě vyvíjen nadměrný nárok, aniž by si rodiče dostatečně uvědomovali a citlivě zhodnotili, zda je dítě vůbec schopno tyto nároky zvládnout.
- *Rodina autoritářská*, kde dítěti není umožněn dostatečný prostor pro rozvíjení vlastní individuality a schopností uvědomování si samo sebe. Dítě pouze plní požadavky a úkoly svých rodičů.
- *Rodina rozmazlující*, kdy je dítěti naopak poskytnuta tak velká míra bezpečí a ochrany, že není schopno a není mu ani umožněno překonávat přirozené vývojové nástrahy a překážky. Rodiče také často dítěti povolují vše, co si usmyslí.
- *Rodina liberální a improvizující*, kde dítěti není stanovena jasná hranice ve výchově a jednání, a tím chybí jakási vnitřní pravidla, řád, kterým se řídí většina ostatních v naší společnosti.

- *Rodina odkládající*, kde se rodiče jakýmkoliv způsobem snaží dítě, alespoň na krátkou dobu, někomu svěřit, dát ho pohlídat. Je pro rodiče jakousi zátěží, která jim brání v osobním rozletu, vlastní realizaci snů a plánů. Dítě tak postrádá stabilní domov a jistotu prostředí.
- *Rodina disociovaná*, kdy vztahy v rodině nejsou na dobré úrovni, častým jevem jsou hádky a rozepře, nejen mezi členy rodiny ale i s dalšími příbuznými. Dítěti pak chybí pocit důvěry a soudržnosti, vzájemné pomoci, která je v jeho vývoji klíčová.

Rodina není pouze vnějším činitelem působícím na dítě. Prožívání vztahů v rodině, emocí a událostí, postojů, to vše si dítě z rodiny vnáší dovnitř svého já a vytváří si tak nevědomky určité vzorce chování, které tak považuje za normální, pokud v tomto modelu vyrůstá. Vezmeme v úvahu například přejímání určitých negativních vzorů z nefunkční rodiny. Je důležité, aby další významní činitelé ve výchově dítěte, například pedagogové, měli dostatek kompetencí tyto nedostatky a negativní vzorce pomalu a citlivě odstraňovat. Už v mateřské škole je velmi klíčová spolupráce s rodinou. Pedagog by měl mít povědomí o problematice narušené funkce rodiny, měl by empaticky a citlivě vnímat činnosti a chování dítěte v instituci, pozorně mu naslouchat, vnímat jeho emoce, prožitky, stavy, reakce a chování, vyhodnocovat a případně napravovat a řešit vzniklé negativní situace plynoucí z nefunkčního rodinného prostředí (Helus, 2007).

Naproti tomuto negativnímu vzoru je ale třeba zmínit také ten pozitivní. I v dnešní době existují rodiny, které se o děti starají v nejlepším zájmu, s láskou a úctou. Paradoxně možná právě povědomí o dysfunkčních rodinách a jejich problémech, které rodiče vidí kolem sebe, v médiích, v předškolních a školních institucích, některé rodiče naopak donutí zamyslet se nad svojí výchovou, uvědomit si, jak je důležité mít spokojené a šťastné dítě, a díky těmto špatným vzorcům se snaží ještě víc dítěti poskytnout právě to, co jiné děti v nefunkčních rodinách mít nemohou. Dětem je potřeba dávat pocit užitečnosti, vlastní společenské hodnoty. Je třeba rozvíjet jeho potenciál, sdílet s nimi všechny emoce, zážitky a prožitky, dávat mu možnosti se rozhodovat, posilovat sebevědomí, umožňovat komunikaci s vrstevníky, otvírat jim budoucnost. Rodič nemůže

jen zůstat nezúčastněným pozorovatelem. Rodič je plně zúčastňující se bytostí na osudu svého dítěte (Matějček, 1992).

1.2 Funkce rodiny

Rodina jakožto nejvýznamnější a nejdůležitější sociální útvar, ve kterém dítě vyrůstá, zahrnuje ve svém souhrnu mnoho činností a funkcí. Nejen že by měla uspokojovat základní sociálně psychologické potřeby dítěte, pečovat o kulturní návyky, předávat kulturní dědictví a budovat určité morální návyky vzhledem k dítěti, ale měla by plnit i další funkce potřebné ke zdravému výchovnému působení rodiny. I když vezmeme v potaz, že v současné době rodina prošla výraznými společenskými změnami, jako například omezení počtu dětí, nesezdané páry, malé nukleární rodiny, postavení žen v domácnosti, oba pracující rodiče, základní funkce, které rodina vždy měla, zůstávají neměnné. Kraus, Poláčková (2001) uvádějí tyto funkce:

Biologicko-reprodukční funkce je důležitá jak pro jedince, tak pro společnost. Aby společnost mohla fungovat a rozvíjet tak své perspektivy, je potřeba určitého stabilizačního prvku státu, čímž je právě rodina. I když je očekáváno, aby se rodil takový počet dětí, které by tuto potřebu naplňovaly, je v dnešní moderní době vzhledem k ekonomické situaci počet dětí rodičích se v rodinách stále menší. Nesmíme opomenout význam této funkce také v sexuální rovině, jakožto rozmnožovací funkce a uspokojování sexuálních potřeb manželů.

Sociálně-ekonomická funkce má velký význam v ekonomické sféře. Rodina je pro ekonomický trh tím nejvýraznějším spotřebitelem, rodiče se snaží děti a celý chod domácnosti ekonomicky zabezpečit. Vedle tohoto se rodiče zapojují do výrobní sféry v rámci určitého povolání. Jejím cílem je tak udržet životaschopnost ekonomické stránky rodiny.

Socializačně-výchovná funkce, tato funkce zajišťuje připravenost dítěte na vstup do praktického života. Rodina by měla být základní sociální skupinou, která dítěti vštěpuje osvojování si základních společenských, mravních a kulturních hodnot, postojů a v neposlední řadě společenskému chování, které je pro dítě významné pro budování sociálních vztahů v životě.

Ochranná (pečovatelská) funkce zajišťuje životní potřeby rodiny a chrání je před sociálně patologickými jevy. Dříve zajišťoval tuto funkci především stát ve formě preventivních prohlídek, zdravotního a důchodového pojištění, očkování, ozdravovny. V dnešní době plní ochrannou funkci hlavně rodina, různá občanská sdružení a stát.

Sociálně-psychologická funkce, rodina v této funkci je pro dítě důležitým bodem ve formě emocionálního a citového bezpečí. Rodina by měla zajistit takové klima, kde se dítě cítí bezpečně, s dostatkem lásky a porozumění, což je klíčová oblast pro jeho emocionální a psychický vývoj. Dítě by se mělo v rodině cítit akceptováno, hodnoceno a uznáváno. Udržování takového klimatu je bohužel v dnešní době a v dnešních podmínkách stále těžší, a tak bohužel přibývá rodin s deprimovanými, zanedbávanými, psychicky a fyzicky týranými dětmi.

Výše uvedené základní funkce, které by měla každá rodina splňovat, zní velice idealizovaně. V dnešní době ze zkušeností víme, že tomu tak zdaleka není. Dnešní rodiny se potýkají s nemalými problémy, díky nimž nejsou schopny plnit i základní funkce. Ať už je to jejich přímou vinou, nebo vzniklými nečekanými problémy různého charakteru. A to bohužel nezůstává bez negativního dopadu na dítě. Diferencují se tak typy rodin s různou funkčností vzhledem k dítěti.

1.2.1 Různé naplnění funkce rodiny

Helus (2007) ve své publikaci Sociální psychologie pro pedagogy zmiňuje pět kategorií:

- Rodiny stabilizačně funkční-do této kategorie spadají rodiny, které plní všechny základní potřeby jak vzhledem k dítěti, tak i potřeby zdravě fungující rodiny ve všech jejích složkách.
- Funkční rodiny s přechodnými, více či méně vážnými problémy-v takových rodinách, i když fungují, se objevují přirozeně občasné problémy. Ty způsobují buď vlastnosti jednotlivých členů rodiny, náhle vzniklé negativní situace, osobní selhání, vnější okolnosti. Při takto vzniklých problémech se rodina snaží držet pohromadě a situaci jakýmkoli způsobem vyřešit. Snaží se stále držet pohromadě a její hodnota neklesá. Naopak často dochází po překonání problému k daleko

pevnějšímu poutu mezi členy rodiny. Do této kategorie můžeme zařadit většinu rodin.

- Rodiny problémové – tato kategorie zahrnuje též rodiny řešící různorodé problémy, ale zde je ztížena možnost problémy řešit. Členové rodiny jsou možná psychicky méně odolné, neumí spolu komunikovat a vzniklé situace společně řešit. Snaží se problém sice překonat, ale jim samotným síly už dochází. Snaží se vyhledat pomoc, ale ta je často pouze dočasná. Většina takových rodin v krizi končí rozvodem a následnou snahou dát do pořádku záležitosti alespoň kvůli dětem.
- Rodiny dysfunkční – u těchto rodin je již vážně narušena schopnost vzniklé problémy vyřešit. Situace už se zpravidla vymykají kontrole, a děti jsou tak velmi ohroženy. Problémy takovýchto rozměrů jsou nuceny řešit instituce, jejichž radami se ale rodiče často neřídí a nejsou schopni plnit jejich rady a přijímat jejich pomoc. Do této kategorie spadají například rodiny zatížené alkoholismem, drogami, psychickými problémy, náročným rozvodem, finanční krizí, nevhodnými sociálními podmínkami, nedostačujícím bydlením atd. Na děti mají dysfunkční rodiny většinou traumatizující vliv.
- Rodiny afunkční – afunkční rodina již čelí tak závažným patologickým problémům, že je zde bohužel nutný zásah institucí, či soudů, jež následně svěří děti do zařízení náhradní rodinné péče. Dítě je v tomto případě bohužel zcela v ohrožení, rodič o něj nejeví zájem, nebo je samo dítě v ohrožení života. Náprava v takovéto rodině je již téměř nemožná.

Existují však další aspekty a skutečnosti v současné době, které rodinu kromě výše uvedených funkcí, destabilizují. Kraus a Poláčková (2001) uvádí:

- Snižuje se stabilita svazku v důsledku subjektivních i objektivních důsledků, roste počet rozvodů.

- Mění se celková struktura rodiny, počet dětí se snižuje a rodiny jsou spíše méně početné, mizí vícegenerační soužití rodin.
- Značné množství funkcí rodiny převzaly i jiné instituce
- Zakládání rodiny již ztrácí svoji původní rituální podobu, tudíž manželský svazek není pro mnoho párů tak důležitý a nutný, a proto stále větší počet párů, s dětmi i bez nich, se uchylují k soužití bez manželského svazku.
- Zvyšuje se počet pracovně zatížených členů rodiny, kde ubývá prostoru trávení času s dětmi a věnování se jim. Mnohdy je tato skutečnost dětem kompenzována materiálně.
- Prodlužuje se délka života a s tím spojena starost o rodiče a prarodiče, často na úkor vlastního starání se o potomky.
- Nadužívání antikoncepce jako prostředku proti nechtěnému těhotenství, zvyšování věku rodičovství, postupná liberalizace umělého přerušování těhotenství.

Tyto problémy, plynoucí ze špatné výchovy, se v dnešní době bohužel stále prohlubují. Dnešní doba si žádá spěch, nadmíru práce a z toho plynoucí finanční a psychické problémy, pocit neúspěšnosti, nedocenění, uchylování se ke konzumaci alkoholu, drog, k sebevraždám apod. Rodiče tak musí zvládat obrovský tlak, který je na ně vyvíjen ze všech stran života a stěží zvládají svůj život, natož se ještě starat o své potomky. Hůře se tak přizpůsobují, zvláště s více dětmi, dnešní uspěchané době. A bohužel na to nejvíce doplácí právě děti, které se mnohdy stávají spíše zátěží než radostí. Matějček uvádí: „*Je pravděpodobné, že teprve na určité ekonomické úrovni rodiny se stává dítě pro své rodiče a pro společnost, v níž žijí, hodnotou citovou. Teprve tam, kde neprobíhá denní zápas o přežití, přestává být dítě zátěží.*“ (Matějček, 1992, str. 41)

Navzdory těmto negativním aspektům, které rodinu jako celek ohrožují stále víc, neztratila rodina i v dnešní době nic na svém významu. Stále je dominantou a základním

prvkem celé společnosti. Její hodnotou je právě citový vztah trvale spolu žijících dvou osob, později s dětmi.

„Rodina je těžko postradatelnou institucí i pro dospělého člověka. Mít stálého partnera a mít děti jsou přední hodnoty lidského života. O ně dospělý člověk opírá pocit vlastní hodnoty, pocit smysluplnosti své existence, na nich závisí jeho psychická pohoda i zdraví.“ (Matoušek, 1997, str. 9)

1.3 Dítě předškolního věku a jeho potřeba rodiny

Abychom porozuměli tomu, co dítě v předškolním věku ke svému plnohodnotnému a zdravému vývoji potřebuje, je třeba uvést jeho základní potřeby a potřebu rodiny v jeho životě.

1.3.1 Základní potřeby dítěte

K tomu, aby se dítě zdravě vyvíjelo, vývoj nebyl ničím narušen a byly uspokojovány jeho základní potřeby, je třeba naplnit několik zásadních psychických potřeb dítěte. Ty jsou pro zdravý vývoj jedince základními požadavky, které musí být v péči o dítě splněny. Potřeby dítěte se s přibývajícím věkem mění a upravují, nicméně zanedbání kterékoli ze základních potřeb, může v pozdějším věku vést k narušení fungování jedince. Ačkoli by se to mohlo zdát atypické, k první důležité potřebě dítěte patří být dobře narozen. Zní to zvláště, ale potřeba, aby se dítě narodilo zdravé, mělo potřebné předpoklady a schopnosti všestranného vývoje a bylo v nastávající rodině chtěné a vítané, je zásadní v každé nastávající rodičovské roli (Dunovský a kol., 1999).

Vedle zmíněné prvotní potřeby, kterou jsem zmínila výše, Dunovský (1999) uvádí další potřeby zásadní pro dětský vývoj:

Biologické potřeby

Do základních biologických potřeb jedince řadíme především přísun potravy, a to z hlediska jak kvality, tak kvantity. Dostatečně vyvážená a výživná potrava je základním stavebním kamenem správnému vývoji dítěte a jeho zdraví. Další důležitou roli hraje uspokojení hygienických požadavků jako je dostatek tepla, čistoty a ochrany před

negativními vlivy vnějšího života. Významnou biologickou potřebou je také dostatečná stimulace, především v oblasti nervové soustavy a lokomočních aktivit, a to v podobě stimulů přicházejících z vnějšího okolí.

Psychické potřeby

Psychické potřeby dítěte jsou úzce provázány, ba přímo napojeny v návaznosti na potřeby biologické, ale též sociální. Pro zdravý a komplexní rozvoj každého jedince je potřeba především dostatek vnějších stimulů, které podněcují rozvoj osobnosti, vůle, citů a intelektu, a chování v interakci s okolím. Mezi další základní psychické potřeby patří potřeba smysluplnosti světa. Dítěti je potřeba dát určitý řád a smysl v podnětech, které přijímá. Musí být smysluplně zorganizovány, zpracovávány a předkládány v jistém sledu a s jistou pravidelností, aby se z nich staly pro dítě zkušenosti a poznatky. Třetí důležitou psychickou potřebou je potřeba jistoty. Ta je podmínkou pro utváření citových vztahů dítěte k osobě vychovatele (zpravidla matky) a k druhým lidem vůbec. Další, v pořadí čtvrtou, nejdůležitější psychickou potřebou dítěte je vědomí vlastní identity, vlastního „já“. Toto vědomí se objevuje ve druhém a třetím roce. To, jak s dítětem blízké osoby mluví, jak se k němu chovají, jak dokáží ocenit jeho snahu, nebo naopak odmítat určité jeho projevy, to vše se podílí na vytváření jeho společenských postojů a prožívání společenských vztahů s ostatními. Poslední, pátou potřebou se uvádí potřeba otevřené budoucnosti. Otevřená budoucnost ve smyslu vnímání časového rozpětí mezi minulostí, přítomností a budoucností, mezi nadějí a beznadějí. Tato potřeba udržuje v každém jedinci životní aktivitu.

Sociální potřeby

Sociální potřeby jsou, jak jsem již zmínila, propojené a úzce spjaté spolu s psychickými. Jednou z nejvýznamnějších sociálních potřeb je bezesporu potřeba lásky a bezpečí a s tím spojená potřeba přijetí dítěte takového, jaké je a identifikace s ním. Pokud bude rodina dostatečně rozvíjet také rozvoj schopností a sil dítěte, dítě bude schopno překonávat v životě překážky a zábrany, které mu život naskytne. Sociální vztahy dítěte, později jako dospělého člověka, s ostatními lidmi, jsou dominantní složkou v životě.

Základní vývojové potřeby

Jelikož se potřeby dítěte mění nejen v čase, ale i na základě jeho zvláštností, dynamiky jeho vývoje a charakteru, je potřeba rozlišovat tyto potřeby velice citlivě. Tyto vývojové potřeby nutí jedince aktivně se zapojovat do zkoumání složek života, k aktivitám, které ho podněcují ke správnému vývoji, realizují jeho možnosti a pomáhají mu překonávat hranice a úrovně, ve kterých se momentálně nachází. Měla by zde fungovat přirozená motivace, jenž nutí jedince vyhledávat nové a dosud nezvládnuté činnosti a aktivity, a tím získávat nové dovednosti a poznatky. Dítě si tak utváří vlastní plány a postupem času je i realizuje.

1.3.2 Dítě a jeho potřeba rodiny

Předškolní věk, je období velice dynamické a rychlé. Předškolním věkem chápeme období od tří do šesti let. Toto období se považuje za neobyčejně významnou dobu jeho sociálního vývoje. Dítě se neustále setkává s novými podněty, reaguje na ně, nachází si své místo v rodině, vstupuje do prvních vztahů s vrstevníky, tvoří si vlastní identitu, osvojuje si společenské chování a zapojuje se do her. V tomto intenzivně se rozvíjícím období potřebuje dítě maximální podporu a pomoc právě rodičů. Když nahlédneme do dějin myšlení o výchově, byly zdokumentovány různé přístupy k obsahu, metodám a cílům této nutné pomoci rodičů. *„Podle nich lze předškolní výchovu chápat různě-jako poměrně striktně vedené utváření zevnějšku, které bylo uplatňováno v učebně-disciplinárním pojetí, jako nabídku, podnět, výzvu, partnerství, spoluúčast, které preferuje osobnostně orientovaná předškolní výchova, nebo jako autonomní seberozvíjení bez přímé účasti vychovávajících, jež se objevilo v některých směrech postmoderní pedagogiky.“* (Koláriková, Pupala, 2001, str. 124)

Počáteční etapa života dítěte má obrovský význam na celkové utváření jednice do budoucna, neboť se zde pokládají elementární základy kvality jeho života. V předškolním období proto zůstává nejvýznamnějším prostředím pro dítě, rodina. Rodina by především měla pro dítě zajistit podnětné prostředí. V tomto období si sice mnoho rodičů uleví od vštípení ovládání základních návyků a dovedností dítěte, které bylo typické pro předchozí období. Ale na druhou stranu je před rodiči další neméně významný a složitý úkol, a to budování tělesného vývoje a základních sociálních, intelektových a duchovních hodnot dítěte (Koláriková, Pupala, 2001). Předškolní věk je také obdobím, kdy je třeba dítěti

nastavovat v různých oblastech jasné hranice. Malé dítě dokáže jasně rozpoznat pokyny „ano“ a „ne“, zatímco děti v předškolním věku již začínají chápat příčiny a důsledky svého chování a chování svého okolí. U rodičů proto často hrozí, že pokud nemají dostatečně rozvinuté rodičovské kompetence, uchylují se často k nepřiměřeným trestům a neadekvátním přehnaným reakcím. Proto je třeba i v této oblasti s dětmi o různých problémech a konfliktních situacích hovořit, přiměřeně k jejich věku, a snažit se dítěti vysvětlovat důvody svého konání a mluvit o tom s nimi (Matoušek, Pazlarová, 2014).

Matoušek (2014) uvádí, že komunikace je bezesporu zásadní při výchově předškolního dítěte v rodině. Komunikace jako taková je udržovatelem vztahu, a to nejen mezi dítětem a rodičem, ale i mezi rodiči vzájemně. I jejich vzájemnou komunikaci dítě vnímá, a proto je důležité, aby spolu rodiče komunikovali vždy s ohledem na to, že je zde přítomno malé dítě. Děti potřebují v rodině cítit jistou oporu, a tak pokud komunikace není jednoznačná a je střídavě přátelská a nepřátelská, dítě pak může tuto komunikaci vyhodnocovat dle svého, tvořit si o ní různé své obrazy a projevovat se poté například neposlušně, agresivně nebo se záchvaty vzteku. To vše je ale pouze reakcí na onu komunikaci mezi rodiči a rodiči s dítětem. Proto je zásadní, umět vzniklé konflikty řešit v klidu a bez větších emocí. Za důležitý prvek v komunikaci v rodině je také považována momentální situace v rodině, její nynější stav. Komunikaci proto mohou ohrozit momentální vzniklé problémy, traumata, násilí v rodině, závislost na alkoholu, nebo například nevyzrálост rodičů a jejich nezkušenost s péčí o dítě (in: Matoušek, Pazlarová, 2014).

Nesmíme opomenout sociálně psychologické funkce rodiny, které jsou dle Heluse (2015) nezbytné pro funkční model rodiny s dítětem:

- Rodina dítěti zajišťuje základní potřeby v raných stádiích jeho života
- Rodina uspokojuje potřebu domova, dítě se může identifikovat se „svým člověkem“
- Rodina utváří seberealizaci dítěte, součinnost s druhými
- Rodina pozvolna uvádí dítě do vztahu k věcem rodinného vybavení

- Rodina skýtá působící modely chování
- Rodiče upevňují a rozvíjejí odpovědnost dítěte za své chování
- Dítě si díky rodině vytváří představu o širším okolí a dění ve světě
- Rodina je pro děti místem, kam se uchylují v případě nebezpečí, je prostorem kde se dítěti dostane péče, rady a pomoci

Dalším důležitým kritériem pro posílení vztahu dítěte a rodiny je citový vztah. Citový vztah dítěte k rodiči je ukazatelem rodičovské angažovanosti vůči dítěti. Rodič by měl v první řadě zajistit kvalitu a intenzitu vztahu a vědět, jak uspokojovat dětské potřeby. Bakalář (2006) uvádí některé aktivity, které mohou vztah rodičů a dítěte ještě více posílit:

1. Aby se dítě na naši přítomnost mohlo spolehnout, měli bychom být v jeho dosahu

Naše přítomnost je pro dítě nesmírně důležitá. Pokud se chováme nepředvídatelně a dítě nemá pocit, že se na nás kdykoli může spolehnout, oslabujeme tak citové pouto s ním. Pokud dojde k nepravidelnosti, snažíme se vše dítěti vysvětlit, aby našemu konání rozumělo. Pokud naše přítomnost chybí, nebo když ztratíme s dítětem kontakt na delší dobu, může dojít k frustraci a odcizení.

2. Dostatečně se dítěti věnovat

Je důležité s dítětem trávit dostatek volného času. Můžeme s ním provozovat aktivity, naslouchat mu, inspirovat ho, mluvit s ním, tvořit, nebo jen tak být.

3. Posilujeme zdravou sebedůvěru dítěte

Sebedůvěra dítěte je jedním ze základních předpokladů pro plnohodnotný a kvalitní život. Pokud není u dítěte dostatečně rozvíjena a podporována, může dojít k pocitům méněcennosti, nízkého sebehodnocení a s tím spojenými problémy v pozdějším věku. Pochvala, povzbuzení, pocit důležitosti, naslouchání, nepřerušování toku myšlenek, to

vše bychom měli u dítěte praktikovat, pokud chceme, aby z něj vyrostl zdravě sebevědomý a vyrovnaný jedinec.

4. Mít přehled o odborné literatuře na toto téma, čerpat z ní

Je přínosné, když rodiče občas nahlédnou dobrovolně do odborné literatury. Ať už z vlastního zájmu a rozvoj rodičovských kompetencí, nebo z důvodu různorodých potíží a poruch, které u dítěte objeví. Lépe tak porozumí určitým jevům a chování, které se při výchově objeví, nebo naopak motivují a s radostí objevují nové netušené možnosti, jak dítě ještě více rozvíjet.

5. Můžeme dítěti založit kroniku, kterou si kdykoli může s rodiči prohlížet

Založení kroniky, ať už s fotografiemi, nebo fotografiemi s popiskami, může výrazně přispět k upevňování vzájemných vztahů, ale také k určité sebereflexi dítěte v pozdějším, či dospělém věku. Rodiče též mohou schovávat a ukládat první kresby a čmáranice dětí, nad kterými se za určitou dobu mohou společně zasmát a povídat si o nich.

2 Krize rodiny

2.1 Příčiny rozpadu rodiny

V každé rodině existuje systém vrozených a získaných vztahů. Záleží na každém z nás, jak je budeme budovat, jak o ně budeme pečovat a rozvíjet je. Ale také je zde možné a přirozené riziko o takové vztahy přijít (Špaňhelová, 2010).

Lidé spolu žijí, vdávají se, žení a zakládají rodiny, zpravidla proto, aby se cítili dobře a aby byli šťastni. A předpokládají, že právě partner jim bude k takovému štěstí jedině dopomáhat. Avšak vztahy samy o sobě, dokonce ani harmonické rodinné soužití nám nezaručí pocit životní spokojenosti. Pokud nedokážeme čerpat spokojenost také v jiných oblastech než jen ve vztahu, tak se vztah může začít pozvolna rozpadat. Realizování vlastních koníčků, dobré zaměstnání, dobré vztahy s přáteli a širším rodinou, to jsou velmi významné pilíře životní spokojenosti každého z nás. Aniž si to často uvědomujeme (Šmolka, Mach, 2008).

Partnerství dvou lidí obecně vyžaduje obrovskou vůli, trpělivost a toleranci. Je třeba o něj pečovat, udržovat ho, věnovat mu čas. Pokud přijdou překážky a problémy, je třeba je překonat. Především společně. A to nedokáže bohužel každý. Partneři jsou během vztahu neustále konfrontováni s různými nepříjemnými situacemi a nepochopením se navzájem. Pokud už takováto situace nastává, a partneři nejsou schopni problém vyřešit konstruktivně, pak nastává rozchod a odloučení (Špaňhelová, 2010).

Zde však nastává další dilema. A to, zda spolu partneři žijí ve svazku manželském, a zda mají děti. Jelikož partnerství je svazkem pouze získaným, porozením dítěte se svazek stává pro dítě vrozeným. „*Rozvod rodičů je pak rozpadem partnerství, rodičovství však zrušit nelze. Rodičem je člověk až do své smrti.*“ (Špaňhelová, 2010, str. 29)

Důvody k rozpadu manželství jsou různé. Kimplová (2008) uvádí nejčastější problémové oblasti:

- Osobnosti manželů
- Rozdílná očekávání mužů a žen
- Krizová období
- Vnitřní rodinné či manželské fungování

- Rodinné hospodaření
- Využití volného času
- Výchova dětí
- Sexuální soužití
- Vnější vlivy

Dalšími, poněkud závažnějšími faktory vedoucí k rozchodu partnerů jsou například alkoholismus, užívání omamných látek, psychické nebo fyzické týrání, závažné finanční problémy, existenční problémy, nemoc, či nevěra.

Co se týče teoretického hlediska, Matějček, Dytrych (2002) uvádí tři stadia rozpadu rodiny:

Manželský (rodinný) nesoulad - vzniká na základě menších rozporů, které jsou pro partnery většinou běžné, ale chybí zde schopnost nacházení vhodných kompromisů, jak rozpory řešit. Manželský nesoulad tak může přejít do manželského rozvratu.

Manželský (rodinný) rozvrat - tento rozvrat je již daleko závažnější formou a to zejména sníženým fungováním základních rodinných funkcí, jako jsou emoční, ekonomické nebo výchovné. Rozvrat může mít různou dobu trvání, může být krátkodobý, nebo dlouhodobý, a v určité své fázi může přejít do rozvodu.

Rozvod - po formální stránce je rozvod definitivním ukončením manželského svazku, kdy manželský rozvrat je již v tak závažné formě, že neexistuje jiné adekvátní řešení. Návrh na rozvod většinou podává jeden z manželů, následuje rozvodové řízení a do celého procesu se již vkládají státní instituce, jako je např. soud, sociální služby v oblasti péče o dítě, nebo právníci.

Rozpad rodiny proto představuje jedno z nejsložitějších období v životě člověka, které má dopad nejen na samotné partnery, rodiče, ale také hlavně na děti.

2.2 Rozvod

Rozvod v dnešní době rozhodně není tématem, o kterém by se nemluvalo. Právě naopak. Počet rozvádějících se rodin neustále stoupá, nebo se minimálně drží na velmi vysoké

úrovni. Téma rozvodů je velmi diskutovaným tématem pro celou dnešní společnost. Samotná myšlenka na rozvod určitě přepadla nejednoho nespokojeného partnera v manželství. Avšak cesta ke konečnému rozhodnutí se rozvést, bývá poměrně náročná a dlouhá. Nejde proto o jakýsi impulsivní nepromyšlený krok, ale o definitivní a krajní vyřešení již neúnosné situace mezi oběma manželi. Je samozřejmě nezbytné, než se k tomuto náročnému a složitému kroku uchýlíme, předem důkladně zvážit všechna pro a proti a vyčerpat veškeré možnosti „záchrany“ manželství. Pokud totiž i tento prostředek selže, partneři se dostávají do situace, která už nemá východisko a stává se tak slepou uličkou (Šmolka, Mach, 2008).

Mnoho autorů řadí rozvod mezi sociálně patologické jevy. Rozvod jako takový, by měl být prostředkem k zamezení dalších těžkých konfliktů a nesouladů mezi oběma partnery, má ukončit trápení a problematické soužití a měl by zajistit všem jeho členům vidinu další a lepší životní perspektivy. Zejména pak dětem. Ne vždy ale rozvod tyto všechny aspekty naplní, a proto dochází i nadále k dalším frustracím a konfliktním jednáním mezi partnery, nebo rodiči v době po rozvodu. Nemalou skupinou jsou ovšem i páry, které spolu žijí ve svazku manželském, kde manželský rozvrat trvá delší dobu a jsou výrazně narušeny rodinné funkce, ale ani jeden z páru návrh na rozvod není schopen podat. Takový rozchod se nazývá *rozvod nedeklarovaný* (Matějček, Dytrych, 2002).

Šmolka, Mach (2008) uvádějí, že ideálním východiskem z této neutěšené a neudržitelné situace by mělo být trvalé odloučení dvou zodpovědných partnerů, kteří si reálně dokáží připustit, že dlouhodobé soužití mezi nimi by ještě více umocňovalo vzájemný nesoulad a bylo by tak zbytečně traumatizující pro oba. Partneři by měli být proto rozumní a neprát mezi sebou „špinavé prádlo“. Měli by se snažit o hladký a klidnější rozvod, bez zbytečných skandálů a vzájemných sporů. Výraznou pomocí v tomto nelehkém období, ovšem spíše ještě ve fázi „volání o pomoc“, můžou být manželské nebo rodinné poradny. Záměrně zmiňuji fázi „volání o pomoc“, což je fáze, kdy se již závažné problémy v manželství objevily, a partneři mají snahu jejich vztah zachránit a zkusit situaci z posledních sil vyřešit. A to například hlavně kvůli dětem. V některých případech takový kontakt s poradnou může rozvodu dokonce zabránit a harmonizovat tím vztah. V jiných případech může poradenská pomoc sehrát roli prostředníka neboli mediátora dohod potřebných pro hladký průběh rozvodu (Šmolka, Mach, 2008).

Důvody vedoucí k rozpadu manželství dle Smithové (2004):

1. Vliv společnosti

Výraznou změnou v posledních 50 letech co se manželské instituce týče, je bezesporu změna společenského postavení žen ve společnosti. Zejména v dnešní době již není úlohou manželky pouze starost o domácnost a dítě. Ženy se domáhají větší rovnoprávnosti, ať už ve fungování rodinném, ale též na trhu práce. Do výrazného popředí se ve vztazích dostávají city a sexuální uspokojení spíše než udržování stability vztahu samotného. Vliv na to má bohužel i rostoucí míra rozvodů, kdy rozvody jsou dnes mnohem snazší a akceptovanější, než tomu bylo dříve. A proto jsou manželství často uzavírána s vědomím, že nemusí mít dlouhého trvání a v případě vzniklých problémů se partneři jednoduše rozvedou.

2. Typy vztahů

Zde jde především o nerovnoměrné rozložení rolí ve vztahu a očekávání obou partnerů. Pro ženu znamenalo manželství vyšší společenské postavení a s tím spojené mateřství, pro muže bylo uzavření manželství přechodem do dospělosti. Zatímco sexuální uspokojení partnerů bylo pomyslně odsunuto na další místo, v dnešní době je tomu právě naopak a lidé tak nepřikládají velký důraz společného sdílení a komunikace.

3. Vlivy z dětství

Vliv dětství na pozdější fungování ve vztahu, má prokazatelný vliv. Emoční problémy plynoucí z dětství si každý z nás přenáší do vztahu, ať už si toho je vědom, nebo ne. Pro některé jedince je vzor z dětství odstrašujícím případem, a tak se snaží takový model nežít, někteří berou takový model za samozřejmý, protože nic jiného v životě nezažili a přijde jim to tedy automaticky normální. Nezřídka se setkáváme i s uspokojováním potřeb ve vztahu, které vlastními rodiči uspokojovány nebyly. Tohle všechno si musí oba partneři vyříkat, a vysvětlit tak své občasné nepochopitelné chování, plynoucí právě z nevyřešených problémů z dětství. Jedině tak může člověk dojít k dalšímu poznání.

4. Vliv dětí

Děti se často stávají jednou z příčin manželského nesouladu. Je jím například nerovnováha mezi členy rodiny, kdy na dítě mají rodiče různý výchovný vliv. Bohužel se tedy děti nechtěně stávají nejen oběťmi manželských rozporů, ale i jejich příčinami.

5. Vzájemné city manželů

Emoční stránka vztahů je velmi důležitá. Partneři si často nerozumí ve vyjadřování emocí. Buď je vyjádřit neumí, z obavy, nebo díky nízkému sebevědomí, nebo je naopak příliš dávají najevo impulsivností a nevrlostí.

6. Vzdálenost mezi manžely

Blízkost, a i vzdálenost mezi partnery, je dalším důležitým kritériem ve vztahu. Pokud jsou si manželé vzájemně až moc vzdálení, a to nejen emočně, ale i co se společného času týče, začne pochopitelně jeden z partnerů pociťovat prázdnotu a začne mít pocit, že o něj partner nestojí. Takové nesdílení společných zážitků a trávení společného času vede k postupnému odcizení obou partnerů. Oproti tomu přílišná blízkost je jako zlatá kec, ze které není úniku. Partneři potřebují ve vztahu ponechat určitou míru svobody, pro své přátele, koníčky, pro samotu pro sebe samotný.

7. Rozdílná očekávání

Každý očekává od toho druhého něco jiného. Jeden má představu o tom se usadit a žít klidný život, druhý se nechce tolik vzdát své svobody a chce si ještě v určitých ohledech užívat, jako zamlada. Pokud oba partneři nenajdou vhodný kompromis, a nesleví ze svých nároků, potom se jejich cesty a představy znatelně liší.

8. Počátky rodičovství

Těhotenství ženy a narození dítěte je často pro oba partnery velký zásah do dosavadního stylu života. Ne všichni se se situací umí vyrovnat. Ženské emocionální chování v důsledku nadměrného přílivu hormonů často muže zaskočí natolik, že neví, jak se v situaci mají zachovat a jak na ně reagovat. Manželé se těžko vyrovnávají také s novou zodpovědností, kterou musí nést, nebo se potýkají se žárlivostí na dítě samotné. Matky často po porodu upínají svoji pozornost především na dítě, a muž se v důsledku toho může cítit odstrčený.

9. Chování a osobnost

Ve vztahu jsou často důvodem k rozvodu různé druhy nepřijatelného chování jednoho z partnerů. Mezi nepřijatelné chování můžeme zařadit například přílišnou výbušnost

a nezvladatelné emoce partnera, jeho negativní duševní stavy, paranoie. Ale také závažnější formy jako je alkoholismus, drogy, nevěra, gamblerství a jiné závislosti.

10. *Komunikace*

Nedostatek komunikace, ať už v případě projevování náklonnosti a pozitivních stanovisek k druhému, nebo nekomunikace a uzavírání se do sebe při řešení zásadních problémů a konfliktů, vede k prohlubování citové propasti mezi oběma partnery.

2. 3 Reakce dítěte na rozvod

Zkušenosti dětských psychologů jasně dokazují, že se rozvod vždy dětí týká, ač to často rodiče popírají, nebo mají pocit, že se na jejich dětech rozhodně žádné stresy z rozvodu nepodepsaly. Rozvod představuje pro dítě obrovskou psychickou zátěž. I když na první dojem nepláče, nedělá scény, nebo se jinak nehroučí, neznamená to, že se ho rozvod nijak nedotýká. Tím, že rozvod prožívají právě rodiče a jsou tímto problémem plně zaujatí, přestávají často vnímat právě své dítě a mají na něj v tomto ohledu méně času (Matějček, Dytrych, 1992).

Společnost si všeobecně myslí, avšak právoplatně, že rozvod má vždy jen ty nejhorší důsledky. Rozvod je opravdu velmi traumatizující a bolestný zážitek, se kterým se všichni zúčastnění musí vyrovnat a zpracovat ho. Ne vždy ale musí mít pouze ten nejhorší výsledek. Záleží totiž hlavně na kvalitě partnerského vztahu po rozvodu. Je přirozené, že v době rozvodu dochází u partnerů k častým hádkám, ponížení, vzájemného obviňování, nebo pocitu viny. Pokud jsou ale partneři i přes všechnu bolest a rozčilení dostatečně rozumní, dokáží si sami sebe vážit a chovat se k sobě slušně, či dokonce přátelsky, můžou zajistit sobě i dítěti rozvod v přátelském duchu. Když je tu ještě společný zájem o dítě, je to ta nejlepší cesta, jak může rozvod dopadnout (Smith, 2004).

V mnoha rozpadajících se manželstvích se ale běžně stává, že se jeden partner rozvést nechce a s nastalou situací se nehodlá smířit. Prožívá tím pocity zrady a bezmoci, často doprovázené hněvem a záští. Tyto obtížné situace děti citlivě vnímají a mnohdy si takovéto chování dávají za vinu. Dětský mozek ještě není tak rozvinutý, aby pochopil, že takovéto reakce rodičů jsou běžnými reakcemi na smutek (Smith, 2004).

Pro dítě je nejdůležitější pocit jistoty, který mu dávají právě rodiče. Když se tedy rodiče rozvádí, dítě tak ztrácí to nejcennější, co mělo. „*Zvláště stresující je, že rozvod otřese něčím, co děti považují za samozřejmé a co je zdrojem jejich pohody, totiž že rodiče tu budou stále nablízku.*“ (Warshak, 1996 in: Černá, 2001, str. 36)

Rozvod má různorodé dopady na dítě, zvláště s přihlédnutím na období a věk dítěte, ve kterém se právě nachází. Reakce se liší u batolat, dětí předškolního věku, mladšího školního věku a dospívající mládeže. Předškolní věk dítěte je věkem, kdy dítě objevuje a hledá svoji vlastní identitu, zkoumá role a vztahy v rodině, učí se novým motorickým a jazykovým dovednostem, a má velmi silně rozvinutou fantazii. Realita je pro ně velmi zkreslená, a proto často se zmítají mezi fantazií a realitou. Jelikož mají omezené vnímání času a prostoru, je pro ně těžké v rozvodu chápat kdy bude s maminkou, kdy s tatínkem, nebo zvykat si na dva domovy (Coloroso, 2008). Děti do 5 let věku bývají nadměrně zranitelné, a třetina rozvodů probíhá ve věku dětí mladších 5 let. U takto malých dětí je naprosto běžné, že jsou středem pozornosti. Pokud se jim tedy dějí špatné věci, automaticky to pokládají za vlastní vinu. Cokoli se tedy stalo, stalo se právě kvůli nim. Předškolní děti také nemají ještě dostatečně vyvinutý smysl pro čas, takže nedokáží pochopit, že se s jedním rodičem uvidí až za určitou dobu. Jak již bylo zmíněno, mnoho dětí se se navrací k chování, které bylo už dávno překonáno. Vracejí se tak k předchozí fázi vývoje, která pro ně byla určitým způsobem jednodušší a pochopitelnější. Mohou také ztratit chuť hrát si, být kreativní (Smith, 2004).

Smith (2004) také zmiňuje důležitost vývojové fáze, ve které se dítě nachází. Role otce a matky, je pro děti velice důležitá. Syn, který je ve věku, kdy potřebuje svého otce vnímat jako svůj vzor, trávit s ním čas, a dělat klukovské činnosti, a najednou otce ztratí, může po otci velmi truchlit. Kontakt otce s dcerou v předškolním věku je také velice důležitý. Dcera v otci vidí svého budoucího muže a vzhlíží k němu, je pro ni životně důležitý. Děti v takto citlivém věku nejsou ještě dostatečně vyvinuté na to rozvod pochopit, pochopit co se děje, nemají dostatečnou slovní zásobu na to vyjádřit, jak se cítí, co je trápí, co je štve. A proto tyto bolestivé prožitky dávají najevo jinými způsoby, především křikem, pláčem, pomočováním, trucováním, uzavíráním se do sebe, nechutenstvím k jídlu (Smith, 2004).

Předškolním dětem je při rozvodu důležité vše vysvětlit a promlouvat s nimi. Odpovídat na otázky, dopomoci si například knihami, skrze ně děti lépe pochopí situaci a vyjádří tak své pocity a myšlenky. Je velmi důležité vysvětlit jim, že rozvod není jejich chyba, a je

to čistě věc mezi maminkou a tatínkem. Je to problém dospělých, ne dětí. Celkově je potřeba najít si na takovou chvíli s dítětem čas, vše mu citlivě vysvětlit, aby dopad rozvodu byl alespoň o něco klidnější a minimální (Coloroso, 2008). Důsledky stresu z rozvodu se u dítěte projevují ještě dlouho po rozvodu. Ihned po rozvodu nastává u dětí neposlušnost, stres, špatná výkonnost v předškolním a školním prostředí, zhoršená koncentrace, agresivita, negativismus či impulsivní chování. Dlouhodobější následky jsou zaznamenány spíše u chlapců než dívek. Pocit nejistoty a ztráty bezpečí a jistoty však zůstává u obou pohlaví ještě dlouho po rozvodu, a často si následky nesou až do období dospělosti.

Špaňhelová (2010) zmiňuje určitá pravidla, která by se správně měla dodržovat v situaci, kdy a jak dětem o rozvodu říct:

- Domluva rodičů – nejprve je potřeba se mezi sebou domluvit, jakým způsobem dítěti o tom, že se rozcházíte, říct. U sdělení by měli být přítomni oba rodiče, aby dítěti tuto krutou pravdu řekli oba. Není vhodné, aby mluvil pouze jeden rodič. Dítě může nabýt pocitu, že rozvod je iniciativní pouze z jedné strany, a může mu to později mít za zlé.
- Kdy to dítěti říct – je vhodné dítěti skutečnost říct ve chvíli, kdy je na to dostatečný klid. Rozhodně ne ve spěchu. Je velice důležité, vymezit si na toto sdělení dostatek času, aby byl prostor pro sledování reakcí dítěte, vysvětlení celé situace, a na případné otázky ze strany dítěte.
- Jak to dítěti říct – sdělení dítěti, že se rozcházíte, a rodina se rozpadá, je nadmíru citlivá záležitost. Zvláště u malých dětí. Je potřeba skutečnost říct co nejvíce stručně, jasně a srozumitelně, s ohledem na věk.
- Proč to dítěti říkat – rozhodně bychom neměli dětem jakkoli zamlčet, jak se věci mají. Už jen z respektu k dítěti je to naprostá samozřejmost. Také se ho to týká. Měli bychom mu zajistit pocit, že o tom s námi může kdykoli hovořit a chceme s ním sdílet, co se stalo. Že ho máme rádi a vždy jsme tu pro něj.

Co se týče dětí předškolního věku, jejich chápání rozvodu a reakce na něj, tyto děti reagují na rozvod především smutkem a hněvem. Projevuje se to nejen doma, ale i v předškolním

zařízení. Zde jsou viditelné rozdíly v chování děvčat a v chování chlapců. Zatímco chlapci mají větší sklon k podrážděnosti, hlučnosti a vzteklosti a v mateřské škole se spíše vrstevníků straní, u dívek se naopak setkáváme s přehnanou snahou zastat se dospělácké role. Dívky jsou nadmíru slušné, snaží se být upravené a napomínají ostatní děti, po vzoru svých rodičů, či učitelek. Celkově ale chlapci a dívky trpí smutkem, vyžadují větší pozornost a častěji pláčou. U předškolních dětí také dochází k určité regresi, ve smyslu vrácení se k chování, jako by byly mladší. V tomto obtížném období jsou děti značně nejisté, což se projevuje například cucáním palce, častější plačtivostí, ubližováním sourozencům, objevují se u nich noční můry, nebo pomočování (Teyber, 2007).

Teyber (2007) dále uvádí dva typy reakcí dítěte na rozvod:

Krátkodobá reakce – rozpad manželství je šokem pro všechny děti. Je to pro ně velmi bolestná záležitost, které nerozumí, nerozumí tomu, co se děje. Rozvod pro děti není úlevou, jak by si mnozí rodiče představovali. Zejména v prvním roce po rozvodu, bývají děti zvláště podrážděné, vzteklé, objevují se u nich obavy a pocity viny. Po prvním roce tyto nepříjemné pocity začnou pomalu ubývat.

Dlouhodobá reakce – v řadě studií je dokázáno, že rozvod má na děti dalekosáhlejší dopady, a to až do doby dospělosti. Příčiny těchto dlouhodobých reakcí na rozvod může být hned několik. Někteří stále rodičům rozvod nedokážou odpustit, nebo se nedokážou smířit s tím rodičem, který odešel, nedokáží se zbavit pocitu smutku, samoty. Jiní mohou mít pocit, že jim rozvod zničil dětství, a potřebují vše vynahradit, nebo naopak se cítí být daleko silnějšími a odolnějšími. Dalším velmi vážným dopadem může být ztráta důvěry, bezpečí, a věrnosti, což se může znatelně objevovat v jedincových pozdějších vztazích s partnery.

Proto je nesmírně důležité, přikládat význam nejen rodičovským dovednostem ve fungující, úplné rodině, ale také v rodině, která se rozvádí. Teyber (2007) proto zmiňuje důležité determinanty problémů při rozvodu, které se dítěte dotýkají:

- intenzita a přetrvávání nepřátelství mezi rodiči
- neschopnost udržet kázeň
- ztráta kontaktu s rodičem po rozvodu

- pocit dítěte, že je nuceno postavit se na stranu jednoho z rodičů
- postavení dítěte do role dospělého a očekávání, že bude naplňovat citové potřeby rodičů

2.3 Způsoby řešení výchovy dítěte po rozvodu

Pokud je rozvod již nevyhnutelným řešením rodinné krize, nastává další náročný a pro většinu rodičů značně frustrující krok, a to výchova dětí po rozvodu. Při rozhodování o výchově dětí je na prvním místě zájem dítěte. Každý takovýto případ je velmi individuální, a proto je třeba, aby bylo vždy přihlíženo k osobnosti dítěte, jeho vlohám, schopnostem a vývojové fázi, ve které se momentálně nachází. Jednoznačné je, že dítě má právo na styk s oběma rodiči. Musí být brána v potaz momentální psychika dítěte, životní poměry obou rodičů, odpovědnost obou rodičů, jejich psychický stav, stabilita rodinného zázemí a citové vazby dítěte k rodičům a k sourozencům. Mezi další důležité prvky rozhodnutí svěřením do péče patří ekonomický stav a bytové poměry obou rodičů (Novák, Průchová, 2007).

V České republice existuje několik možností svěřením dítěte do péče. Patří mezi ně výlučná, společná a střídavá péče. Nejčastějším případem je svěřením dítěte do výchovy jednoho z rodičů. Neznamená to však, že je značně omezen styk s rodičem, kterému dítě do výchovy svěřeno nebylo. Takový rodič má veškerá práva vztahující se k dítěti. Nadále má právo se s dítětem vídat, má právo podílet se na jeho výchově a rozhodovat o důležitých krocích vztahujících se k rodičovským povinnostem, jako jsou vzdělání dítěte a volba povolání dítěte. V nejlepším případě by bylo dobré, kdyby se rodiče na všem rozumně dohodli. V případě, že by se jejich názory na důležité kroky v životě dítěte značně lišily, rozhodne o takových záležitostech soud (Novák, Průchová, 2007).

2.3.1 Výlučná péče

Výlučná péče znamená, že je dítě soudem svěřeno do péče jednoho z rodičů, matky, nebo otce. S ním i nadále bydlí a tráví s ním většinu času. Druhému rodiči je vymezen určitý časový rámec, ve kterém je mu umožněno s dítětem trávit čas. Výlučná neboli výhradní péče, byla donedávna jedinou možností úpravy poměrů nezletilých dětí po rozvodu. V roce 1998 přinesla novela Zákona o rodině další možnou alternativu svěřením nezletilého

dítěte do péče, a tou je střídavá výchova, nebo společná péče. Důležitou okolností svěření dítěte do péče jednoho z rodičů bývá fakt, kdo z rodičů doposud o dítě převážně pečoval a zodpovědně dbal na mravní, citovou a rozumovou výchovu dítěte. Přihlédnout se musí také na samotné přání dítěte, u kterého rodiče chce zůstat (Francová, Dvořáková Závodská, 2018).

Děti jsou svěřovány většinou do péče matek, a to i přes fakt, že jsou oba rodiče v oblasti výchovy na stejně kvalitní úrovni, mají s dítětem oba dobrý vztah a oba jsou sociálně a ekonomicky dobře zajištěni. Svěření dítěte do péče otce je pouze v minimu případů, ale neznamená to, že otec ztrácí svá práva na styk s dítětem. „*Fakticky řadu let přetrvává rozdělení 9:1, tj. na devět dětí svěřených do péče matky připadá jedno svěřené dítě do péče otce.*“ (Novák, Průchová, 2005, str. 61)

Neznamená to však, že by z genderového hlediska byli otcové diskriminováni, ale určité procento otců své děti do výhradní péče nechce z důvodu toho, že matka je přeci pro výchovu dítěte důležitější a má k dítěti bližší vztah, než k otci (Novák, Průchová, 2005).

Rozsah styku dítěte s druhým rodičem by měl být v zájmu dítěte, zvláště u malých dětí předškolního věku by neměl být styk s druhým rodičem omezen na minimální dobu, protože v tomto věku jsou děti extrémně citlivé a potřebují oba rodiče. Při delším odloučení s druhým rodičem tak může dítě na tohoto rodiče snadno zapomenout. Rozhodování o svěření nezletilého dítěte do péče jednoho z rodičů, by se v nejlepším případě mělo odehrávat v klidu, s rozvahou, a rodiče by se měli snažit dosáhnout rozumné dohody mezi oběma stranami a redukovat tak negativní důsledky rozvodu na minimum. V ideálním případě by měl být zajištěn co největší kontakt s oběma rodiči tak, aby dítě citově nestrádalo a aby oba dva rodiče mohli nadále plnit své rodičovské role vzhledem k dítěti. Rodiče by se proto měli snažit být k sobě ohleduplní, vzájemně si vycházet vstříc a maximálně se situaci přizpůsobit vzhledem k dítěti (Černá, 2001).

O svěření nezletilého dítěte do péče jednoho z rodičů rozhoduje soud. Řízení, které je právně stanoveno jako řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem, bylo v minulosti součástí řízení o rozvod. S novelou zákona platnou od 1. 8. 1998 soud nemůže vyslovit rozvod dříve, než bude rozhodnuta úprava poměrů k nezletilým dětem. Před samotným rozvodem tedy vždy musí dojít k řízení o svěření dítěte do péče. Kromě rozhodnutí o svěření nezletilého dítěte do výchovy se dále rozhoduje o výživném (Dudová,

Hastrmanová, 2004). Při rozhodování by měl soud zohlednit zejména zájem dítěte, dále jsou zjišťovány hlediska obou rodičů a soud bere v potaz i předloženou dohodu rodičů (Trávníček, 2015).

Účastníkem řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem je též dítě samotné, v zastoupení přiděleného opatrovníka, kterým bývá zpravidla sociální pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Je však potřeba brát ohled na věk a vývojový stupeň dítěte. Pokud soud dohodu rodičů o úpravě poměrů k nezletilému dítěti schválí, dohoda nabývá platnosti a je závazná (Šmolka, Mach, 2008).

Pokud se rodiče nemohou dohodnout, komu má být dítě svěřeno do péče, musí soud rozhodnout dle určitých kritérií, v popředí však stále dominuje zájem dítěte. Šmolka, Mach (2008) uvádí hlediska, která mají na rozhodnutí značný vliv:

- Osobnost dítěte, jeho schopnosti a vývojové možnosti
- Právo dítěte na styk s oběma rodiči, schopnost rodičů dohodnutí se na pravidelném styku s druhým rodičem
- Citová orientace dítěte, zázemí
- Odpovědnost každého z rodičů, jejich výchovné schopnosti
- Hmotné zabezpečí, zázemí a stabilita budoucího výchovného prostředí
- Citová vazba na sourozence, prarodiče a příbuzné
- Rozumová, výchovná a citová vazba rodičů k dítěti

Co se týče citové orientace dítěte, je k rozhodnutí přibírán znalec z oboru psychologie, někdy též psychiatrie. Jeho úkolem je zkoumání výchovných předpokladů a schopností obou rodičů a vztah dítěte ke každému z nich. Jeho výsledný posudek je důležitým podkladem k rozhodnutí soudu (Šmolka, Mach, 2008).

2.3.2 Společná péče

Společná péče, dříve označována jako společná výchova, byla legislativně zakotvena do českého právního řádu spolu se střídavou péčí tzv. Novelou zákona o rodině z roku 1998. Pro schválení dohody o společné péči byly stanoveny podmínky, které rodiče museli splnit. Tyto podmínky stanovil §26 odst. 2, který uvádí:

„Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.“ (Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.)

Schválení takovéto dohody o společné výchově v praxi znamená, že se nijak nemění právní postavení dítěte k jeho rodičům a poměry nezletilého nejsou po rozvodu nijak upraveny. Předpokládá se, že dítě bude mít stejný kontakt s oběma rodiči a bude s nimi nadále žít ve společné domácnosti. Není zde tedy vymezen časový úsek, kdy bude dítě u otce a kdy u matky. Společná výchova je v tomto smyslu velice náročná a klade obrovské nároky na oba rodiče, kteří musí být schopni spolu komunikovat v záležitostech týkajících se dětí, a musí být schopni se na všem dohodnout. Je zde proto potřeba, aby rodiče byli natolik rozumní a k sobě navzájem ohleduplní a přistupovali k sobě s určitým respektem (Dudová, Hastrmanová, 2007).

Jako problematická se může jevit finanční stránka obou rodičů vzhledem k běžným potřebám nezletilého dítěte a vybavení domácnosti. Sále jsou vedeny spory ohledně stanovení výživného. Předpokládá se však, že pokud se rodiče dohodnou o společné výchově, měli by být schopni se mimosoudně dohodnout i na výživném (Šmolka, Mach, 2008).

2.3.3 Střídavá péče

Pojem střídavá péče je zejména v dnešní době hojně užívaným termínem. Jedná se o další možnou alternativu v porozvodové péči o nezletilé dítě. Tato forma péče je legislativně zakotvena spolu se společnou péčí ve Velké novele zákona o rodině z roku 1998. Podstatou střídavé péče je, že se na výchově nezletilého dítěte podílí oba rodiče stejnou měrou. Dítě tak žije určitý časový úsek s každým z rodičů. Na rozdíl od společné péče, se nepředpokládá, že rodiče žijí v jedné domácnosti. Dítě tak tráví určitý časový úsek s oběma rodiči ve dvou domácnostech. Stejně jako u společné péče, vyžaduje střídavá

péče značnou trpělivost a úsilí v komunikaci mezi oběma rodiči, a rodiče by se měli v nejlepším zájmu dítěte dohodnout na všech aspektech, které střídavá péče vyžaduje. Kooperace, hledání kompromisů a řešení a vysoká míra flexibility jsou též základním předpokladem úspěšné střídavé péče. Na společné i střídavé péči tedy musí být oba rodiče dohodnuti, protože soudy musí tuto dohodu schválit, nikoli rozhodnout. V praxi ale tato skutečnost často pokulhává, a tak je často o svěření nezletilého dítěte do střídavé výchovy rozhodnuto bez dohody rodičů, což ale bohužel bývá v rozporu s přihlédnutím k zájmu dítěte (Dudová, Hastrmanová, 2007).

Střídavá péče, jak je již z názvu patrné, znamená, že dítě tráví určitý časový úsek s jedním rodičem, poté s druhým. Soud tedy jasně vymezuje povinnosti a práva rodičů v pravidelně střídajících se časových úsecích. Dudová, Hastrmanová (2007) uvádí, že kladné zkušenosti a poznatky vyplývající z praxe přináší střídání výchovy po měsíci, často je však běžný model střídání po týdnu. Šmolka, Mach (2008) zmiňují další kritéria nutná pro svěření dítěte do střídavé péče. Dítě by například nemělo měnit předškolní, či školní zařízení. Realizace střídavé výchovy je tedy podmíněna blízkostí bydlišť obou rodičů. Dítěti by také měl být zanechán prostor pro mimoškolní aktivity a styk s kamarády. Rodiče by tedy měli být předem jasně domluveni na mnoha podrobnostech, které se týkají každodenního života dítěte. Například, zda bude mít dítě své věci pouze u jednoho z rodičů a každý interval sebou bude brát k druhému rodiči své věci, oblečení a hračky, nebo zda bude mít část věcí u matky a část u otce. Dále například kdo bude dítěti práť, kde bude mít dítě trvalý pobyt, kde bude docházet k praktickému lékaři, kdo z rodičů si bude moci nárokovat snížení daňového základu na dítě, kdo z rodičů bude pořizovat nákladnější potřeby, kdo bude dítěti hradit aktivity, kroužky sportovní vybavení apod. S tím souvisí otázka výživného, která je v tomto případě stanovena soudem (Novák, Průchová, 2005).

„Někteří lidé vkládají ve střídavou péči naděje jako ve spravedlivé a nekonfliktní řešení. Takové, které umožní dítěti, aby bylo nadále vychováváno otcem i matkou, a které pak rodiče donutí spolu (o dítěti) vstřícně komunikovat a z žádného z nich neudělají jen rodiče svátečního.“ (Novák, 2013, str.33)

Ne vždy ale můžeme střídavou péči vnímat jako nejlepší řešení. Záleží vždy na okolnostech, a je zapotřebí každý případ posuzovat individuálně. Svěření dítěte do střídavé péče by tak nemělo být ústupkem vzájemné rivality obou rodičů, ale vyjádřením

vzájemné tolerance a pozitivního vztahu rodičů k dítěti. Velmi často se totiž stává, že rodičům chybí vyspělost a ochota spolu kooperovat. Jak uvádí PhDr. Jeroným Klimeš (in: Francová, Dvořáková Závodská, 2018), zejména u dvouletých dětí je model střídavé péče velice sporný. Nejmenší děti nedokážou vnímat čas, a takto malým dětem může připadat, že „osiří“. Neumí si představit, jak dlouhý je například týden. Spolu s dalšími aspekty, jako je například změna prostředí, můžou u dětí vznikat určité psychické potíže. Schopnost dohodnout se na střídavé výchově oběma rodiči je tedy jakýmsi indikátorem, že jsou rodiče mentálně vyspělí a vyrovnaní se situací, která nastala, a že jsou ochotní spolu nadále ve výchově kooperovat. Podle psychologů je též velmi důležité, aby oba partneři měli vyřešené vzájemné city a negativní emoce již odezněly. Časté jsou bohužel i případy, kdy rozhodnutí o střídavé péči je pouze snadným rozhodnutím soudu i opatrovníka. Odpadá tak rozhodování o svěření dítěte do péče jednomu z rodičů, určení výše výživného, jednoduše se odpovědnost svěří rodičům. Tento postup je však v rozporu se zájmem samotného dítěte (Francová, Dvořáková Závodská, 2018). V praxi se odborníci setkávají i s modelem, kdy je střídavá péče určena proti jednomu z rodičů. V tomto případě však nastává boj, a přetahování dítěte na stranu jednoho z rodičů, a následné „vymývání“ mozku dítěte. Dítě by nikdy nemělo být nástrojem vyřizování si vzájemných sporů (Novák, 2013). Ústavní soud se k tomuto vyjádřil následovně „*Svěření dítěte do střídavé výchovy rodičů nesmí být ústupkem jejich vzájemné rivalitě, ale vyjádřením kvalitního a pozitivního vztahu rodičů k dítěti, to předpokládá toleranci, vyspělost a dobrou vůli všech zúčastněných.*“ (Francová, Dvořáková Závodská, 2018)

K této problematice se tedy nabízí otázka - „Je střídavá péče vhodná pro každou rodinu?“ Názory odborníků, i laické veřejnosti na vhodnost střídavé péče se liší. V praktikování střídavé výchovy tak můžeme spatřovat jak určité výhody, tak nevýhody, které bych zde ráda zmínila. Co se týče výhod střídavé péče, někteří spatřují střídavou péči jako nekonfliktní řešení porozvodové péče o dítě. Dítěti je umožněno vídat se s oběma rodiči, a tak nemusí mít jeden z rodičů pocit, že je rodičem pouze „svátečním“. Dítě tak má možnost přijímat a vnímat emoce a city obou rodičů, a přejímá vzorce chování jak z matčiny, tak z otcovy strany. Není tedy ochuzeno jak o roli otcovskou, tak i mateřskou (Novák, 2013). Jako další výhodu spatřuje Novák, Průchová (2005) v optimálním rozložení času rodičů, zvláště těch pracujících. Ve dnech, kdy není rodič s dítětem, se tak může naplno věnovat kariéře, zatímco ve dnech, kdy je s dítětem, se může naplno věnovat dítěti. Nemusí však jít pouze o kariéru. Otevírá se zde větší prostor pro setkávání se

s přáteli, nebo věnování se svým koníčkům. V neposlední řadě je třeba zmínit i důležitý fakt, že pokud určitou dobu rodič dítě nevidí, nejenže má větší prostor pro sebe a pro načerpání energie, ale v podstatě tím rodič předejde syndromu „rodičovského vyhoření.“ (Novák, Průchová, 2005)

Nevýhoda tohoto uspořádání je patrná zejména pro rodiče, který by chtěl mít dítě pod svojí kontrolou, a k druhému rodiči nemá plnou důvěru. Tudíž nemůže mít ve výchově hlavní slovo a bude se na ní pouze podílet. Toto je vnímáno spíše jako selhání v komunikaci a dohodě na výchově dítěte rodičů. Není to chyba střídavé péče jako takové. Z praxe soudů je také běžná situace, kdy střídavá výchova se nelíbí matkám, které chtějí dítě svěřit výhradně do své péče, a nepřejí si, aby se otec na výchově podílel a s dětmi se pravidelně vídal. Je fakt, že v minulosti bylo běžnější svěřit dítě do rukou matky, protože role matky je přeci důležitější než role otce. Střídavá péče tak umožnila dříve diskriminovaným otcům podílet se na výchově rovnoprávným způsobem. Dalším nesporným negativem střídavé péče je přesun dítěte z jednoho bydliště do druhého. Tento proces je náročný nejen pro dítě, ale organizačně i pro rodiče. Dítě tak může být i více psychicky vyčerpané a unavené. Bude mít zmatek v tom, kde vlastně bydlí a jakmile si zvykne na prostředí u jednoho rodiče, má se náhle přesunout k druhému. Což je extrémní zvláště pro předškolní děti, které pojem jako je čas vnímají ještě velice zkresleně (Novák, Průchová, 2005).

Na základě uvedených poznatků z dostupné literatury a internetových zdrojů je vhodnost či nevhodnost střídavé výchovy velmi ovlivněna názory rodičů, jejich blízkého okolí, institucí a odborníků. V dnešní době je tato volba péče stále tak trochu tabuizována a pro rodiče je tak snadnější nechat rozhodnutí na soudech, které se ale více přiklání na stranu přidělení dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů, většinou matky. Žádná studie však neprokazuje, že by střídavá péče byla o něco horší než péče výlučná. Je však evidentní, že střídavá péče minimalizuje pocit ztráty jednoho rodiče a při této výchově jsou zachovány prvky jak mužského, tak ženského přístupu. Dítě tak má možnost komunikovat s oběma rodiči a přejímat oba rodičovské vzory (Novák, Průchová, 2005).

3 Legislativní východiska pro péči o dítě

3.1 Obecné zakotvení povinnosti péče o dítě

Způsob péče o dítě po rozvodu v České republice upravuje Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, novelizovaném zákonem č. 91/1998 Sb. Tento zákon, přijatý v roce 1963 je považován za základní právní předpis současného rodinného práva. Zákon o rodině má čtyři části, ze kterých jsem pro svoji práci vybrala některá ustanovení týkající se střídavé péče. Ustanovení §26 odst. 1 a 2 udávají tři možnosti svěřením dítěte do péče. Kromě společné a výlučné péči, může být dítě svěřeno též do výchovy střídavé. V části „Manželství“ je ke střídavé péči v §24 podstatné sdělení, že soud nerozvede manželství, pokud by to bylo v rozporu se zájmem dítěte. Dále pak v §25 je důležitá podmínka, že manželství nelze rozvést, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí po rozvodu (Zákon č.94/1963 Sb.). V hlavě páté, týkající se manželství jsou uvedeny další podmínky svěřením dítěte do péče, které musí předcházet rozsudku o rozvodu:

§26

(1) „Před rozhodnutím, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti po dobu rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu.“

(2) „Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.“

(3) „Rozhodnutí o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti může být nahrazeno dohodou rodičů, která ke své platnosti potřebuje schválení soudu.“

(4) „Při rozhodování o svěřením dítěte do výchovy rodičů soud sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vloh, schopnosti a vývojové možnosti, a se zřetelem na životní poměry rodičů. Dbá na to, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti. Soud přihlédne rovněž

k citové orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnosti rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné a též k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů.“ (Zákon o rodině. In: Sbírka zákonů. 1963)

Co se týče styku s dítětem, který je obsahově užší než svěření dítěte do péče po rozvodu, zde pokládám za důležité v §27, že na rozdíl od svěření dítěte do péče rodiče, nemusí být stvrzen soudem, ale je možné ho vymezit dohodou rodičů, bez schválení soudu. V téže zákoně, je ustanoveno, že pokud jeden z rodičů druhému opakovaně zabráňuje styku s dítětem, a vyžaduje-li to zájem na výchově a poměry v rodině, může soud upravit poměry dítěte a styk dítěte s rodičem upravit nebo zakázat (Zákon o rodině. In: Sbírka zákonů. 1963).

3.1.1 Práva dítěte

Důležitým faktorem při rozhodování svěření dítěte do péče po rozvodu je již výše zmíněný „zájem dítěte“. O zájmu dítěte se hovoří ve sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, schválena v New Yorku 20. listopadu 1989 a ratifikována do České a Slovenské republiky dne 30. září 1990. Tato úmluva staví do popředí zájem dítěte. Zahrnuje právo dítěte na plný a harmonický rozvoj osobnosti v rodinném prostředí a právo na potřebnou ochranu. Součástí obecných ustanovení ohledně střídavé péče je, že rodiče a děti mají vůči sobě navzájem práva a povinnosti. Pokud hovoříme o účelu práv a povinností rodičů vůči dítěti, je tím myšleno zajištění morálního a hmotného prospěchu dětí. Tato práva vznikají narozením dítěte a zanikají zletilostí dítěte, to jest dovršení osmnáctého roku života dítěte. Vůči dítěti mají rodiče také rodičovskou odpovědnost, která zahrnuje povinnosti a práva rodičů vzhledem k dítěti. Mezi taková práva patří například péče o tělesný, citový a rozumový mravní vývoj, udržování osobního styku s dítětem, ochrana dítěte, určení místa bydliště, zajištění potřebného vzdělání dítěte a spravování jeho jmění. Jako další práva lze zmínit například vyživovací povinnost (Trávníček, 2015). Zájem dítěte je v posuzování vhodnosti střídavé péče klíčový, a i dnes je předmětem množství různě zaujatých stanovisek otců a matek, soudců, psychologů a dalších. Trávníček uvádí, že „*Ustanovení § 907 odst. 2 Obč. z. je*

natolik obecné, že výslovně nedává adresátům práva ani soudům žádné vodítko, za jakých okolností je střídavá péče v zájmu dítěte, a za jakých naopak není. Zákon také nedefinuje, které z potřeb dítěte jsou ustanovením myšleny. Zájem dítěte platí implicitně, soudy musí vždy postupovat v zájmu dítěte, i kdyby tato podmínka v analyzovaném ustanovení zanesena nebyla.“ (Trávníček, 2015, str. 4)

Pod pojmem „zájem dítěte“ si lze představit ledacos a množství faktorů které mohou zájem dítěte ovlivňovat je obrovský. Z poznatků právní doktríny a judikatury je zřejmé, že zájem dítěte bychom měli chápat jako zájem o to, aby dítě vyrůstalo v harmonickém, rozvíjejícím se a láskyplném prostředí, plném porozumění. Péče o dítě by měla vést k rozvoji rozumových, fyzických a citových schopností, a mravnímu, duchovnímu a sociálnímu rozvoji dítěte (Trávníček, 2015).

Pro mou bakalářskou práci bych ráda zmínila vybrané části týkající se zájmu dítěte.

Článek. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte říká:

(1) Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, správními nebo zákonodárnými orgány.

(3) Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí, aby instituce, služby a zařízení odpovědné za péči a ochranu dětí odpovídaly standardům stanoveným kompetentními úřady, zejména v oblastech bezpečnosti a ochrany zdraví, počtu a vhodnosti svého personálu, jakož i kompetentního dozoru.

V článku 9 Úmluvy o právech dítěte je zmíněno:

(1) Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte. Takové určení může být nezbytným v některém konkrétním případě, například jde-li o zneužívání nebo zanedbávání dítěte rodiči nebo žijí-li rodiče odděleně a je třeba rozhodnout o místě pobytu dítěte.

(3) Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte odděleného od jednoho nebo obou rodičů udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte (Zákon č. 104/1991 Sb., o úmluvě o právech dítěte).

3.1.2 Sociálně právní ochrana dětí

Orgánem sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) se rozumí oddělení péče o rodinu a děti, který spadá pod referát sociálních věcí na příslušném okresním úřadě. Termín sociálně právní ochrana dětí představuje zajištění práva dítěte na rodičovskou péči, identitu, svobodné myšlení, vzdělání, zaměstnání, ale zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, vykořisťováním či zneužíváním.

Čím přesně se rozumí sociálně právní ochrana dětí, vyjadřuje konkrétně zákon č. 359/1999, který definuje sociálně právní ochranu dětí v §1 jako:

- a) ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu*
- b) ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění*
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny*
- d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině*

V §2 v prvním odstavci je dále uvedeno:

(1) že pro účely tohoto zákona se dítětem rozumí nezletilá osoba. (Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí)

Sociálně právní ochranu dětí zajišťují v České republice příslušné orgány, a těmi jsou dle §4 odst. 1 krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady a újezdní úřady, ministerstva, Úřad, Úřad práce České republiky-krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu. Sociálně právní ochranu dětí dále zajišťují dle §4 odst. 2 obce v samostatné působnosti, kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny (Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí).

Hlavní činností OSPODU je především ochrana dětí, jejichž rodiče buď zemřeli, nebo neplní povinnosti z rodičovské odpovědnosti, nebo nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti.

3.2 Střídavá péče v interpretaci zákonů ČR

Až do roku 1998 český právní řád neumožňoval svěřit dítě do střídavé péče rodičů. Ve většině případů byly děti svěřovány do péče matkám, a otcům byl stanoven pravidelný styk s dítětem. Takováto rozhodnutí byla kritizována ze strany otců, kteří se cítili být diskriminováni. Soudy tak v některých případech upravovaly styk s dítětem tak, že se střídavé péči velice přibližoval. Otcové se tak stále častěji domáhali střídavé péče, a chtěli se rovnoměrně podílet na výchově svých nezletilých dětí. Postupem času tak prošla judikatura soudů v této problematice jistými změnami a dodnes lze shledat vývoj střídavé péče za velmi dynamický. Do českého právního řádu byl institut střídavé péče zakotven zákonem č. 91/1998 Sb., kterým se tak mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb. O rodině. Tato novela zavedla pojem „střídavá výchova“, který byl používán do roku 2012. Dne 22.3.2012 byl přijat zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který začal používat název „střídavá péče“. V nedávné době přišel ústavní soud s myšlenkou, že svěření dítěte do střídavé péče by mělo být pravidlem, zatímco ostatní řešení by mělo být výjimkou, která bude vyžadovat vždy prokázání, proč bylo toto jiné řešení v zájmu dítěte uloženo. Z tohoto důvodu nejsou předmětem právní interpretace pouze ustanovení právního řádu, nýbrž i rozhodnutí Ústavního soudu. Proto v rozhodnutích obecních soudů, ale i samotného Ústavního soudu, by měl být kladen důraz na vedení rodičů ke vzájemné shodě, a řešení sporů takovým způsobem, aby rodiče tyto spory nepřenášeli do vztahů se svými dětmi (Trávníček, 2015).

O střídavé péči jako takové je zmíněno v různých dokumentech a ustanoveních. Zákon o rodině, první část, hlava pátá, §26 stanovuje:

(1) „Před rozhodnutím, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti po dobu rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu.“

(2) „Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.“

(3) „Rozhodnutí o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti může být nahrazeno dohodou rodičů, která ke své platnosti potřebuje schválení soudu.“

(4) „Při rozhodování o svěření dítěte do výchovy rodičů soud sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vloh, schopnosti a vývojové možnosti, a se zřetelem na životní poměry rodičů. Dbá, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti. Soud přihlédne rovněž k citové orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnosti rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné a též k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů.“

(5) „Při rozhodování o svěření dítěte do výchovy rodičů soud sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vloh, schopnosti a vývojové možnosti, a se zřetelem na životní poměry rodičů. Dbá na to, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti. Soud přihlédne rovněž k citové orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnosti rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné a též k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů.“ (Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině)

Jak jsem již zmínila výše, v roce 2012 byl v České republice schválen Nový občanský zákoník, který již hovořil o střídavé péči, nikoliv střídavé výchově, a který určil některé formalistické změny Zákona o rodině. Dle Nového občanského zákoníku není nutný pro svěření dítěte do střídavé péče výslovný souhlas obou rodičů. Dále byla vypuštěna výslovná podmínka zákona o rodině, že nařízení střídavé péče je možné jen když jsou oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají o výchovu zájem. Taktéž není stanoveno, že střídavá péče má lépe zajišťovat potřeby dítěte, na rozdíl od právní úpravy dle Zákona o rodině. „Postavení střídavé péče tak bylo nově zrovnoprávněno s péčí výlučnou, u níž

se dříve nevyžadovalo (na rozdíl od střídavé péče), aby lépe zajišťovala potřeby dítěte.“
(Trávníček, 2015, str. 3)

V §907, kapitole I., Občanského zákoníku je stanoveno:

(1) *„Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.“*

(2) *„Při rozhodování o svěření do péče soud rozhoduje tak, aby rozhodnutí odpovídalo zájmu dítěte. Soud přitom bere ohled na osobnost dítěte, zejména na jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i na citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti každého z rodičů, na stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.“*

(3) *„Soud při rozhodování o svěření dítěte do péče dbá rovněž na právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi, na právo druhého rodiče, jemuž dítě nebude svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti, dále soud bere zřetel rovněž ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem.“* (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník)

Nový občanský zákoník (2012) je tedy, jak je patrné, úzce propojen se Zákonem o rodině. Změny, ke kterým došlo, se projevují především v zákonem stanovených kritériích, které je třeba zohledňovat při posuzování, zda je střídavá péče vhodným řešením situace. Občanský zákoník například určuje jedinou podmínku zákonnosti střídavé péče, a to je „zájem dítěte“. Další prvky mající dříve vliv na rozhodnutí o svěření dítěte do střídavé péče, jako jsou například zájem rodiče vychovávat, zajištění potřeb dítěte a výchovná způsobilost rodiče, byly označeny za nadbytečné, a do Nového občanského zákoníku již nebyly zahrnuty. Zájem dítěte je tak stavěn na první místo Nového občanského zákoníku.

Na základě této úpravy, při rozhodování svěřením dítěte do střídané péče tak přibyl kromě osobnosti dítěte, výchovných předpokladů rodičů, citové vazby dítěte a životních poměrů rodičů, předpoklad zdravého a úspěšného vývoje dítěte. Na tomto základě je tak dítě svěřeno tomu rodiči, který je schopen zdravý a úspěšný vývoj dítěte zajistit (Zákon č. 94/1963 Sb. O rodině; Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. Cíle výzkumu

Cílem mé bakalářské práce je zjistit, zda rodiče shledávají střídavou péči jako vhodné řešení vzniklé rodinné situace, zorientovat se v tom, jak střídavá péče ovlivnila dosavadní život matky a otce dítěte/děti, dále na základě rozhovorů s rodiči odkrýt možné přínosy a negativa střídavé péče, a zaznamenat dle sdělení rodičů možné změny v chování dítěte během probíhající střídavé péče.

4.1 Výzkumné otázky

Praktická část obsahuje pět hlavních výzkumných otázek, které se vztahují k cílům výzkumu mé práce.

1. Jak si rodiče představovali průběh střídavé péče?
2. Vyhovuje rodičům forma střídavé péče?
3. Bylo těžké přizpůsobit tomuto modelu svůj dosavadní život?
4. Zaznamenali rodiče určitá pozitiva a negativa střídavé péče?
5. Nastaly nějaké změny v chování dítěte? Jaké?

5. Metody výzkumu

Stěžejní metodou výzkumu byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu, formou strukturovaného rozhovoru s rodiči.

“Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, historický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků

výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.” (Creswell in Hendl, 2005, str. 50)

Tato metoda dotazování se jevila jako nejvíce vhodná, protože jsem chtěla hlouběji proniknout do fungování střídavé péče v rodinách, odkrýt možné problémy a zaznamenat případné dopady na dítě. Formou strukturovaného rozhovoru byly pokládány otázky, díky nimž byly získány citlivé a subjektivně zabarvené výpovědi jednotlivých respondentů. Jak uvádí Hendl (2005), výhodou kvalitativního výzkumu je hloubkové získání popisu případů, kdy nezůstáváme jen na jejich povrchu, ale analyzujeme je více do hloubky, sledujeme jejich vývoj a citlivě zkoumáme různé procesy dění (Hendl, 2005).

6 Vlastní výzkumné šetření

6.1 Rozhovory

Výzkum byl realizován ve třech rodinách a rozhovory byly vedeny s každým rodičem zvlášť. Respondentů je tedy celkem 6 (3 ženy, 3 muži). Rozhovor s jednotlivými respondenty probíhal formou řízených otázek, které byly pro všechny stejné, a kladené ve stejném pořadí. Odpovědi byly nahrávány na diktafon. Rozhovory byly uskutečněny v Praze v rozmezí jednoho měsíce, října 2019. Během realizace výzkumu byly zachovány etické zásady a respondenti byli požádáni o souhlas k rozhovoru. Délka rozhovorů byla různá, průměrně kolem 30-40 minut. Přesné znění rozhovorů, tak, jak je respondenti sdělovali, je uvedeno v příloze mé bakalářské práce.

6.2 Rodina A

Rodina A se skládá z **ženy A (AŽ)**, 41 let, středoškolské vzdělání a **muže A (Am)**, 45 let, středoškolské vzdělání. Ve střídavé péči mají dvě dcery, 4 a 7 let. Jsou nesezdaní, ve vztahu nejsou již 1 rok. AŽ má již rok nového přítele, se kterým sdílí společnou domácnost, Am novou partnerku nemá, žije v domácnosti sám. Oba respondenti bydlí v Praze. Na střídavé péči se dohodli mimosoudně. Jako interval zvolili týden a týden.

6.2.1 Odpovědi na otázky-Rodina A

1) Jaké důvody vedly rodiče k volbě střídavé péče o dítě?

AŽ i Am se v této otázce jednoznačně shodli, že důvod k volbě střídavé péče byl rozchod partnerů. Navrhovatelem střídavé péče byl Am, protože požadoval děti vídat pravidelně, stejně jako AŽ.

AŽ dále uvedla, že měla zpočátku představu o intervalu střídavé péče odlišnou. Požadovala interval 4 dny ona, 3 dny partner. S tím však Am nesouhlasil.

Reflexe odpovědí:

Z nesouhlasu otce je patrné, že se dětmi nechce vídat méně a záleží mu na pravidelném styku s dcerami.

2) Co si pod pojmem střídavá péče rodiče představovali, než ji začali praktikovat?

Až vypověděla, že o střídavé péči věděla, co znamená, protože má kolem sebe lidi, kteří jí praktikují. Věděla tedy, do čeho jde.

Am uvedl, že žádné představy o střídavé péči neměl.

3) Kdo byl navrhovatelem střídavé péče v jejich případě?

V této otázce oba respondenti shodně uvedli, že navrhovatelem střídavé péče byl Am, protože Až nejprve požadovala mít děti více dní v týdnu než Am.

S tímto návrhem ale Am nesouhlasil, protože chtěl dcery vídat ve stejném časovém rozsahu jako matka.

4) Jakým způsobem dítěti vysvětlili vzniklou situaci v rodině, a jakou formou dítěti vysvětlovali v průběhu praktikování střídavé péče, co ho právě čeká?

Oba respondenti v této otázce shodně uvedli, že pro ně bylo velice důležité, si s dětmi sednout společně a situaci jim citlivě nastínit. Snažili se, aby dětem situaci podali co nejméně emocionálně zabarvenou, hlavně ze strany otce, protože matka byla ta, která vztah ukončila jako první. Dětem situaci vysvětlili tak, že maminka už tatínka nemiluje, ale že ho má stále ráda, ale než aby se hádali, tak budou bydlet každý zvlášť. Co se týče organizačních věcí, Až, i Am se shodují, že si s dětmi vždy sedli a vysvětlili, co bude právě následovat. Am ještě doplnil, že brali v potaz momentální náladu dětí, a jakou zrovna děti udržovaly pozornost. Překvapivě pro oba, děti vzaly tuto skutečnost dobře. Objevily se chvíle, kdy děti byly smutné a přešlé, nebo se jim stýskalo. Matka dokonce uvedla, že mladší dcera vzala situaci o trochu lépe než starší, což jí přišlo paradoxní. Dále také uvedla, že nejdříve seznámila děti s novým partnerem, aby tak zjistila, zda ho přijmou. Matka dětem vždy vysvětlila, že budou teď na týden u tatínka, a ony se k němu těšily. Am pořídil do svého nového bytu i domácí mazlíčky, aby zmírnil negativní dopad přesunů do nové domácnosti. Díky domácím mazlíčkům se k němu dle něj ještě více těšili. Otec také uvedl, že občas u dětí zpozoroval že pokud jim Až něco zakázala, zkoušeli, jestli jim to Am dovolí.

Am na začátku ale vypověděl, že úplně první, kdo dětem situaci vysvětloval, byla právě Až. Přišlo mu to adekvátní vzhledem k tomu, že vztah ukončila jako první Až. Také

nechtěl podat situaci ze své strany, jakkoliv emocionálně zabarvenou. Musel se nějakou dobu s rozchodem vyrovnat, protože to nečekal a bylo to pro něj bolestivé.

Reflexe odpovědí:

Rodiče podali dětem celou situaci spravedlivě. Jednání AŽ, která nejdříve svého partnera dětem představila hned na začátku, se mi zdá být na místě. Respondenti jednali jako rozumní dospělí lidé, a eliminovali negativní dopad na děti i po emocionální stránce ze strany otce. Z uvedených odpovědí je vidět, že díky tomuto způsobu jednání děti přijaly tento fakt velice dobře, i když je přirozené, že bez občasného smutku a rozčarování se to neobešlo.

5) Snažili se rodiče předcházet negativním dopadům na dítě při realizování střídavé péče?

AŽ i Am shodně vypověděli, že se snažili zmírnit negativní dopad na děti. Protože zůstali i nadále dobrými přáteli, nebyly zde ani z jedné strany vyhrocené emoce, na všech důležitých věcech se snažili v klidu dohodnout. Am ještě doplnil, že si záměrně našel bydliště co nejblíže bydliště AŽ, aby děti mohly navštěvovat stejnou mateřskou školu, měly stejné kamarády apod.

Reflexe odpovědí:

Tyto skutečnosti, které oba respondenti uvedli, se zdají být ideální pro hladký průběh střídavé péče a zmírnění dopadů na psychiku dítěte. Kladně hodnotím snahu Am najít si nové bydliště blízko bývalé partnerky, vzhledem k tomu, že ze vztahu odcházela právě AŽ. Pro Am to muselo být bolestivé a potřeboval by spíš určitý čas na vyrovnání se s rozchodem, přesto byl ochotný najít si bydlení co nejblíže dětem a bývalé partnerce.

6) Jaké náročné byly začátky se střídavou péčí?

Pro oba respondenty je patrná shoda v tom, že začátky byly trochu náročnější, avšak ne nijak extrémně. Am dříve chodil do práce, a nebyl úplně zvyklý obstarat domácnost a děti sám. Respondentka v průběhu rozhovoru uvedla, že ale Am fungoval vždy zodpovědně, a že je na něj ve všem spolehnutí. Domácí práce a nákupy ale zvyklý dělat nebyl. Proto v týdnů, kdy měl děti u sebe, musel najednou obstarat vše sám. AŽ ale uvedla, že se do tohoto systému dostal velice rychle, a že v tomto funguje lépe než leckterá žena. Am také

uvedl své prvotní obavy ohledně bydlení. Měl strach, jak děti přijmou jeho nový domov, zda se tam budou cítit příjemně a bezpečně. Nakonec ale tyto obavy byly vyvráceny, protože viděl, že se děti se u něj cítily spokojeně. Oba respondenti také shodně uvedli, že blízkostí bydlišť jim bylo zjednodušena organizace přesunu věcí pro děti, a přesuny dětí samotné. Až ještě podotkla, že pro ni bylo náročné ze začátku zorganizovat a sbalit dětem vše potřebné na týden u otce. Nebyla na to zvyklá. Časem si v tom ale našla systém. Až i Am ještě uvedli, že ze začátku se jim velmi stýskalo po dětech. Jelikož ale mají s Až společné známé a kamarády, kteří mají také děti, často se potkávali i během týdne v parku, kam chodí pravidelně. Děti tak vídaly v průběhu týdne i druhého rodiče.

Reflexe odpovědí:

Am byl najednou situací „donucen“ obstarávat vše sám, co se týče chodu domácnosti a dětí, a jeho bývalá partnerka to oceňuje. Jako pozitivum shledávám i setkávání se se společnými přáteli a jejich dětmi. Rodiče tak udržují kladné přátelské vztahy se známými i přes to, že se rozešli.

7) Jaký časový interval střídání si rodiče zvolili?

Až i Am se v tomto případě na intervalu shodli. Zvolili interval střídání po týdnu. Am doplnil, že změna nastala akorát v dni, kdy si děti předávali. Nejdříve to bylo od soboty do soboty, poté shledali vhodnější interval od neděle do neděle.

8) Jak rodiče hodnotí dlouhodobou reakci dítěte na odloučení od jednoho z nich?

Z odpovědi respondentů vyplývá, že ani jeden z nich nezpozoroval dlouhodobou negativní reakci dětí na odloučení. Am uvedl, že interval týden a týden není nijak zvlášť dlouhý, a tím pádem je ideální pro všechny.

9) Jak probíhala vzájemná komunikace mezi rodiči?

Až i Am se v tomto shodují. Komunikace probíhala pořád. Vycházeli si vstříc. Am navíc dodal, že i co se týče nákladů na děti, vždy se domluvili a dělili se napůl. Například účtenky od věcí potřebných pro děti, si navzájem po nějaké době už nemuseli ukazovat, protože si plně důvěřovali.

Reflexe odpovědi:

Velice překvapivá je vzájemná důvěra mezi oběma partnery, a to i přesto, že se rozešli.

10) Jak probíhala vzájemná komunikace s mateřskou školou během realizování střídavé péče?

V případě této odpovědi na otázku se respondenti shodli v tom, že komunikaci s mateřskou školou měla na starosti Až. Jako matka v domácnosti, ještě v době, kdy sdíleli společnou domácnost, doprovázela do mateřské školy děti hlavně ona, protože Am chodil do práce. Po odloučení se situace změnila v tom, že děti do mateřské školy doprovázel v týdně také otec, ale organizační věci řešila výhradně matka. Až uvedla, že v začátcích střídavé péče neinformovala učitelky o probíhající střídavé péči. Po určité době jí učitelka v mateřské škole sdělila, že si všimla, že mladší dcera je poslední dobou trochu roztěkaná a méně poslouchá. Až na tento impuls jí Až řekla, že u nich došlo v rodině ke změně, že mají střídavou péči. Paní učitelka matku uklidnila, že pokud je to tak, chápe už důvod roztěkanosti a nepozornosti mladší dcery. Zhruba za tři měsíce si prý vše sedlo a dcera fungovala normálně jako předtím.

Reflexe odpovědi:

Pro dítě je přechod na střídavou péči velká změna v životě, která se může, ale též nemusí projevit v jeho chování. Zarážející je ale fakt, že matka neupozornila mateřskou školu o probíhající střídavé péči. Vzhledem k tomu, jak velký zásah v životě dítěte střídavá péče je, by dle mého měla matka školu o této změně informovat.

11) Jakým způsobem se změnil každodenní život se střídavou péčí?

Každodenní život obou respondentů se změnil. Až popisovala absenci Am v domácnosti, se kterou jí více pomáhal. Am končil v práci dřív a býval tak dřív doma. Současný partner končí v práci pozdě večer, a tak je na chod domácnosti a starání se o děti více sama. Uvedla ale, že se vše snaží zvládnout. Jako velký přínos proto vidí týden volna, kdy má děti u sebe bývalý partner. Co nestihne udělat v náročném týdnu s dětmi, dohání v týdnu volna.

U Am nastala změna taková, že je v týdnu, kdy má děti u sebe, na vše zcela sám. Tím, že nemá partnerku, mu s tímto nikdo nepomáhá. Uvedl, že střídavá péče je jako bipolární

porucha. Jeden týden musí fungovat na 100%, druhý týden má naprostou volnost a klid. Je pro něj také náročnější tyto týdny přepínat. Jako výhodu uvedl odpočínutí si od každodenního marastu, a větší těšení se na děti. Co se týče organizace, ať už kroužků, doktorů apod., oba respondenti uvedli, že jsou v kontaktu, a informace si vždy s předstihem předají.

Reflexe odpovědí:

U Až je patrné, jak moc jí byl oporou bývalý partner při zvládání každodenních povinností. U Am nastala větší míra náročnosti při přepínání z týdne do týdne. Tím, že nemá stávající partnerku, musí jeden týden fungovat naplno, kdežto v dalším týdnu má volno zcela pro sebe.

12) Jak dlouho trvalo, než si rodiče a dítě na takto velkou životní změnu zvyklo a vše se zaběhlo?

Až i Am se shodují v tom, že to netrvalo příliš dlouho. Až uvedla přesněji dva až tři měsíce. Uvedla také, že tím že Am situaci zvládal od začátku také velmi dobře, tak to nebylo tolik náročné

13) Jaké přínosy a negativa střídavé péče rodiče shledali?

Oba respondenti shodně vidí přínos v týdnu volna, kdy děti nemají. Nejenže mají dostatek času na odpočinek, načerpání nových sil, zařízení si věcí, na které není čas, když mají u sebe děti. Přínos oba vidí i v tom, že si od dětí odpočinou, a další týden se na děti daleko více těší a jsou odpočatí. Načerpanou energii pak investují hlavně do aktivit s dětmi. Am ještě podotkl, že vnímá jako pozitivum, že bydlí od sebe. Umožnilo to tak citové odstříhnutí se od bývalé partnerky. Am uvedl jako negativum týden volna, kdy nemá děti, protože se mu stýská. Až negativum neuvádí žádné.

14) Zaznamenali viditelné změny v chování dítěte v průběhu střídavé péče?

Výrazné změny chování respondenti neuvedli. Oba se shodují v tom, že ze začátku fungování střídavé péče zaznamenali u dětí občas stýskání, nebo momentální špatnou náladu. Am spatřuje výhodu v tom, že Až od začátku měla nového přítele, kterého dcery přijaly velmi dobře, a vycházeli s ním. Tím pádem jim částečně zůstal alespoň u Až vzor úplné rodiny, i když s jiným partnerem. Až ještě uvedla, že u mladší dcery se v začátku

střídavé péče projevily občasná roztěkanost a nepozornost v mateřské škole, na což ji upozornily právě učitelky v mateřské škole. Trvalo zhruba pár měsíců ale, než tyto stavy odezněly.

Reflexe odpovědí:

Z odpovědi Am je vidět, že mu záleží na tom, aby byla situace pro děti co nejméně bolestivá, protože dokáže ocenit fakt, že má Až nového přítele, a dětem je tak alespoň z části nahrazena úplná rodina.

15) Jak vnímají rodiče vhodnost střídavé péče vzhledem k věku dítěte?

Respondenti se shodují na tom, že je vhodnější se střídavou péčí začít spíše v dřívějším věku než v pozdějším. Oba se shodují, že když jsou děti ještě menší, beru to jako fakt. Shodují se také v tom, že pokud by byly děti starší, mohly by princip už trochu více chápat, mohly by si postavit svou hlavu, odmlouvat, nesouhlasit a dělat naschvály. Am ale podotkl, že v případě malinkých dětí, mu připadá střídavá výchova jako naprosto nevhodná, vzhledem k větší fixaci na matku.

Reflexe odpovědí:

Z odpovědí je patrné, že oba rodiče zastávají stejný názor. Otec si však uvědomuje nepostradatelnost matky v útlém dětském věku, kdy je dítě na matce existenčně závislé, a proto uznává, že v tomto případě by střídavá péče nebyla vhodná.

16) Jak si myslí, že střídavá péče ovlivní budoucí život a chování dítěte až vyroste?

Oba respondenti uvádí, že si nejsou jistí, jak přesně střídavá péče může budoucnost jejich dětí ovlivnit. U Až se objevil názor, že určitě do budoucna můžou být více vychytralé, mohou využít situaci ke svému prospěchu. Protože mají dvoje Vánoce, dvoje narozeniny, dostanou tak více dárků než jiné děti, a mohou toho do budoucna využívat. Naproti tomu ale Am podotkl, že se s Až i v těchto případech snaží rozumně domluvit, a předejít nadměrnému množství dárků. Dále ještě uvedl, že jakýsi model rodiny, který nyní dcery mají, může být pro děti jako velice špatný vzor do budoucna. Hlavně v jejich budoucích vztazích s partnery. Místo aby se snažili vztah napravit, a pracovat na něm, tak se jednoduše rozejdou.

Reflexe odpovědí:

Z odpovědí je patrné, že se rodiče snaží rozumně přemýšlet nad dopadem střídavé péče, ohledně materiálních věcí a v případě Am i ohledně budoucích partnerských vztahů dětí. Snaží se proto rozumně na všem domluvit.

6.3 Rodina B

Rodina B se skládá z ženy B (**Bž**), 33 let, středoškolské vzdělání, a muže B (**Bm**), 54 let, vysokoškolské vzdělání. Ve střídavé péči mají syna, 6,5 let. Nežijí spolu 3 roky. Oba mají od rozchodu již nové partnery, a oba mají se svým novým partnerem další dítě, a žijí s nimi ve svých vlastních domácnostech. Oba bývalí partneři žijí v Praze. Střídavou péči mají mimosoudně.

6.3.1 Odpovědi na otázky - Rodina B

1) Jaké důvody vedly rodiče k volbě střídavé péče o dítě?

Bž a Bm se shodují na tom, že Bm nechtěl o syna přijít, nebo být pouze víkendovým tátou. Tudíž navrhnul střídavou péči. Bž nejprve automaticky chtěla být jako matka se synem více dní v týdnu, ale Bm tento návrh striktně zamítl. Chtěl se na výchově syna podílet stejným dílem jako Bž.

Bž však dále uvedla, že na druhou stranu nechtěla, aby ona byla ta, co se přes týden stará, vodí syna do mateřské školy, zajišťuje všechny potřebné věci a otec si syna vzal akorát na víkend, a užíval si s ním legraci a jezdil na výlety. Uvedla také, že syn je na otce hodně fixovaný a má ho rád, Z toho důvodu, aby byla péče rozložená mezi oba rodiče, se nakonec dohodli na střídavé péči.

Reflexe odpovědí:

V tomto případě je evidentní, že otec se chtěl podílet na výchově syna stejnou měrou, jako matka. Vidím zde dominanci otce, který si uvědomuje své právo na výchovu syna. Z odpovědi matky je patrné, že nakonec svoji představu přehodnotila. Uvědomila si, že více práce přes týden by měla se synem ona, a otec by si ho bral pouze na víkendy,

a odpadla mu tak veškerá práce v týdnu, kterou ona musí zastat, což se trochu odporuje s tím, co požadovala na začátku, být se synem víc dní.

2) Co si pod pojmem střídavá péče rodiče představovali, než ji začali praktikovat?

BŽ uvedla, že o střídavé péči měla povědomí, ale nikdy se s ní v praxi nesetkala, například u známých. O střídavé péči už ale slyšela.

Bm jakožto vystudovaný právník, samozřejmě o střídavé péči věděl, co znamená a jak probíhá.

3) Kdo byl navrhovatelem střídavé péče v jejich případě?

Oba respondenti se shodují v tom, že navrhovatelem byl Bm, protože BŽ požadovala nejprve mít syna víc dní, a s tím Bm nesouhlasil. Navrhnul proto střídavou péči.

4) Jakým způsobem dítěti vysvětlili vzniklou situaci v rodině, a jakou formou dítěti vysvětlovali v průběhu praktikování střídavé péče, co ho právě čeká?

BŽ i Bm shodně vypověděli, že si se synem přímo nesesdli a nevysvětlili mu situaci tak, jak nastala. Oba uvedli, že se mu snažili odpovědět až na to, co ho v průběhu střídavé péče přímo zajímalo. BŽ uvedla, že syn byl od malička „putovní“ dítě, a byl zvyklý přespávat u babiček, kamarádů, na chalupě, takže například přesuny zvládal dobře. Otec také často byl mimo domov, takže syn byl zvyklý, že táta doma není permanentně. V tomto ohledu matka uvedla, že to pro syna tedy velká změna nebyla. BŽ ještě doplnila, že tím, že by si se synem sedli, a řekli mu, co za změnu nastalo, a co ho teď bude čekat, by situaci akorát zbytečně dramatizovali.

Reflexe odpovědí:

U tohoto přístupu se mi při rozhovoru jevilo, že rodiče si s vysvětlováním příliš hlavu nelámali, a cítili, že je pro ně přirozenější situaci nezvolit situací společným sezením a vysvětlováním dítěti, co se stalo. Zvolili možnost čekat, až si sám všimne detailů, a až se sám zeptá na to, co ho zajímá.

5) Snažili se rodiče předcházet negativním dopadům na dítě při realizování střídavé péče?

Oba respondenti se shodli na tom, že se snažili negativním dopadům na syna předcházet, a že o tom přemýšleli. BŽ i Bm uvedli, že se na úplném začátku zkoušeli párkrát sejít oba se synem, a podniknout nějakou aktivitu-kino, procházka v parku, společenská hra. Po pár schůzkách usoudili, že to nebyl úplně nejlepší nápad. Před synem se sice snažili se k sobě chovat ohleduplně, ale ze syna cítili, že je spíš více nervózní a není to celé přirozené. Bm podrobněji uvedl, že to bylo spíše kontraproduktivní, že ze syna cítil nervozitu. BŽ uvedla, že cítili, že se od sebe spíše potřebují emocionálně odtrhnout, a že společné aktivity situaci celkově vůbec nezlehčují. Proto společné schůzky po domluvě zcela zrušili.

Bm ještě doplnil, že se snažili synovi zajistit co nejvíce věcí dvakrát, aby se nemusely každý týden přesouvat z jedné domácnosti do druhé. Týkalo se to oblečení, osobních věcí. Ne vždy se to podařilo ve všem, například co se týče oblíbených hraček, ty si přesouvat musel, ty již podruhé nesehnali. Bm ještě uvedl, že nebyl spokojený s jednáním BŽ ohledně mluvení o druhém rodiči. BŽ před synem víckrát nazvala otce „blbcem“, což se Bm dozvěděl od syna. Velice ho to rozčílilo a jal se situaci řešit telefonátem své bývalé partnerce. Ta mu přiznala, že ne vždy o otci mluví před synem v dobrém. Pro Bm to bylo velice nepochopitelné jednání ze strany matky. Sám uvedl, že před synem o matce mluví vždy jen v nejlepším, i když to nejlepší vždy nebylo.

Reflexe odpovědí:

Velice zde oceňuji snahu rodičů o společné aktivity, i když se na závěr ukázalo, že to bylo spíše kontraproduktivní, a proto byly společné schůzky nakonec zrušeny.

6) Jak náročné byly začátky se střídavou péčí?

BŽ byla zvyklá být se synem doma, i když často jezdil k babičkám, na chalupu, takže byl trochu „putovní dítě“. Ale nemít ho celý týden vůbec, uvádí jako velkou změnu. Také se jí velmi stýskalo. Jeho otci však ve výchově věřila, takže ji uklidňovalo, že s otcem, i když v jiném prostředí, bude syn v pořádku.

Bm v odpovědi uvedl, že pro něj bylo náročná změna bydliště. Nejprve se odstěhoval k bratrově do bytu, do volného pokoje, kde měli se synem soukromí. V tomto ohledu

spatřuje přechod jako klidnější. Po určité době si našel vlastní byt. Celkově mu ale začátky nepřišly nijak náročné.

7) Jaký časový interval střídání si rodiče zvolili?

Oba respondenti se shodli na intervalu týden a týden. I když oba uvedli, že Bž požadovala ze začátku, aby měla syna víc dní v týdnu než otec. Bm to odmítnul, a z toho důvodu se dohodli na interval po týdnu.

Bm dále doplnil, že v průběhu střídavé péče nastala situace, kdy Bž začala žárlit na jeho současnou partnerku. Jelikož jí syn měl rád, občas nové partnerce řekl „mami“, a nejednou to řekl i před Bž, načež Bž jako jeho matka začala žárlit a cítila se být ohrožená. Bm uvedl, že současná partnerka byla velice příkladná ve výchově, a začal mít pocit, že Bž si uvědomovala své nedostatky ve výchově, a to ji svým způsobem ohrožovalo. Proto jednu chvíli požadovala změnu, aby měla syna ve své péči, nebo minimálně víc dní v týdnu. Tuto změnu však Bm odmítl s tím, že si nepřeje, aby interval upravovali.

8) Jak rodiče hodnotí dlouhodobou reakci dítěte na odloučení jednoho z nich?

Bž uvedla, že dlouhodobou reakci dítěte na odloučení nezpozorovala. Pouze občasný stesk. Bm se v tomto shoduje s Bž.

9) Jak probíhala vzájemná komunikace mezi rodiči?

Bž v odpovědi uvedla, že komunikace nebyla úplně jednoduchá. Kvůli synovi se snažili neřešit závažné problémy před ním a nehádat se. Bž ovšem uvedla, že jí Bm občas posílal nepříjemné sms zprávy, kde ji poučoval ve výchově syna, nebo jí dával najevo, co se mu nelíbí. Což bylo pro Bž mírně stresující.

Bm v odpovědi uvedl, že mu vadila nezodpovědnost matky, kdy zapomínala synovi dát na týden u otce určité věci. Dle něj byla Bž občas trochu bohémská. Nyní už ale komunikace celkem funguje.

Reflexe odpovědí:

Z odpovědí je cítit určitá rozladěnost a nespokojenost partnerů ohledně komunikace. Pro BŽ bylo chování Bm nepříjemné, ale nakonec uznala, že se z chyb poučila a ve své zodpovědnosti „dospěla“.

10) Jak probíhala vzájemná komunikace s mateřskou školou během realizování střídavé péče?

Odpovědi respondentů se v této otázce zcela liší. BŽ uvedla, že komunikace s mateřskou školou probíhala takřka bez problémů. Jako jediný problém uvedla nedochvilnost otce, na kterou jí upozornily učitelky. Dále uvedla, že jí požádaly, zda by si o tom nemohla s otcem promluvit. Také se jí zeptaly, zda mohou otci podávat veškeré informace týkající se syna. BŽ uvedla, že zcela nepochopila důvod této otázky, ale odpověděla, že samozřejmě mohou.

Bm ve své odpovědi uvedl, že Bm dle něj s mateřskou školou udělala velký podfuk. Z důvodu naplněné kapacity mateřské školy, kam chtěla syna dát, lživě uvedla, že syna vychovává sama, čímž si přednostně zajistila místo v mateřské škole. Když syna ze začátku vyzvedával, přišlo mu jednání učitelek nedůvěřivé, načež se později dověděl, že ho partnerka jako otce zamlčela, a tvrdila že se o syna nestará. Tímto zjištěním Bm začal vnímat mateřskou školu i svoji partnerku za nedůvěryhodné a nebylo mu příjemné syna do školky vodit ani vyzvedávat.

Reflexe odpovědí:

Odpovědi respondentů se zcela liší. BŽ evidentně zamlčela svůj postup umístění syna do mateřské školy, a tvrdí, že jediný problém byl v nedochvilnosti otce. Naproti tomu Bm byl zaskočen touto informací, když se o ni dozvěděl, a proto přestal důvěřovat mateřské škole jako instituci.

11) Jakým způsobem se změnil každodenní život se střídavou péčí?

BŽ i Bm shodně uvedli, že každodenní život se se střídavou péčí určitě změnil. Výhodu oba spatřují v týdnu volna, kdy mají dostatek prostoru na odpočinek, přátele, načerpání energie. V týdnu se synem jsou pak více aktivní a pozitivněji naladěni.

BŽ přiznala, že v životě nikdy neměla určitý řád, a naopak se střídavou péčí její život řád dostal. Také uvedla, že na začátku střídavé péče cítila mezi ní a bývalým partnerem určitou rivalitu. Když byl syn u něho, snažil se mu otec vynahradit týden, kdy ho u sebe neměl, a přeháněl to s aktivitami, dárky apod. Uvedla, že Bm byl daleko lépe finančně zajištěný než ona, a syna si trochu kupoval. To se BŽ nelíbilo, a cítila se tím ohrožená. Nechtěla také aby syn byl rozmazlený. Dle BŽ je týden volna tedy velkou výhodou, že člověk načerpá spoustu energie na týden s dítětem, ale nesmí se to potom v týdnu s dítětem s aktivitami přehánět.

Pro Bm je to najednou velký kontrast mezi dvěma životy. Týden se synem zastával všechny možné funkce a byl rodičem na sto procent, další týden žil svobodným životem plným kamarádů, sportu, děvčat. Byl to pro něj velký rozdíl a skok mezi týdny.

Reflexe odpovědí:

U BŽ je překvapivá odpověď v tom, že s nástupem střídavé péče její život dostal naopak řád, který jí v životě chyběl.

12) Jak dlouho trvalo, než si rodiče a dítě na takto velkou změnu zvyklo a vše se zaběhlo?

BŽ uvedla, že situace trvala zhruba půl roku.

Bm uvedl, že situace trvá doteď, zhruba tři roky.

Reflexe odpovědí:

Je evidentní, že každý z rodičů vnímá celou situaci a její trvání velmi odlišně.

13) Jaké přínosy a negativa střídavé péče rodiče shledali?

BŽ shledává přínos v týdnu volna, kdy je díky němu na dítě další týden odpočatá. Jako negativum uvádí občasné rozporuplné myšlenky v tom, zda je střídavá péče opravdu tím nejvhodnějším řešením. Dítěti je rozpůlen život na životy dva, a je těžké určit, zda ho to negativně do budoucna neovlivní.

Pro Bm je přínosem nepřerušování kontaktu s dítětem a možnost dávat mu nadále otcovský vzor. Výrazné negativum shledává v rozdílnosti ve výchově mezi oběma rodinami, ve

kterých syn žije. Ať už jde o stolování, hygienu, návyky, nebo oblékání. Uvádí, že v domácnosti matky má návyky diametrálně odlišné než ve domácnosti otce, a nemůže se s touto skutečností vyrovnat. Bm také uvedl, že i přesto, že s matkou o tomto problému několikrát hovořil, situace se nijak nezměnila, což ho trápí.

Reflexe odpovědí:

Odpovědi respondentů jsou různorodé. Každý z rodičů vnímá pozitiva a negativa rozdílně. Zde je vidět, že otec rozdíl ve výchově vnímá, přemýšlí nad ním a vadí mu rozdílnost. Matka rozdíl nevidí, nebo pro ni není tolik podstatný.

14) Zaznamenali viditelné změny v chování dítěte v průběhu střídavé péče?

Bž i Bm se shodují na tom, že viditelné změny chování u syna nezpozorovali. Oba uvedli, že byl výrazně plačtivější a emotivnější při předávání, kdy měl pocit, že druhého rodiče opouští, a bude mu tak smutno. Jinak ani jeden nevypozoroval výraznější změnu, kromě této.

15) Jak vnímají rodiče vhodnost střídavé péče vzhledem k věku dítěte?

V této otázce se odpovědi respondentů značně liší.

Bž uvedla, že pokud je dítě menší, a celou situaci ještě nedokáže chápat, je to vlastně jednodušší, protože to dítě bere tak jak to je. Tím pádem je to pro něj určitým způsobem lepší.

Bm se zaměřil spíše na to, že v tu chvíli neměl čas přemýšlet nad tím, zda je střídavá péče pro dítě v tomto věku vhodná. Rozhodnutí se nedá odložit, musí se jednat za pochodu. Uvedl ale, že si naopak myslí, že v nižším věku je to pro dítě horší, protože je ještě stále více fixované na matku než na otce.

Reflexe odpovědí:

Odpovědi respondentů se výrazně liší, ale pravdu mají jistým způsobem oba. Je sice fakt, že pokud dítě situaci ještě tolik nechápe, nemá možnost se nijak bránit, a rodiče poslechne. Na druhou stranu do věku tří let dítě matku ještě stále intenzivně potřebuje, a proto i týden bez matky může (ale nemusí) být pro něj velice emocionálně těžký.

16) Jak si myslí, že střídavá péče ovlivní budoucí život a chování dítěte až vyroste?

Oba respondenti uvedli, že je těžké na tuto otázku odpovědět.

BŽ uvedla, že tento model rodiny zřejmě není pro dítě nejlepší, protože má dva domovy, a nemá rodinu pohromadě. Na druhou stranu tvrdí, že je to ale lepší, než kdyby dítě vyrůstalo v prostředí hádek a rozporů. Není si jistá také ve zvyku dítěte na přehnaný komfort, který se rodič snaží dítěti splnit, když ho má u sebe.

Bm si není jistý, zda díky střídavé péči bude mít dítě model rodiny podobný, jako jeho rodiče, nebo se naopak bude snažit mít rodinu úplnou. Nedokáže na tuto otázku odpovědět.

Oba shodně vidí možné ovlivnění.

6.4 Rodina C

Rodina C se skládá z ženy C (**CŽ**), 35 let, vysokoškolské vzdělání a muže C (**Cm**), 38 let, vysokoškolské vzdělání. Ve střídavé péči mají syna, 5 let. Nežijí spolu 2 roky. CŽ má nového partnera, který žije v cizině a se synem se ještě nikdy neviděl. Cm má novou partnerku, která s ním nesdílí společnou domácnost, vídají se pouze v týdnu, kdy nemá dítě v péči. Oba bývalí partneři žijí v Praze, ale jelikož má CŽ náročnou kariéru, tak v době, kdy nemá syna u sebe, bývá celý týden pracovně v cizině. Syn navštěvuje stejnou mateřskou školu. Jako jediný pár byli sezdání, jejich střídavá péče je určena soudní cestou.

6.4.1 Odpovědi na otázky - Rodina C

1) Jaké důvody vedly rodiče k volbě střídavé péče o dítě?

CŽ i Cm shodně uvedli, že důvodem volby střídavé péče byla snaha vídat syna oba pravidelně.

2) Co si pod pojmem střídavá péče rodiče představovali, než ji začali praktikovat?

Respondenti shodně uvedli, že si nijak střídavou péči nepředstavovali, a že z názvu je logické, že dítě se střídá u obou rodičů po stejný časový úsek.

3) Kdo byl navrhovatelem střídavé péče v jejich případě?

CŽ i Cm v této otázce uvedli, že střídavá péče byla jedinou možnou volbou. Oba se shodují, že CŽ má náročnou práci, které věnuje hodně času, a tak pro ni například výlučná péče nebyla vhodným řešením. CŽ uvedla, že by sama péči o syna vzhledem k pracovnímu vytížení nezvládla.

Reflexe odpovědí:

Z odpovědi obou respondentů je patrné, že jsou si oba vědomi toho, že pro CŽ je práce natolik důležitá a časově náročná, že různá rozhodnutí ohledně výchovy se přizpůsobují její časové vytíženosti. Je evidentní, že od začátku ani neuvažovala o svěření syna do výlučné péče, a přemýšlela spíše jak zkombinovat výchovu syna s kariérou, které se nehodlala vzdát. Překvapuje mě, že Cm si je toho vědom, a nemá to bývalé manželce za zlé, naopak její kariéru respektuje a snaží se jí v tomto vyjít vstříc.

4) Jakým způsobem dítěti vysvětlili vzniklou situaci v rodině, a jakou formou dítěti vysvětlovali v průběhu praktikování střídavé péče, co ho právě čeká?

Oba respondenti uvedli, že jim přišlo přirozené si se synem společně sednout a situaci mu vysvětlit. Cm uvedl, že se mu ještě snažil situaci lépe vysvětlit z dětského pohledu. Syn měl ve školce kamarádku, kterou měl velmi rád. Otec mu tedy řekl, že to je jako kdyby ji už neměl rád, a nechtěl si s kamarádkou už hrát. A takhle že je to podobné u rodičů. CŽ uvedla, že měla obavy, aby syn nedělal scény, že se mu k jednomu z rodičů nechce. Tyto obavy se ale nenaplnily.

Reflexe odpovědí:

Otec se snažil situaci synovi přiblížit situaci tak, aby to více pochopil dětskýma očima. Je vidět, že si uvědomoval, že to pro syna může být těžko pochopitelné, a tak našel způsob, aby si syn dokázal představit, jaké to je. Z toho usuzuji, že je otec více empatický než matka, která pouze uvedla obavu z toho, že syn bude vzdorovitý, a bude dělat při předávání problémy.

5) Snažili se rodiče předcházet negativním dopadům na dítě při realizování střídavé péče?

CŽ i Cm se shodli na tom, že se kvůli synovi snažili chovat přirozeně a nedávat najevo negativně zabarvené emoce. CŽ si je vědoma toho, že manželovi velmi ublížila, a uvedla, že z jeho strany se negativní emoce objevily. Komunikace vážla.

Cm naopak uvedl, že na emoce nebyl čas, a že se snažil vše brát sportovně. Přiznává ale, že bylo třeba si hodně věcí vyříkat.

Reflexe odpovědí:

Odpovědi respondentů jsou trochu rozdílné. Cm nechtěl přiznat své zklamání a rozhořčenost z rozvodu, a z toho plynoucí negativní komunikaci s matkou. Matka si je vědoma toho, že otci ublížila a naopak přiznala, že komunikace tím pádem vážla.

6) Jaké náročné byly začátky se střídavou péčí?

CŽ uvedla, že pro ni bylo náročné stěhování se a řešení rozvodu. Chyběla jí také pomoc manžela. Byla na vše najednou sama. Vykompenzoval jí to ale týden volna, kdy si odpočinula a mohla se naplno věnovat své práci.

Cm uvedl, že pro něj bylo náročné obstarávat domácnost. Předtím to dělala manželka, proto si ze začátku musel najmout paní na úklid, aby vše zvládnul. Náročné pro něj byly také každodenní nákupy a vaření. Cm ještě podotkl, že samota pro něj byla také těžká. Když byl syn u mámy, byl doma sám, a na to nebyl zvyklý. Hodně se mu stýskalo po obou.

Reflexe odpovědí:

Je vidět, že otec nebyl zvyklý pomáhat své ženě v domácnosti, a bylo to pro něj tak náročné, že si musel najmout výpomoc. Svědčí to o tom, že sice byl své ženě oporou ve výchově syna, ale chod domácnosti nechával na ní. Vidím zde silnější emoci v případě otce, který uvedl, že bojoval se samotou, a velice se mu ze začátku stýskalo jak po synovi, tak ale i po ženě. Musel se proto s rozvodem emocionálně vyrovnávat. Matka žádné emoce neuvedla.

7) Jaký časový interval střídání si rodiče zvolili?

Oba respondenti se shodli na intervalu týden a týden.

CŽ však podotkla, že by si dokázala představit i delší interval. Ale takto jim to ze začátku přišlo nejvhodnější.

Reflexe odpovědi:

Z odpovědi matky vidím potřebu více se věnovat své práci, protože uvedla, že by jí vyhovoval delší interval.

8) Jak rodiče hodnotí dlouhodobou reakci dítěte na odloučení od jednoho z nich?

CŽ uvedla, že synovi se stýskalo po otci, když byl u ní.

Cm uvedl, že neevidoval žádnou dlouhodobější reakci, ani si nevšiml, že by syn nějakým způsobem postrádal matku během týdne, kdy ho měl u sebe.

Reflexe odpovědi:

Je patrné, že syn má zřejmě vřelejší vztah se svým otcem než s matkou, z výpovědi, že se synovi stýská po otci, nikoliv po matce.

9) Jak probíhala vzájemná komunikace mezi rodiči?

Oba respondenti se shodují, že kvůli synovi se snažili, aby komunikace probíhala hladce bez vnějších emocí.

CŽ uvedla, že Cm se musel s rozvodem vyrovnat, a bylo to pro něj určitě těžší než pro ni. Vzájemná komunikace mezi rodiči úplně v pořádku nebyla, byla na bodu mrazu z otcovy strany. Občas měla pocit, že Cm se snažil mírně manipulovat se synem, rozmazloval ho, a snažil se pro něj být hlavně parťákem a kamarádem.

Cm uvedl, že matka upřednostňovala vždy kariéru před dětmi, a další dítě již nechtěla. I přesto byl rozvod pro něj nečekaný. S matkou komunikovat odmítal, komunikace se tak omezila pouze na věci kolem střídavé péče.

Reflexe odpovědí:

I když si je matka vědoma, že na jejím vztahu se synem může mít podíl její pracovní vytíženost, má potřebu otce podezírat z manipulátorství a snahy být lepší než ona.

10) Jak probíhala vzájemná komunikace s mateřskou školou během realizování střídavé péče?

CŽ i Cm se shodně uvedli bezproblémovou komunikaci s mateřskou školou. V mateřské škole hned oznámili, že mají střídavou péči. Pro Cm nastala pouze organizační změna ohledně vyzvedávání syna. Dříve ho do školky pouze vodil, a manželka syna vyzvedávala. Během střídavé péče oba rodiče v týdnu, kdy měli syna u sebe, ho do školky jak vodili, tak vyzvedávali. Cm si tedy v práci zařídil dřívější odchody.

11) Jakým způsobem se změnil každodenní život se střídavou péčí?

CŽ odpověděla, že hlavní změnu spatřuje hlavně v týdnu volna, který si jiní rodiče nemohou dovolit. Má tak čas na sebe a svoji práci. Stěhování do nového bytu pro ni také bylo velice hektické. Těžké pro ni bylo zvyknout si na starání se o syna úplně sama, bývala z toho vyčerpaná. Předtím jí s výchovou pomáhal manžel.

Cm uvedl, že změna pro něj byla markantní. Nejen že se musel naučit postarat se o syna sám, včetně zajištění chodu domácnosti, ale týden volna je poté k nezaplacení. Má čas na koníčky, fotbal a svou partnerku.

Reflexe odpovědí:

Z odpovědí vyplývá, že pomoc partnera byla v životě rodiny hodně důležitá. Pokud fungovali oba, bylo starání se o chod domácnosti a výchova dětí daleko snazší. Otec se naopak naučil větší zodpovědnosti.

12) Jak dlouho trvalo, než si rodiče a dítě na takto velkou životní změnu zvyklo a vše se zaběhlo?

CŽ i Cm se shodují, že doba netrvala moc dlouho.

Zatímco CŽ uvedla dobu v řádu měsíců, ale přesně si nepamatuje, Cm uvedl zhruba jeden měsíc.

13) Jaké přínosy a negativa střídavé péče rodiče shledali?

Oba respondenti uvedli jako hlavní přínos týden volna. Vidí v něm nejen prostor pro osobní rozvoj, čas na své nové partnery, ale také odpočinek a těšení se na syna v dalším týdnu.

CŽ ještě uvedla, že přínosem je určitě odluka manželů. Pro dítě je to lepší, než kdyby žilo v neharmonickém prostředí.

Jako negativum CŽ i Cm shodně uvedli výchovu syna ve dvou odlišných domácnostech.

CŽ ještě doplnila, že si není jistá stylem výchovy Cm. Má pocit, že díky rozpůlenému životu má syn odlišný styl výchovy a fungování u matky, a otce. U otce si dle CŽ spíše užívá volnosti a legrace.

14) Zaznamenali viditelné změny v chování dítěte v průběhu střídavé péče?

CŽ nic výrazného nezaznamenala. Spíše počáteční stesk, hlavně po otci. Dále uvedla, že syn občas vzdoroval a odmítal, když mu cokoli zakázala, ale to probíhá doted'. CŽ to tedy nepřipisuje střídavé péči. Vyvstává jí v hlavě otázka, zda toto chování je běžné, když je syn u otce.

Cm naopak tvrdí, že mu připadá syn klidnější a vyrovnanější. Také empatičtější. Uvedl situaci, kdy nebyl dobře naladěný, byl přešlý, a syn k němu přišel a pohladil ho. Jako kdyby ho chápal. Má pocit, že tím že je odpočatý, tak pak synovi dokáže zajistit klidnou a pohodovou atmosféru, kde se cítí dobře.

15) Jak vnímají rodiče vhodnost střídavé péče vzhledem k věku dítěte?

Oba respondenti shodně uvedli, že pokud by byl syn mladší, byl by víc vázaný na matku, a přechod na střídavou péči by pro něj byl psychicky náročnější.

16) Jak si myslí, že střídavá péče ovlivní budoucí život a chování dítěte až vyroste?

CŽ nad touto otázkou nikdy moc nepřemýšlela. Pokud by se ale měla zamyslet, jak by to syna mohlo ovlivnit, uvedla, že určitě není dobrý příklad, když má dva domovy. Také co se týče partnerských vztahů, může si jich syn méně vážit, pokud vidí, že se mohou lehce rozpadnout.

Cm také uvedl, že tento model rodiny nemusí být pro syna ukázkový. Má obavu, že syn by mohl snadněji opouštět ženy. Nebo naopak to bude pro něj model odstrašující, a bude se snažit mít rodinu pohromadě a udělat pro to maximum.

7 Shrnutí výsledků k výzkumným otázkám

V této kapitole jsou shrnuty výpovědi respondentů, které mají za úkol odkrýt odpovědi na výzkumné otázky. Z rozhovorů jsem zvolila odpovědi, které se vztahovaly k výzkumným otázkám.

1) Jak si rodiče představovali průběh střídavé péče?

Jako hlavní důvod volby střídavé péče rodiče uvedli rozchod partnerů a snahu vídat děti pravidelně. Ve dvou případech byl navrhovatelem střídavé péče otec. Důvodem byla snaha vídat dítě stejně pravidelně jako matka. Pouze v jednom případě se na střídavé péči shodli hned od začátku oba rodiče. U jediné respondentky (BŽ) se objevila při rozhodování obava z větší náročnosti výchovy syna přes týden, pokud by ho měla ve své péči, a k otci by jezdil pouze na víkend. Z toho důvodu se nakonec přiklonila ke střídavé péči.

Z výše uvedených odpovědí vyplývá, že většina dotazovaných rodičů už ze samotného názvu usoudila, že se dítě při této formě péče střídá u otce a matky. Pouze jedna respondentka (AŽ) uvedla, že se se střídavou péčí setkala prostřednictvím lidí kolem ní, kteří ji praktikovali. Všichni se též shodují na tom, že žádné konkrétní představy o střídavé péči neměli. S touto otázkou úzce souvisí interval střídání, který si rodiče zvolili. Většina dotazovaných odpověděla, že se na intervalu s partnerem dohodli bez větších potíží. Pouze u jedné matky (BŽ) se objevila situace, kdy ze začátku usilovala o to, mít syna více dní v týdnu než otec. Ten to však odmítl, a proto se dohodli na intervalu rovnoměrném pro oba. Po určité době v průběhu praktikování střídavé péče však respondentka nabyla pocitu, že její mateřská role je ohrožena novou partnerkou bývalého partnera, a požadovala proto změnu-aby měla syna ve výlučné péči. Otec tuto změnu odmítl.

2) Vyhovuje rodičům forma střídavé péče?

U všech respondentů byl zvolen časový interval týden a týden. Shodují se na tom, že jim takto nastavený interval plně vyhovuje z důvodu zachování citové a výchovné vazby mezi rodičem a dítětem. Také vzhledem k nízkému věku dětí připadal rodičům týdenní interval adekvátní. Rodičům tento interval vyhovuje i z hlediska pracovních povinností.

Z odpovědí rodičů na tuto otázku vyvstala důležitá podmínka, za které střídavá péče funguje dobře, a tou je schopnost a ochota domluvit se. Vzájemnou komunikaci rodiče

vnímají jako velice důležitou. V případě výzkumného vzorku se rodiče přiklonili k tomu, že s partnerem ohledně komunikace a organizace střídavé péče neměli výraznější problém. Zaznamenány byly pouze počáteční komunikační problémy způsobené náhlým a nečekaným rozchodem a probíhajícími emocemi. U jedné respondentky (BŽ) byl zaznamenán jistý nátlak ve formě sms zpráv ze strany bývalého partnera, který měl potřebu matku poučovat. Což vedlo k její mírné frustraci a strachu z dalších příchozích zpráv od bývalého partnera. V případě další rodiny nastal problém v komunikaci ze strany otce, který byl rozchodem zaskočen, a cítil se bezmocný a zrazený. Z jeho strany tedy byla komunikace pouze organizační, co se výchovy syna týkalo. Jakkoliv jinak komunikovat odmítal. Pouze jedna rodina nezaznamenala vůbec žádný problém. Rozchod naopak proběhl ve smířlivém a přátelském duchu. U jedné rodiny byl zaznamenán v této souvislosti komunikační problém ohledně výchovného stylu matky (BŽ). Její výchovný styl a hygienické návyky, které bohužel předávala synovi, se výrazně lišily, s čímž měl otec problém a snažil se tyto rozdíly s matkou několikrát probírat. Uvedl, že bohužel neúspěšně. Naopak matka (BŽ) uvedla obavu, že otec si syna „kupuje“ v podobě dárků a výletů, jelikož byl finančně lépe zajištěn. Cítila se být situací ohrožena. Ve všech případech ale respondenti shodně uvedli, že i přes vzniklé občasné problémy se maximálně snažili brát ohled na své děti, a i přes probíhající vzájemné emoce nevznikaly před dětmi vyhrocené situace.

3) Bylo těžké přizpůsobit tomuto modelu svůj dosavadní život?

V případě této otázky byly v několika odpovědích uvedeny jisté změny a náročné situace, se kterými se respondenti ze začátku střídavé péče setkali. Jako výrazný zásah do života byl zaznamenán odchod jednoho z partnerů z domova a s tím spojené hledání nového bydliště. Ve dvou případech se odchod týkal otců, v jednom případě matky. Všichni tito respondenti uvedli obavy z nového domova, ve většině případů ze své strany, v jednom případě ze strany dětí, jak nové bydliště přijmou. Další změna byla uvedena v péči o dítě a domácnost, která byla po rozchodu, hlavně pro otce náročná. Nebyli totiž zvyklí se o děti starat sami, a nyní museli. V případě jedné matky (BŽ) její život díky střídavé péči naopak dostal řád. Jako další problém respondenti uvedli samotu a stesk po dětech. Uvedli, že ze začátku to pro většinu z nich bylo náročné, než si zvykli.

4) Zaznamenali rodiče určité přínosy a negativa střídavé péče?

Jako výrazný přínos se ve všech případech jevil týden volna, díky kterému mají rodiče dostatek osobního prostoru pro sebe, odpočinek, a pro načerpání energie. Dá se říct, že menší časová zaneprázdněnost v týdnu, kdy dítě nemají, je pro rodiče významnou předností střídavé péče. Nepřímo z rozhovorů vyplývá, že možnost odpočinku, a tím pádem nepřetíženost rodičů, se pozitivně odráží i na jejich přístupu k dětem. Mohou se jim věnovat v dalším týdnu na maximum a jsou méně podráždění. V případě Cž a Am byla zmíněna v kladném smyslu odluka obou partnerů a s ní spojená možnost citového odstříhnutí se od partnera. Jeden respondent (Bm) uvedl jako přínos nepřerušování kontaktu s dítětem a tím pádem možnost otcovského vzoru ve výchově syna. Rodiče celkově spatřují jako pozitivní pokračování citového vztahu dětí s oběma rodiči.

Co se týče negativ střídavé péče, všichni respondenti uvedli, že se snažili co nejvíce zmírnit negativní dopad střídavé péče na děti. Například Am si našel bydliště co nejbližší bývalé partnerce, aby dcery mohly dále navštěvovat stejnou mateřskou školu. Bž a Bm uvedli, že se ze začátku snažili trávit čas společně se synem, i přesto že došlo k rozchodu. Tato snaha však neměla pozitivní efekt, a proto po určité době společné schůzky zrušili. V případě jedné rodiny (Až, Am) to bylo společné setkávání obou bývalých partnerů i po rozchodu, se společnými známými. Děti tak měly možnost vidat druhého rodiče v týdnu, kdy je tento rodič neměl- což sdělili jako pozitivum. V případě Am a Cm bylo jako negativum uvedeno stýskání po dítěti v týdnu, kdy ho neměli u sebe. Naopak matky, u kterých byl tento aspekt očekáván, jej neuvedly. Za zmínku jistě stojí názor Bž, zda je střídavá péče opravdu tím nejvhodnějším řešením, když je dítěti rozpuštěn život v podobě dvou domácností. Tuto obavu uvedli shodně také respondenti Cž a Cm. Výrazné negativum spatřoval Bm v rozdílnosti ve výchově mezi ním a partnerkou, kdy výchovný styl a hygienické návyky matky jsou diametrálně odlišné od jeho. Ačkoliv se pokusil s matkou o tomto problému několikrát hovořit, situace se nijak nezměnila. Navzdory těmto negativním aspektům, které rodiče uváděli, ani jeden rodič nevnímal pocit ztráty jednoho domova a neukotvení dítěte jako viditelné, což může být subjektivní až alibistické.

Z rozhovorů rodičů vyplynuly také rozporuplné pocity ohledně vhodnosti střídavé péče vzhledem k věku dítěte. Až a Am se shodli na tom, že střídavá výchova je vhodnější, pokud jsou děti menší, protože si ještě na věc nedokážou vytvořit vlastní názor a rodiče

jednoduše poslechnou. Totéž si myslela i respondentka Bž. V případě Bm, Cž a Cm se objevil názor opačný, že v nízkém věku jsou děti silně vázané na matku a potřebují ji. Jako spíše negativní se u respondentů objevila možnost negativního dopadu střídavé péče na budoucnost dětí. Zmíněny byly obavy z větší materiální náročnosti u dětí (dvoje Vánoce, dvoje narozeniny) a aspekt špatného vzoru rodiny pro budování budoucích partnerských vztahů v životě dítěte.

5) Nastaly nějaké změny v chování dítěte? Jaké?

Změny dlouhodobějšího charakteru rodiče nezpozorovali. Pokud se nějaké odchylky v chování vyskytly, většinou za krátkou dobu odezněly. Tyto projevy však nelze ze vzorku respondentů zobecňovat. Co se týče menších odchylek v chování dětí, stojí za zmínku případ rodiny B (Bž, Bm), kdy rodiče uvedli, že syn byl výrazně plačtivější a emotivnější při předávání, kdy měl pocit, že druhého rodiče opouští, a bude mu tak smutno. V případě rodiny C (Cž, Cm) matka zaznamenala stesk po otci a občasný vzdor. Vážnější neurotické projevy jako pomočování, koktání atd. ale rodiče nepozorovali. V případě této výzkumné otázky, je na místě, uvést reakci dětí na úplném začátku fungování střídavé péče. Kromě jedné rodiny se všichni respondenti snažili dětem situaci vysvětlit společným sezením. V případě Bž a Bm to tak nebylo, snažili se brát situaci přirozeně a nechali ji plynout s tím, že až se syn zeptá, vše mu vysvětlí. V případě zbývajících rodin mělo společné sezení s dětmi pozitivní efekt, a žádné emoční výstupy ze strany dětí zaznamenány nebyly. Objevil se pouze stesk či větší smutek dětí, který však neměl dlouhého trvání. Jedna z respondentek (Až) zmínila, že situaci vzala lépe její mladší dcera než starší, což ji překvapilo. Jeden z otců (Cm) uvedl, že se syn dokonce těšil na dva domovy (dva pokoje, dvě domácnosti).

Co se týče změn chování dítěte v mateřské škole, byl u respondentů zaznamenán pouze jeden případ (rodina A). Paní učitelka si všimla změny v chování u jedné z dcer, proto si o tom s matkou promluvila, načež zjistila, že mají střídavou péči, a proto usoudila, že je to způsobeno touto změnou v rodině. Po určité době tato změna odezněla.

Na základě těchto tvrzení v rozhovorech s výzkumnou skupinou rodičů, lze vyvodit závěr, že díky víceméně bezproblémové komunikaci rodičů mezi sebou a díky absenci déletrvajících vyhocených situací mezi rodiči, tak nebyly patrné významné změny v chování dětí, dle sdělení rodičů.

8 DISKUZE

Rozhovory s výzkumným souborem šesti rodičů, kteří praktikují střídavou péči, by mohly poskytnout ucelenější pohled na tento typ porozvodové péče o předškolní dítě. Rodiče mají možnost sledovat chování dětí, vnímat změny v jejich projevech, ať už verbálních, či neverbálních, mohou sledovat vývoj a důsledky této péče. A zde vyvstává jedna z mnoha otázek, které by bylo vhodné dále zkoumat a zjišťovat. Při vyhodnocování výsledků rozhovorů jsem přemýšlela nad dalšími možnými důsledky střídavé péče. Můj výzkum je zaměřen na děti předškolního věku, tudíž jsem výzkum realizovala s rodiči, a ne dětmi. V tomto případě je tedy těžké posoudit, jak například střídavá péče ovlivní jejich vývoj, chování, a zda jim tento výchovný model do budoucna spíše ublíží, nebo ne. Proto by bylo zajímavé zjistit, jak tento typ rozdělení rodiny vnímají již starší děti, nebo adolescenti, kteří ji zažili. Co se jim vybavuje, na co vzpomínají, co pro ně bylo těžké zvládat. Z tohoto pohledu by se už daly zjistit jisté výsledky a odkrýt možné důsledky této péče a jejího dopadu na dítě. Je také jistým způsobem zarážející, že rodiče v odpovědích na otázku, zda zaznamenali určitý dopad střídavé péče na jejich dítě, odpovídali převážně, že ne, nebo pouze na začátku. Zajímalo by mě, do jaké míry jsou tato tvrzení pravdivá, a do jaké míry si to spíše nechtějí připustit, nebo to nechtějí vidět. Jak totiž hovoří Matějček, Dytrych (1992), velice často se stává, že rodiče problém vidět nechtějí, nebo ho popírají. Přitom se rozvod dětí týká a je to pro ně obrovská psychická zátěž. Tím, že jsou však rodiče plně zaujati vlastním rozvodem, a pokud se děti vyloženě nehroučí a nedělají scény, přestávají své děti v tomto ohledu vnímat.

S tímto úzce souvisí také otázka, kterou jsem si položila jako jeden z hlavních cílů mého výzkumu, a tou je vhodnost střídavé péče pro dítě předškolního věku. Zhruba polovina dotazovaných rodičů zastávala názor, že střídavá péče je vhodnější pro dítě v nižším věku. Jako důvod byl uveden ten, že si dítě v předškolním věku ještě nedokáže na věc vytvořit vlastní názor, nedokáže situaci objektivně posoudit, uvažovat o ní, a zaujmout k ní osobní postoj.

Druhá polovina rodičů zastávala názor opačný, že střídavá péče je vhodná pro děti staršího věku, protože předškolní dítě je ještě více vázáno a fixováno na matku, potřebuje ji, a proto by odloučení od ní mohlo mít neblahý důsledek na jeho vývoj. Také se zde objevil názor dvou otců, že pokud je dítě již starší, může si na situaci vytvořit vlastní názor a dlouhodoběji například odporovat, což mladší děti ještě neumí. Z rozhovoru totiž

vyplývalo, že mladší děti vnímají rozdělení rodičů klidněji, bez větších emocí. Je to ale opravdu tak, nebo jsou tyto děti pouze ve vnitřním neklidu, a spíše rodiče poslechnou, protože ve své nezralosti ještě nedokážou o svých prožitcích mluvit? Zajímalo by mě tedy v tomto ohledu, pro kterou věkovou skupinu dětí je střídavá péče doopravdy vhodnější. Opět by bylo tedy na místě, odkrýt tuto otázku pomocí rozhovorů se staršími dětmi, které střídavou péčí zažily již v předškolním věku.

Střídavá péče je v dnešní době stále více užívána, na rozdíl od dob minulých, kdy byly děti svěřovány spíše do péče výlučné. Zde vyvstává otázka: Je střídavá péče opravdu tou nejméně špatnou a nejméně bolestnou variantou pro dítě?

Výzkumné soubory rodičů se v mé práci shodli na tom, že pro dítě a jeho vývoj jsou nepostradatelní oba rodiče. Z rozhovorů vyplývalo, že ať už se na střídavé péči dohodli shodně od začátku oba, nebo pod mírným tlakem většinou otců, kteří nechtěli přijít o kontakt s dětmi, jsou se střídavou péčí nakonec vcelku spokojeni. Protože dítě má možnost být s oběma rodiči a neztratit ani s jedním z nich kontakt. Možnost obou rodičů podílet se na výchově dítěte je v tomto ohledu nedocenitelná a pro dítě nejvíce vhodná. Do jaké míry je však střídavá péče vhodná, pokud jsou zde problémy v komunikaci mezi rodiči, v osočování rodičů navzájem, nátlaku na dítě, kupování si dětí apod.? V tomto případě vyvstává další otázka: Je možnost střídavé péče a vídání obou rodičů stále na prvním místě, když dítě trpí tím, že si rodiče dělají naschvály, každý ho vychovává jinak, a manipulují s ním? V tomto ohledu si nejsem jistá, zda střídavá péče je opravdu na místě. Pokud se tedy rozhoduje o možnosti svěření dítěte do střídavé péče, tak by mělo být dodrženo několik zásadních podmínek, bez kterých střídavá péče nemá hladký a bezproblémový průběh. Mezi tyto podmínky určitě patří schopnost a ochota se společně na všem domluvit, podobný přístup k výchově, neočerňování se rodičů navzájem, a možnost, aby dítě nemuselo měnit školu a kamarády. Bez těchto podmínek se obávám, že dítě bude spíše trpět, než aby byla střídavá péče v jeho zájmu. Střídavá péče tedy není vhodná pro každou rodinu, je to velice subjektivní záležitost, a každý z rodičů by měl tedy hlavně přemýšlet, co je pro jeho dítě nejdůležitější a nejméně bolestivé řešení.

Jako posledním zajímavým tématem, kterého bych se ráda dotkla, a který se týká mé práce, je nahlédnout na střídavou péči z pozice učitelky v mateřské škole. Tohoto tématu jsem se přímo dotkla v jedné otázce rozhovorů s rodiči, kde jsem se ptala, jak probíhala komunikace s mateřskou školou během realizování střídavé péče. Odpovědi rodičů byly

většinou kladné, co se týče přístupu mateřské školy v komunikaci s rodiči během střídavé péče. Objevily se zde ale také jisté problémy, které v komunikaci způsobili rodiče, a ze kterých vyvstávají různé otázky k zamyšlení. V případě jedné rodiny matka neupozornila mateřskou školu na změnu v životě dítěte-na to, že mají střídavou péči. Nepokládala to za důležité. Po nějaké době učitelky zaznamenaly odchylky v chování dítěte, a proto na změnu matku upozornily, na což jim až v tomto okamžiku matka oznámila, že provozují střídavou péči. Dospěly tedy k závěru, že je to způsobeno střídavou péčí. Jaká je tedy v tomto ohledu vhodná pomoc učitelky v mateřské škole? Měla by mít mateřská škola automatické právo se o těchto intimních rodinných záležitostech dozvědět ihned? Nebo je to právo rodičů, zda na tuto skutečnost mateřskou školu ihned upozorní? Určitě by bylo přínosné se tímto tématem dále zabývat, především v zájmu dítěte.

Vyslovené otázky mě z pozice budoucí učitelky MŠ zajímají a bylo by pro moji profesionální vybavenost důležité se ještě hlouběji věnovat pozici učitelky, která má odpovědně reagovat na tuto rodinnou situaci.

9 ZÁVĚR

Forma střídavé péče o dítě se rozšířila v České republice od roku 1998, ale byla píše alternativou k péči výlučné. V současné době však povědomí o střídavé péči vzrůstá, a přibývá rodin, které se pro tuto možnost péče rozhodnou.

Jelikož je rozvod nebo partnerský rozchod velkou psychickou zátěží pro rodiče i pro dítě, je proto potřeba dítěti zajistit co nejvíce potřeb, aby byl jeho psychický a fyzický vývoj co nejméně ohrožen. Dítě má právo být s oběma rodiči. Je to zásadní potřeba pro jeho plnohodnotný vývoj, což by mu mělo být v co největší míře umožněno.

Ve své bakalářské práci jsem se proto snažila zjistit, zda rodičům, kteří střídavou péči praktikují, tato forma porozvodové péče o dítě vyhovuje, jaká pozitiva a negativa střídavá péče přináší, a zda shledávají střídavou péči jako vhodné řešení pro dítě předškolního věku. V rozhovorech je sledována shoda, rozdílné názory a různé pohledy na situace, se kterými se během střídavé péče rodiče setkávají.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí-části teoretické a praktické. Teoretická část objasňuje témata, která jsou východiskem k hlubšímu proniknutí do střídavé péče. Je rozdělena do tří kapitol. První kapitola se zbývá rodinou, jejím pojetím z různých oborů (sociologického, psychologického a pedagogického), funkcemi rodiny, a potřebou rodiny pro dítě předškolního věku. Kapitola druhá pojednává o krizi rodiny. Zahrnuje různé příčiny rozpadu rodiny, rozvod a reakce dítěte na rozvod. V podkapitole s názvem „Způsoby řešení výchovy dítěte po rozvodu“ se objevuje stěžejní téma bakalářské práce-střídavá péče. Teoretická část je uzavřena kapitolou „Legislativní východiska pro péči o dítě“, která zahrnuje obecná zakotvení povinnosti péče o dítě a střídavou péči v interpretaci zákonů ČR.

Praktická část práce je zaměřena na rodiče, kteří střídavou péči praktikují. Formou strukturovaného rozhovoru s každým rodičem zvlášť, jsem naplňovala hlavní cíle-**zjistit, zda rodiče shledávají střídavou péči jako vhodné řešení vzniklé rodinné situace, zorientovat se v tom, jak střídavá péče ovlivnila dosavadní život matky a otce dítěte, na základě rozhovorů s rodiči odkrýt možné přínosy a negativa střídavé péče, a zaznamenat možné změny v chování dítěte během probíhající střídavé péče.** Ve své práci se mi těchto cílů podařilo dosáhnout také pomocí pěti výzkumných otázek, které směřovaly k cílům bakalářské práce. Stěžejní metodou byl rozhovor s rodiči tří rodin

s předškolními dětmi, jehož analýza vedla k odpovědím na výzkumné otázky a objasnila dané cíle.

Z odpovědí dotazovaných rodičů je patrné, že střídavá péče je každou rodinou vnímána velmi individuálně. Odpovědi respondentů se v mnoha otázkách shodovaly, v některých odlišovaly. V průběhu rozhovorů jsem zjistila, že pohled dotazovaných rodičů na tuto formu péče je vcelku kladný, a nebyl zaznamenán zásadní a výrazný problém v průběhu jejího praktikování. Kladně byla vnímána možnost styku dítěte s oběma rodiči, hlavně ze strany otců. Dále lze vyvodit, že problémem bylo spíše počáteční emocionální vyrovnání se s rozchodem/rozvodem, a následná vzájemná komunikace rodičů ohledně střídavé péče. U některých respondentů byla komunikace problémová především na počátku rozdělení rodinného života. V otázce vhodnosti střídavé výchovy vzhledem k věku dítěte, se odpovědi lišily. Zhruba polovina dotazovaných pokládá za vhodné, začít se střídavou péčí spíš dříve, v předškolním věku než ve školním, kdy si děti již dokážou na situaci vytvořit vlastní názor a zaujmout více striktní postoj. Zbývající mají názor opačný. Myslí si, že v předškolním věku je dítě stále hodně fixované na matku, a víc ji potřebuje. Co se vhodnosti střídavé péče týká, rodiče také zmiňovali důležitost komunikace mezi oběma partnery a ochota se na důležitých bodech střídavé péče domluvit.

Co se týká přínosu a negativ střídavé péče, v názorech na negativa byla uváděna rizika, která směřovala k rozdělení domovů, rozdílnosti ve výchově, stesku po dětech a k obavě ze špatného vzoru rodiny pro dítě. Z pozitiv respondenti nejčastěji uváděli možnost kontaktu dítěte s oběma rodiči, který přispívá k optimálnímu rozvoji osobnosti dítěte a možnost týdne volna jako větší prostor pro odpočinek, vlastní koníčky či aktivity. V případě jedné respondentky byla kladně uvedena možnost většího prostoru pro kariéru. Výraznějších výkyvy a změny chování dítěte zaznamenány nebyly, a z odpovědí vyplývá, že děti nebyly dlouhodobě vystavovány nepřiměřené psychické zátěži.

Střídavá péče je stále aktuálním tématem a lze ji zkoumat i v mnoha dalších směrech. Ať už se rodiče rozhodnou pro jakýkoliv model péče o dítě, je důležité nezapomínat na to, aby mu rodiče po rozpadu úplné rodiny byli schopni zajistit klidnou vzájemnou komunikaci a spolupracovali na naplnění fyziologických a psychosociálních potřeb. Dítě potřebuje ke správnému vývoji oba rodiče, a pokud si přeje neztratit kontakt ani s jedním z nich, měli by se rodiče, ale i úřady, snažit, aby toto bylo dítěti umožněno.

POUŽITÉ ZDROJE

Literatura

BAKALÁŘ, Eduard. *Rozvodová tematika a moderní psychologie: (studijní texty jsou zaměřeny na osud dítěte, jehož rodiče procházejí nebo již prošli rozvodem)*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1089-2.

COLOROSO, Barbara. *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. V Praze: Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1027-7.

ČERNÁ, Marie. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-11-4.

DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7330-124-8.

DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-254-9

FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky. ISBN 978-80-7598-120-2.

GILLERNOVÁ, Ilona a Václav MERTIN. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-x.

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4674-6.

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN isbn:978-80-247-1168-3.

HELUS, Zdeněk. *Úvod do sociální psychologie: (aktualizovaná témata pro studující učitelství)*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2001. ISBN 80-7290-054-4.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

KIMPLOVÁ, Tereza. *Základy psychologie manželského a rodinného soužití*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. ISBN 978-80-7368-619-2.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA, ed. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002. Pro rodiče. ISBN 80-247-0332-7.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči*. Jinočany: H & H, 1992. ISBN 80-85467-53-4.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-901424-7-8.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-24-9.

MOŽNÝ, I.: *Česká společnost*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-624-1

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-87-8.

MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Základy sociologie. ISBN 80-85850-75-3.

NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada, 2007. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1449-3.

NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0342-1.

SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-249-1.

SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-906-2.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.

ŠMOLKA, Petr a Jan MACH. *Manželská a rodinná trápení*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-448-9.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-3181-0.

TEYBER, Edward. *Děti a rozvod: [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*. Praha: Návrat domů, c2007. ISBN 978-80-7255-163-7.

TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá péče*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-596-1.

Zákony

Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství: redakční uzávěrka. Ostrava: Sagit, 2004. ÚZ. ISBN isbn:978-80-7488-237-1.

Zákon č. 104/1991 Sb., o úmluvě o právech dítěte (2008). In *Rodinné právo podle stavu k 18. 2. 2008*. Ostrava: Sagit. ISBN 978-80-7208-634-4

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (2008). In *Rodinné právo podle stavu k 18. 2. 2008*. Ostrava: Sagit. ISBN 978-80-7208-634-4

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině (2008). In *Rodinné právo podle stavu k 18. 2. 2008*. Ostrava: Sagit. ISBN 978-80-7208-634-4

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník)

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Přepis rozhovorů - rodina A

Příloha 2: Přepis rozhovorů - rodina B

Příloha 3: Přepis rozhovorů - rodina C

Příloha 1

Rodina A

Matka:

1) Jaké důvody vedly rodiče k volbě střídavé péče o dítě?

“Tak s tím přišel můj bývalý přítel. S tím, že chce mít stejný nárok na děti jako já mám. Já jsem s tím ze začátku nesouhlasila, protože vim, že by se mi strašně stejskalo, ale teďka tu střídavku shledávám, jakože super. Já jsem si představovala ze začátku, že bývalý by je měl třeba 3 dny v týdnu a já bych je měla třeba čtyřikrát za ten týden. ale s tím prostě Kuba nesouhlasil.”

2) Co si pod pojmem střídavá péče rodiče představovali, než ji začali praktikovat?

“Jasně, já jsem věděla do čeho jdu. Tím, že když jsme byli s bývalým partnerem spolu, tak jsem věděla že se umí o holky postarat a je dobrý táta, tak to bylo přirozený, že chci, aby se vídaly holky i s ním. Takže jsem věděla do čeho jdu. Věděla jsem, co to znamená mít střídavou péči, pár mých známých ji má, takže to pro mě nebyl nový pojem.”

3) Kdo byl navrhovatelem střídavé péče v jejich případě?

“Na tom jsme se v podstatě shodli. ale navrhl to první bývalý přítel.”

4) Jakým způsobem dítěti vysvětlili vzniklou situaci v rodině, a jakou formou dítěti vysvětlovali v průběhu praktikování střídavé péče, co ho právě čeká?

“Tak sedli jsme si s nima společně. Ale protože já jsem byla ta, která se rozhodla že to ukončíme, tak jsem ještě předtím seznámila děti s novým partnerem. A pak jsem holkám řekla, že tatínek už tu bydlet nebude, že ho mám sice hodně ráda, ale že už ho nemiluju, a že by bylo lepší pro nás pro oba, než abysme se hádali doma, abychom každý bydlel zvlášť. Mladší tříletá dcera na to reagovala překvapivě dobře, starší pětiletá hůř, ale co je vlastně paradox, tak když s náma začal bydlet můj současný partner, tak starší dcera ho měla radši než ta mladší. Holky dělaly trochu šprajcy, to je fakt, ale vlastně to trvalo tak půl roku, než si zvykly. těch jejich reakcí jsem se bála hodně, ale tak naštěstí to ty holky vzaly normálně. Byla jsem z toho překvapená i já i bývalý partner. Jinak organizačně to holky zvládaly taky. Vždycky jsem jim řekla, že teď budou na týden

u tatínka, a ony se k němu těšily. Pořídil jim dva potkany, tak se těšily i na zvířátka, čímž se možná i zmírnil ten negativní dopad přesunu mezi bydlištěma, že měly ještě něco navíc, proč se tam těší. Samozřejmě tam někdy zafungovalo i trochu takový vyčůrákovství, že když já jsem jim něco zakázala, tak bývalý jim to povolil, takže věděly, že on je měkčí, a těšili se na to, že u táty to budou moct mít. Hlavně ta mladší, tříletá (smích)."

5) Snažili se rodiče předcházet negativním dopadům na dítě při realizování střídavé péče?

"No tak samozřejmě. My jsme zůstali dobrými kamarády. Byli jsme spíš jako brácha se ségrou. Takže tam nějaký vyhrocený emoce nebyly. Kdyby sme se hádali, tak je to naprd. Ale takhle jsme si děti předávali v klidu, pokecali, dali jsme kafe, a bavili jsme se spolu úplně normálně."

6) Jaké náročné byly začátky se střídavou péčí?

"Já myslím že bývalý partner to měl náročnější než já, protože já jsem byla zvyklá s nima bejt sama s holkama doma. On chodil do práce, a tak dále, a potom vlastně frmol. Děti, školka, vyzvedávání, vaření, úklid. Myslim si že ze začátku to pro něj nebylo úplně lehký. A najednou na to byl sám. Ale dostal se do toho systému rychle, a doted' prostě funguje, jak má. Perfektně. myslim si že funguje líp než leckterá matka. Pro mě to zas tak velká změna nebyla, ale taky to pro mě ze začátku bylo nový, třeba jsem nevěděla, co všechno mám holkám na týden u táty všechno sbalit, dávala jsem toho vždycky hordy věcí, kdyby náhodou, bývalý byl ze mě vždycky vyřízenej (smích). Ale vlastně tím že bydlí kousek od nás, tak jsem časem zjistila že toho tolik nemusim holkám dávat, a kdyby náhodou, tak to můžu kdykoliv přinést k němu. Takže tím to bylo snadnější pak. A taky se mi teda strašně stejskalo po holkách v tom týdně kdy jsem je neměla. Byla jsem zvyklá být s nimi furt, a najednou jsem je týden doma neměla. to bylo pro mě ze začátku dost těžký."

7) Jaký časový interval střídání si rodiče zvolili?

"Týden a týden."

8) Jak rodiče hodnotí dlouhodobou reakci dítěte na odloučení od jednoho z nich?

"Nevidim žádnou reakci. Ani jsem neviděla. Nevím, asi jsme měli štěstí, nebo holky mají dobrý povahy, že berou věci tak jak jsou. Celkově nejsou moc plačtivý, citlivý. Je s nima sranda a jsou takový odolný mi spíš přijde. Ale hlavně protože my se stejně s bývalým

partnerem vidáme i přes ten týden co je nemám, hlavně třeba na tý Parukářce, kde máme společný známý, takže oni nestrádají vlastně tolik jako jiný děti. To víš že to třeba zkoušely, když jsme se potkali na tý Parukářce, tak hned že jdou se mnou, ze srandy, my chceme bejt u mámy. Ale spíš tak z legrace mi přišlo. Ale samozřejmě tam byly i takový reakce, jakože když jsem jim já něco zakázala, tak hned-my chceme k tátovi, prostě to zkoušely. Ale to dělaj asi všechny děti (smích).

9) Jak probíhala vzájemná komunikace mezi rodiči?

“Normálně. Bez hádek, bez emocí, prostě jako dospělý lidi.”

10) Jak probíhala vzájemná komunikace s mateřskou školou během realizování střídavé péče?

“Tak to taky probíhalo normálně. my jsme teda sice učitelkám neřekly, že máme střídavou péči, ale všimly si toho ony. Že mladší dcera byla roztěkaná, neposlouchala. Takže když mi to učitelky řekly, že si všimly že mladší dcera je trochu roztěkaná a neposlouchá, že se asi teda něco děje, tak jsem jim pak řekla že máme střídavou péči a vysvětlila jsem jim situaci. Ony řekly no tak to jó, že už to tím pádem chápou, a že se adaptuje postupně a bude to dobrý. Jen že si prostě všimla že mladší dcera reaguje na nějaké podněty jinak než normálně. No trvalo to třeba tak tři měsíce, než bylo zase vše jako dřív. Občas teda byl zmatek třeba ohledně placení obědů, že než si to sedlo, tak jsem třeba zapomněla že mám zaplatit obědy ted' já, a ne bývalý partner. Ale jinak probíhala ta komunikace s učitelkami normálně.”

11) Jakým způsobem se změnil každodenní život se střídavou péčí?

“No změnilo se mi vlastně to, že tady nebyl ten bývalý partner, kterej mi vždycky se vším pomohl. Můj současný partner chodí domů v 8 hodin večer z práce, a tak se s holkama tak maximálně pozdraví, přečte jim pohádku. Ale bývalý partner chodil z práce dřív, a tak mi se vším hned pomáhal. Takhle je vlastně všechno na mně, uklízení, vaření, jsem na to prostě sama. Ale jako dá se to zvládnout, znám spoustu matek samoživitelek, takže jako v pohodě. Ale co je teda výhodou, je ten týden volna. To, co prostě nestihnu v týdnu s holkama, tak si to stihnu udělat potom sama v klidu. A pak aspoň přijdou do čistýho, uklizenýho bytu. nachystanýho třeba.”

12) Jak dlouho trvalo, než si rodiče a dítě na takto velkou životní změnu zvyklo a vše se zaběhlo?

“No tak zhruba ty dva až tři měsíce no. Možná i méně. Tím že to bývalý partner zvládal dobře, tak to nebylo zas tak náročný se s tím poprat v začátcích.”

13) Jaké přínosy a negativa střídavé péče rodiče shledali?

“Tak dobrý je určitě ten týden volna, že si odpočinu. Negativa nemám žádný.”

14) Zaznamenali viditelné změny v chování dítěte v průběhu střídavé péče?

“No jenom ten začátek trochu, ta mladší, že se jí trochu víc stýskalo. Ale jinak jak jsem řekla, holky maj dobrý povahy, co jim řeknu, tak udělaj, berou všechno tak jak je, překvapivě i když jsou malé. Takže žádný viditelný změny jsem u nich nezpozorovala.”

15) Jak vnímají rodiče vhodnost střídavé péče vzhledem k věku dítěte?

“Jako já jsem ráda že jsem to udělala takhle brzo, protože si myslím, že čím dýl bych to odkládala, tím hůř by to holky snášely. I třeba to bydlení, tím že bývalý partner bydlí blízko, tak je to pro ně snazší, když byly takhle menší, protože když by byly starší, tak by byly už otrlejší, odmlouvaly by, měli bychom to na talíři víckrát, než když jsou malý. Já jsem jim prostě řekla, že to tak teďka bude. A ony poslechly a neodmlouvaly. Ale kdyby byly starší, tak by odmlouvaly, šprajcly by se a řekly třeba že to takhle nebude. A dělaly by naschvály. Takže já si myslím že je dobře, že jsem to rozlouskla takhle brzo, než kdybych to udělala pozdějc.”

16) Jak si myslí, že střídavá péče ovlivní budoucí život a chování dítěte až vyroste?

“To nevím. Myslím si že budou spíš vypočítavý. Protože vědí že mají dvoje Vánoce, dvoje narozeniny, všechno prostě dvakrát. Že to nemaj prostě jednou, takže vlastně u mě si řeknou o telefon (ta starší), u táty o tablet, všechno je drahý. Ale my se s bývalým partnerem rozumně dokážeme domluvit, jak a co dostanou, aby toho nebylo zas moc, a abychom je tím nezhyčkali. Jinak si myslím že je to zas tak negativně do budoucna neovlivní.”

Otec:

1. Jaké důvody vedly rodiče k volbě střídavé péče o dítě?

“S bývalou partnerkou jsme se rozhodli jít od sebe, protože nám náš vztah již delší dobu nefungoval. Proto jsme se dohodli, že to tak bude pro všechny lepší. Proto jsme se dohodli na střídavé péči, po týdnů. Ani jeden jsme si nedokázali představit být bez dětí. Jsme spolu v pohodě, jsme schopni se na všem domluvit, zůstali jsme kamarádi, takže třeba v komunikaci nebyl vůbec problém. Střídavou péči jsme zvolili z důvodu toho, aby holky vídaly nás oba. Stejnou měrou. Aby nestrádali.”

2. Co si pod pojmem střídavá péče rodiče představovali, než ji začali praktikovat?

“Nepamatuju se, že bych měl nějaké mylné představy o střídavé péči. V podstatě byla ta střídavá péče taková, jakou jsme si ji představovali. Člověk taky sice neví, ale je do toho vsazenej.”

3. Kdo byl navrhovatelem střídavé péče v jejich případě?

“Navrhnul jsem to já, ale v podstatě jsme se na tom shodli.”

4. Jakým způsobem dítěti vysvětlili vzniklou situaci v rodině a jakou formou dítěti vysvětlovali v praktikování střídavé péče, co ho právě čeká?

“Vysvětlovala první bývalá partnerka, abych já jim to nějak emotivně nepředával, nebo aby ona jako ta, která vlastně odcházela z toho vztahu, aby ona to první vysvětlila, ale vysvětlovali jsme to v podstatě oba. A snažili jsme se to dělat co nejmiň emocionálně zabarvený vůči tomu druhému člověku a v případě dětí. když už jim prostě rozbiješ ten svět, tu rodinu, tak se musíš snažit, aby ten dopad byl co nejmenší na ty děti. My jsme si s nima vždycky sedli, a vysvětlovali jim to, co teď bude následovat. Ale vysvětlovali jsme jim to podle toho, jakou tomu kladly pozornost, samozřejmě. Víš, že děti se ti třeba otočí a přestanou tě poslouchat, byly z toho vykulený, viděj, že jim něco říkáš, a stejně tě třeba neposlouchaj. Holky to braly překvapivě dobře, ale určitě z toho byly zaskočený, a smutný a podobně. A do dneška to v hlavě určitě maj.

5. Snažili se rodiče předcházet negativním dopadům na dítě při realizování střídavé péče?

“No snažili jsme se. Už tím že jsem si našel bydlení blízko dětí a bývalé partnerky, takže bydlíme blízko sebe. Taky chodí tím pádem do stejné školky jako předtím, mají stejné kamarády, takže nejsou vytrženy z toho svého prostředí. Jinak tím že jsme se v klidu na všem dokázali s partnerkou dohodnout, tak i tím pádem děti byly v pohodě, a nedocházelo ke zbytečným konfliktům a hádkám, což si myslím že holkám taky pomohlo, a nebyly tím pádem vystresované a rozhozené.”

6. Jak náročné byly začátky se střídavou péčí?

“Nebyly teda nějak těžké, nebylo to v tomhleto špatný. Holky to vzaly v pohodě, prostě že to tak je, bývalá partnerka jim to uměla vysvětlit tak, že tahle situace nastala a teď to bude jinak. Samozřejmě jim to řekla jemně. Měl jsem třeba trochu strach, když ke mně přišly holky poprvé, měl jsem trochu děs, co když se jim u mě nebude třeba líbit. Ale bylo to naprosto v pohodě. Bylo to pro ně i objevování nového prostoru, byly rády že mají třeba novou palandu, spíš byly ze všeho nadšené než zaskočené, že jsou v jiném prostředí. I třeba tím, že byly dvě, a spaly vedle sebe, tak se miň bály usnout v novém pokojíčku. Třeba naopak u bývalé partnerky mi říkaly, že tam nechtějí moc spát samy v pokojíčku, že to tam nemají úplně rády. Takže jsem byl nesobecky rád, že je jim u mě dobře. I tím že je byt malý, tak jsem jim víc nablízku. Občas ke mně chodily ještě do postele v noci. Byl jsem prostě celkově překvapenější, jak se jim u mě líbilo. Samozřejmě v těch začátcích se jim určitě stejskalo po mámě, když byly u mě, ale zase je fakt, že my máme společné známé, často chodíme na Parukářku, a tam se setkáváme vlastně i když mám děti já, tak je tam třeba i bývalá partnerka, a tím, že jsme zůstali přáteli, tak se spolu bavíme i ve společnosti známých, takže se často stává že holky vidí mámu i v týdnu, kdy jsou u mě a furt se tak nějak vidíme i společně. Výjimečně se stane, že je nevidím třeba celý týden. Třeba spíš v zimě, kdy ven zas tak nechodíme jako v létě.”

7. Jaký časový interval střídání si rodiče zvolili?

“Časový interval jsme zvolili týden. nejdřív to teda bylo od soboty do soboty, pak jsme to dali od neděle do neděle.”

8. Jak rodiče hodnotí dlouhodobou reakci dítěte na odloučení od jednoho z nich?

“Tak interval je tejden, takže to není zas tak dlouhodobý odloučení. Řekl bych že ten tejden je ideální pro nás, a myslím že i pro děti. Těch 14 dní by bylo moc. A já si myslím že neměly žádný dramatický reakce teda.”

9. Jak probíhala vzájemná komunikace mezi rodiči?

“Komunikovali jsme pořád, v podstatě se do dneška dělíme o náklady na děti. To znamená že každý si píše, co dětem koupil potřebného, kroužky, věci do školky a dělíme to napůl. Někdy si to ani nijak nekontrolujeme navzájem a neprojíždíme účtenky. prostě si v tomhle věříme. Ta komunikace mezi rodičema musí být v tomhle dobrá, a my si prostě věříme. A já jsem za to fakt rád.”

10. Jak probíhala vzájemná komunikace s mateřskou školou během realizování střídavé péče?

“Tak komunikaci s mateřskou školkou měla na starosti spíš bývalá partnerka, s tím že jsem tyhle věci nechával spíš na ní. Jinak si ostatní povinnosti jako dělíme, co se týče doktorů třeba. Ale v tomhle ohledně školky zastane prostě víc bývalá partnerka. Vzhledem k tomu, že nějakou dobu ani nebyla zaměstnaná, ale živil ji nový přítel, tak měla i víc času na tyhle organizační věci. Já musel chodit do práce a nemohl jsem se tak často utrhnout a vyzvedávat je třeba.”

11. Jakým způsobem se změnil každodenní život se střídavou péčí?

“No je to jak bipolární porucha. Tejden máš tempo, že si pak v 9 večer sedneš, a jseš rád že jsi rád, a když pak děti odevzdáš, a najednou jseš zase doma sám, tak máš najednou spoustu volnýho času, a když člověk není nějaký kutil, nebo vyloženě aktivní, tak lenošim, a užívám si to. Ale je to prostě náročný to přepínání. A kdybych byl mladší, tak budu určitě v ten týden bez dětí častěj v hospodě třeba, a užíval si to takhle. Ted' už do hospody skoro nechodim, takže spíš lenošim a užívám si to. Jako na jednu stranu je to super, že člověk má víc času na sebe, že není s těma dětma furt, a pak na ně třeba tolik i neřve, je víc odpočatej, v tom vidím velkou výhodu. Ale to přepínání je prostě náročný. Jako těšíš

se na ně v neděli, ale zároveň víš, že přicházejí povinnosti, takže zase ranní vstávání, odvést je do školky, ale hned do toho zase vklouzneš jak do starejch bot, takže je to pak v pohodě. Samozřejmě, než si děti přebírám, tak musím uklidit, nakoupit větší množství jídla, povlíct postele třeba. Musím se na to prostě přichystat. Jinak co se týče organizace, tak si s bývalou partnerkou vždycky třeba zavoláme, řekneme si, co je ten týden čeká, že musí třeba k doktorovi, prostě tyhle organizační věci si vždycky zavoláme dopředu, abych věděl, co mě čeká v tom týdnu. V kontaktu jsme prostě trvale. Je to prostě v tom životě najednou větší tempo, střídat takhle ty týdny. Na druhou stranu, pak v týdnu, kdy děti nemám, si můžu v klidu zařídit ostatní věci, něco si oběhat, doktory, opravit třeba auto, a mám na to klid, nemusím ty děti tahat sebou třeba. Třeba v práci jsem taky musel teda trochu v týdnu, co mám holky změnit pracovní dobu. Třeba odvádím holky do školky, tak přicházím do práce malinko později, pak je vyzvedávám, tak musím z práce odejít dřív. Ale zase v týdnu, co je nemám, si ty hodiny nadělám. Problém třeba je, když jsou holky nemocný. To s nima prostě musím být, a musím si vzít volno. Ale bývalá partnerka mi vychází vstříct, takže si někdy třeba vezme jednu k sobě, aby se ta druhá nenakazila, v tomhle jsme flexibilní.

12) Jak dlouho trvalo, než si rodiče a dítě na takto velkou životní změnu zvyklo a vše se zaběhlo?

„Já bych řekl že to bylo v podstatě brzo. Že si na to zvykly holky rychle. Pokud to bylo vidět. Jsou taky věci, že si na těch dětech nevšimneš nějakých věcí, a pak je překvapenej co z nich nějakým způsobem vyleze. Ale že by bylo něco dramatickýho, to ne. jen třeba když jedeme okolo bývalýho společnýho bytu, tak si holky vzpomenou, tak je vidět že maj taky nostalgii k tomu původnímu bydlení, kde jsme byli spolu. Jinak mi celkově přijde, že si na to zvykly poměrně rychle a žádný velký problémy jsme nezaznamenali.“

13. Jaké přínosy a negativa střídavé péče rodiče shledali?

“Tak určitě je přínos ten tejden volnýho času. negativum je tejden volnýho času(smích). To je obojí. Ale jako je to chvíli fňmol, a pak je to zase volno. Výhoda je, že nejsme ve společný domácnosti, protože by to nevedlo k dobrejm koncům, takhle to umožnilo to citový odstřihnutí a v podstatě i jednání mezi náma, který by bylo těžko možný, kdybychom byli spolu dál v jednom bytě.“

14. Zaznamenali viditelné změny v chování dítěte v průběhu střídavé péče?

“Já si myslím že jsme nezaznamenali žádný. Že by byly nějaký vzteky větší, a podobně. Určitě v tom prvním období byly nějaký nostalgie, ale ne nijak dramatický. Maximálně se jim třeba nechtělo zrovna na týden k tátovi, nebo měli zrovna rozkoukanou pohádku, tak byly nevrly, že se musej zvednout a jet k tátovi. tak byly zrovna v tu chvíli takový podrážděný. A pobalit všechny věci, a tak. tak to bylo pro ně asi trochu náročný, ale zrovna prostě podle momentálního naladění spíš než dlouhodobý nespokojenosti třeba. Jako pozitivní určitě je, že bývalá partnerka už měla nového partnera, kterého maj rádi a hned si s ním vytvořili přátelský vztah. takže i díky tomu si myslím, že byly holky dobře psychicky naladěny, že to fungovalo, a fungovaly dál jako rodina, i když s jiným tatínkem. Kdyby byla bývalá partnerka sama, tak by to pro ni taky bylo těžší vše zvládat, a docházelo by tam si myslím určitě k nějakým nervovým vypjetím a byla by unavenější a podrážděnější, což by se promítalo i na děti potom. on jí s dětma pomáhá a jsou na to dva, a pak se to taky dá samozřejmě zvládat daleko jednodušeji.”

15. Jak vnímají rodiče vhodnost střídavé péče vzhledem k věku jejich dítěte?

“Já nevím, jestli čím později tím líp, horko těžko říct. Určitě když je to malinkatý to dítě, tak to je blbý, třeba s kojením. Matka nemůže asi docházet kojit dítě v týdně, kdy ho nemá. A ty děti jsou citlivější, a ještě všechno nechápou, třeba do těch zhruba tří let. na druhou stranu si myslím, že zase když je to dítě trochu už starší, může si víc vymýšlet, už chápe ten princip, a může potom třeba bejt malinko vyčůraný, trochu ty rodiče využívat. Mít víc dárků, dvoje Vánoce, a tím jak víc přemýšlí už a umí si spočítat dvě a dvě, tak už může trochu manipulovat. Ale u nás to bylo v pohodě. Překvapivě obě holky, kterým bylo 3 a 5 let, to nesly obě fakt dobře, bez nějakých větších emocí, nebo stresu, podrážděnosti, nesoustředěnosti. Si myslím. Nebo minimálně já jsem nic nezpozoroval.”

16. Jak si myslí, že střídavá péče ovlivní budoucí život a chování dítěte až vyroste?

“Tak to bůh sud’. Nevím. určitě by bylo lepší, kdyby žily v harmonický rodině celej život. Ale s tím bohužel člověk nic neudělá. A zřejmě bychom napáchali víc škody, kdybychom

se snažili spolu zůstat, s bývalou partnerkou. Kdybysme třeba měli tendence dělat si co chceme, a měli bychom spolu bydlet dál, a přenášely naše citový emoce ve vztahu na děti, tak to by nebylo dobrý určitě. Takže jsme se rozhodli takhle. Dobrý prostě je, že bývalá partnerka si hned našla nového partnera, takže žijou v úplný rodině vlastně dál, k tomu maj víc dědečků a babiček díky tomu. Ale ten otcovskej vzor tam prostě je i nadále, i když s jiným tatínkem, ale je. Určitě třeba v budoucnu díky tomuhle budou mít takovej vzor, že je snadný se rozcházet, že si budou myslet, po našem vzoru, že je snadný si hned najít nového partnera. Ale u mě třeba vidí, že novou partnerku nemám. Tak nevím. Pro naši generaci byl rozvod nebo rozchod složitěj, bylo to tabu, selhání, ale ty dnešní děti mají jiný vzorce, a budou si třeba myslet, že takhle je to normální. Rozejít se v pohodě a hned si najít někoho nového, nebo zůstat sám. Což prostě není dobrej vzorec.”

Příloha 2

Rodina B

Matka:

1) Jaké důvody vedly rodiče k volbě střídavé péče o dítě?

„Tak byl to partnerův nápad, protože ho samozřejmě chtěl vidět co nejvíc. Takový ty víkendoví tátové, to bejt nechtěl. Jakože s mámou přes tejdén se řeší všechny věci, mateřská školka, ta máma je pak spíš ta, co zakazuje a stará se. A s tátou pak jezdit na výlety o víkendech, a na tobogány třeba, užívat si. Tak to jsme nechtěli ani jeden. Takže takhle je to hezky rozložený, a podílíme se na tom oba. Nejdřív jsem si myslela, že automaticky bude víc u mě, ale syn je na tátou hodně fixovanej a má ho rád, takže střídavka byla nejlepším řešením. Když už musíme žít odděleně, tak prostě ale stejnej počet dnů mít to dítě. Takhle jsme se nakonec dohodli.“

2) Co si pod pojmem střídavá péče rodiče představovali, než ji začali praktikovat?

„Tak věděla jsem zhruba co to střídavá péče je, nějaký povědomí tam o tom bylo, ale nemam třeba moc známých s dětma, takže jsem se s tím nesetkala třeba u lidí kolem sebe. Ale tak nějak jsem o tom slyšela a věděla o co jde.“

3) Kdo byl navrhovatelem střídavé péče v jejich případě?

„Navrhnul to bývalý partner. Jak jsem už řekla, tak nejdřív jsem si myslela že budu mít syna víc dní u sebe já, ale nakonec jsme se dohodli na střídavý péči.“

4) Jakým způsobem dítěti vysvětlili vzniklou situaci v rodině, a jakou formou dítěti vysvětlovali v průběhu praktikování střídavé péče, co ho právě čeká?

„My jsme mu to myslim ani nijak nevysvětlovali přímo. Spíš jsme to brali tak jak to přišlo. On bývalý partner často někam jezdil, ať už za prací, nebo s kamarádama na výlety, dovolený a tak, tak nebyl doma tolik, takže když se odstěhoval, a já zůstala se synem doma, tak to pro něj nebyla zas tak velká změna, že tam táta není každý den. Mně přijde, že to ani nijak nevnímал pořádně, že by nějaká změna nastala. On byl malej ještě. Ale tyhle věci mu spíš vysvětloval, když už, tak táta. Já to řeším spíš jako v momentě, kdy se mě to dítě zeptá. Nevim, jak ten malej mozek funguje, co momentálně chápe a nechápe.“

Takže to řeším, až když se mě na to syn zeptá, nebo když si všimnu, že je něco v nepořádku. Ale že bych si s ním sedla, že mu teď něco musím říct, to ne. Já to takhle nemám. Ale bývalý partner, ten spíš se synem mluvil narovinu a hned s ním věci řešil. On syn byl už od malička hodně „putovní“, byl často u babičky, kamarádů, takže byl zvyklej že není furt doma s mámou a tátou. Prostě podle mě, když z toho uděláš normální věc, jakože to tak teď je a bude, a nedramatizuješ to, tak to to dítě tak přijme víc v pohodě, než když si s ním sedneš, a teď a takhle to bude, jdeme od sebe. Je to prostě přirozenější. Prostě když děláš, že jako nic, že je to normální, tak to to dítě takhle vezme líp. Jako nevím, jestli je to dobře, ale já tak cejtla, tak jsem nic zbytečně nehrotila. Jinak teda co se týče „novýho bydlení“ u táty, tak ty přesuny bral taky dobře. Bývalý partner se nastěhoval do velkého bytu svého bráchy, kterej měl malý děti, takže syn se tam i těšil, bylo to pro něj známý prostředí. Takže to díky tomu proběhlo taky bez problémů. Měl to tam rád, nebylo to pro něj cizí prostředí.“

5) Snažili se rodiče předcházet negativním dopadům na dítě při realizování střídavé péče?

„No tak jasně. I ve chvílích, kdy jsme spolu neměli chuť mluvit, tak jsme se snažili před synem být v pohodě, a nedávat najevo nějaký negativní emoce. Taky jsme se ze začátku pokoušeli párkrát jít někam společně, třeba do parku, do kina, což jsme dělali jen kvůli synovi. Ale bylo to náročný, dělat že jsme v pohodě, ale snažili jsme se před nim nehádat. Pak už jsme to ale přestali dělat, protože jsme cejtli, že spíš se potřebujem emocionálně odtrhnout od sebe, a že je to stejně určitě umělý, že to syn cítí, že to není v pohodě, i když jsme se snažili jít takhle někam dohromady. Tak jsme pak s tím přestali no. Ale jinak když si jeden z nás všimnul, že je syn třeba smutnější, tak jsme se sešli, a vše si řekli, co se třeba stalo, a snažili jsme se to vyřešit a najít řešení, co s tím dál.“

6) Jaké náročné byly začátky se střídavou péčí?

„Tak pro mě byl úžasnej ten tejden klidu, kdy jsem syna neměla. Ale jinak se mi teda strašně stejskalo, až jsem z toho byla překvapená. Já jsem takovej bohém, ale tohle bylo intenzivní no. Byla jsem s ním zvaklá bejt každej den. Takže třetí den už se mi šíleně stejskalo, to bylo, jak kdybych byla bez nohy třeba. Co se týče těch přesunů třeba, na to jsem si taky musela zvyknout, ale to bylo, jak kdybych ho balila někam k babičce, musíš přemýšlet jaký bude počasí, a tak. Ale tím, jak byl zvyklej od mala furt někde pendlovat, tak mi balit věci pro něj přišlo stejný, a nenáročný. Nijak jsem to neprožívala. Pozdějc už

jsme teda pořídili všechny věci tak, aby mě svý věci u táty i u mě, a tak si ho už jen předáváme bez balení věcí pro něj. Ale celkově jo, bylo to ze začátku pro mě divný. Nebylo to, že bych ho dávala na tejden k babičce, prostě byl to tejden, a do pro mě „cizího“ prostředí, ale tak zvykla jsem si pak. A tím, že to nebylo s bývalým partnerem jako tak, že bysme se nesnášeli, tak jsem věřila jeho otcovství, a věděla jsem, že bude u něj spokojenej, tak to mě uklidňovalo. Že se o něj postará.“

7) Jaký časový interval střídání si rodiče zvolili?

„Tejden a tejden. Já chtěla ze začátku víc dní mít syna u sebe, ale partner s tím nesouhlasil, tak jsme se dohodli na týdnu. A Aby to bylo pravidelně. Aby to syn neměl nijak rozházené, a aby nebyl zmatenej.“

8) Jak rodiče hodnotí dlouhodobou reakci dítěte na odloučení od jednoho z nich?

„Jako nic jsem pořádně nezpozorovala, akorát se párkrát stalo, že v momentě, kdy jsme si ho předávali, tak byl najednou smutnej, ale ne jako že se mu bude stýskat, ale že opouští třeba toho tátu, a že jemu jako tátovi bude smutno. A bylo to i naopak. Prostě ho to dojímal, že bude ten rodič bez něj smutnej. Že rodiče budou trpět. On je takovej cíťa. Ale trvalo to zhruba tak půl roku. Jinak občas si stýsknul, ale ne nijak výrazně.“

9) Jak probíhala vzájemná komunikace mezi rodiči?

„No tak úplně jednoduchý to nebylo no. Jako snažili jsme se oba kvůli synovi, to musím říct že se nám povedlo se před ním nehádat a neřešit věci před ním. Ale spíš bývalý partner pak rozjížděl nepříjemnou komunikaci ve formě smsek. Tím, že jsem mladší, tak měl tendenci mě poučovat, nebo občas napsal třeba ať tohle a tohle nedělám, a poučoval mě. Bylo to nepříjemný, protože hned jak jsem třeba viděla že mám zprávu od něj, tak jsem si řekla „ajéje“, co zase...Nějakou dobu to trvalo, ale teď už jsme v klidu. I já jsem už trochu víc dospěla, tak už mě tolik nepoučuje.“

10) Jak probíhala vzájemná komunikace s mateřskou školou během realizování střídavé péče?

„Žádněj problém jsem nezaznamenala. Problém žádněj nebyl. Akorát teda co si vzpomínám, tak se mnou učitelky jednou chtěly mluvit, s tím, že když je syn u táty, tak táta s ním chodí často ráno pozdě, takže syn přichází již do zaběhnutého programu. Tak jestli

bych mu nemohla nějak domluvit. Že už mu to říkaly, ale jestli bych já jako matka mu nemohla domluvit taky. Taky se mě třeba zeptaly, jestli můžou podávat veškeré informace i otci, jestli s tím souhlasím. Což mi přišlo divný, když jsme rodiče oba. Ale asi se setkávají často s tím, že si matky nepřejou, aby učitelky podávaly informace i otci, tak se zeptaly. Což mi přijde dobrý. Tak jsem řekla že jasně že můžou. “

11) Jakým způsobem se změnil každodenní život se střídavou péčí?

„No, tak když mám syna týden u mě, tak se starám, když ne, mám čas na spoustu věcí, co si musím zařídit. To jsem předtím neměla. Ale já jsem jako neměla nikdy žádné režim, takže spíš možná naopak jsem získala ten řád, a tím že to bylo pravidelně, tak se mi život naopak tak zklidnil a ten režim a řád tam najednou byl. A musím teda říct, že ten tejdén odpočinku mi vyhovoval. S dětma je člověk vysosanej, náladovej, nervní, a takhle jsem si odpočinula, a naopak se těšila, byla pozitivnější. Na druhou stranu mi teda přišlo, že bývalý partner to pak přeháněl, že když měl syna u sebe týden, tak se mu snažil všechno vynahradiť, přeháněl to s aktivitama, a já se začala trochu bát, aby nebyl syn potom rozmazlenej. Otec má totiž daleko víc peněz než já, tak se mi jednu chvíli zdálo, že si ho chce kupovat trochu, a že chce ukázat, že je lepší. Takže je super že máš na něj víc energie na to dítě, ale nesmí se to podle mě zase přehánět s těma aktivitama a doháněním všeho, cos v tejdnu nemohl. Trošku jsem tam prostě cejtila určitou rivalitu. “

12) Jak dlouho trvalo, než si rodiče a dítě na takto velkou životní změnu zvyklo a vše se zaběhlo?

„Já nevím, nebylo to nijak dramatický celkově, jako pro nás to byl trochu frmol ze začátku, ale řekla bych tak půl roku. “

13) Jaké přínosy a negativa střídavé péče rodiče shledali?

„Tak přínos je že ses na to dítě odpočatej a že se mu věnuješ fakt naplno. A negativa, že prostě stejně si říkáš, jestli je to správný. Že dítěti vlastně rozpůlíš život, a nevíš, co to s ním udělá v budoucnu, jaký bude mít vztahy. Na druhou stranu si říkáš, že každé nějak vyrostl, a nikde to není ideální. Takže lepší mu rozpůlit takhle život než žít za každou cenu pohromadě. To prostě nejde, to by nemělo dobrý následky pro to dítě. “

14) Zaznamenali viditelné změny v chování dítěte v průběhu střídavé péče?

„Ani nijak ne. Kromě teda toho, že jak jsem už říkala, že byl plačtivější, když jsme si ho předávali, že se tomu rodiči od kterého odchází, bude určitě stýskat, tak nic jiného jsem nezaznamenala. On je takovej pohodář, takže to bral bez větších emocí.“

15) Jak vnímají rodiče vhodnost střídavé péče vzhledem k věku dítěte?

„No myslím si, že když je to dítě menší, tak to tak ještě neumí vnímat a nechápe to, tím pádem to bere, jak to je, a neuvědomuje si proč a jak. Takže tím je to pro něj vlastně jednodušší. Prostě v momentě, kdy mu to ani nedochází, to nemůže ani chápat, ani se tomu nijak bránit. Takže mi to přijde vlastně lepší.“

16) Jak si myslí, že střídavá péče ovlivní budoucí život a chování dítěte až vyroste?

No to, kdybych věděla (smích). Nevím no. Určitě asi není dobrou model do budoucna pro dítě, že si dítě předávají, že má dva domovy, že rodina není pohromadě. Furt je to ale lepší, než žít v hádkách a v prostředí, který není harmonický. Jinak jak jsem řekla, určitě zvyk na komfort, který má u druhého rodiče, který si ho ten týden hýčká a snaží se mu všechno splnit, tak to taky není dobrý, když se to přehání.“

Otec:

1) Jaké důvody vedly rodiče k volbě střídavé péče o dítě?

„No nechtěl jsem o syna přijít, nebo být jenom víkendovej otec. Z toho důvodu jsem navrhnul střídavou péči. Abych mohl být se synem stejně intenzivně jako jeho máma a stejným podílem ho vychovávat.“

2) Co si pod pojmem střídavá péče rodiče představovali, než ji začali praktikovat?

„Tak jelikož jsem právník, tak o střídavé péči jsem samozřejmě věděl, co znamená. Nic víc jsem si nepředstavoval.“

3) Kdo byl navrhovatelem střídavé péče v jejich případě?

„Navrhovatelem jsem byla já. Protože bývalá partnerka chtěla mít syna častěji, a to jsem nechtěl dopustit. Tak jsem ji navrhl já.“

4) Jakým způsobem dítěti vysvětlili vzniklou situaci v rodině, a jakou formou dítěti vysvětlovali v průběhu praktikování střídavé péče, co ho právě čeká?

„Tak nijak zvlášť jsme mu to nevysvětlovali. Byl ještě malý. Když se na něco zeptal, tak jsem se mu snažil rozumně vysvětlit, co se děje. Ale bývalá partnerka je trošku bohém, takže to nijak neřešila způsobem, že bychom se společně sešli a v jednu chvíli to synovi řekli. Spíš v průběhu jsem se snažil mu odpovídat na to, co ho zajímá.“

5) Snažili se rodiče předcházet negativním dopadům na dítě při realizování střídavé péče?

„Tak samozřejmě, že jsme se snažili. My jsme se dokonce snažili se i stýkat kvůli němu, aby měl dojem té úplné rodiny. To se teda vůbec nepovedlo ale, naopak jsem měl dojem, že tam byl spíš kontraprodukt, že syn spíš nevěděl, jak se má chovat, a byl naopak nervózní. Což byla jako známka toho, že to je umělý. Že to nebylo úplně ideální rozpoložení. To setkávání prostě nebylo možný, jsme usoudili. Další předcházení bylo dublování věcí. Což znamenalo, že jsme nechtěli, aby si přenášel věci tam a zpět. Takže jsme mu pořídili třeba oblečení, který měl u mě, a u mámy. A nemusel nic stěhovat. Co se týče ale jiných věcí, jako své oblíbený hračky, a něco, co zrovna chce, a má to u druhýho rodiče, tak to bylo horší. Co ale opravdu chtěl, to jsme mu s sebou zabalili. Když si pak na něco vzpomněl v průběhu týdne, tak to holt prostě neměl. No jinak co se týče ještě tomu předcházení negativním dopadům, tak je samozřejmě důležitý, aby ti dva na sebe neplivali špínu a nemluvili o sobě navzájem před dítětem ošklivě. Což teda u bývalé partnerky neplatilo úplně. Jednou mi syn řekl, že jsem blbec. Tak jsem se ho zeptal, kde to slovo vzal, a proč to říká, a on mi řekl že „to máma“. Tak jsem bývalé partnerce hned zavolal a ptal se jí, proč před synem mluví o mně jako o blbci. A ona mi řekla, že občas jí to ujede a že ne vždycky o mně mluví asi nejlip před synem. Což jsem jí tedy hned zatrhl. Protože já před synem vždy mluvil o jeho mámě v dobrém. Máma je prostě nejlepší, máma je nejvíc. Tak to mě teda dorazilo. Takže nikdy před dítětem nešpinit jeho matku, a ani naopak.“

6) Jaké náročné byly začátky se střídavou péčí?

„Tak pokud se odstěhuješ z domácnosti, tak si musíš najít nový bydlení. To bylo pro mě náročnější chvíli. Já se ale nejdřív odstěhoval ke svému bratrovi, do volného pokoje, kde jsme měli se synem soukromí, ale zároveň tam byly bratrovy děti, takže syn byl v prostředí i s dalšíma lidma, co zná. Tak to bylo klidnější ten přechod. Pak už jsem si našel svůj byt.“

Jinak mi to nijak náročné nepřipadalo, ani pro mě, ani pro syna. On je takové putovní dítě, byl zvyklý přespávat často u babiček, na chalupě, takže to bral velmi hladce, ty přesuny. “

7) Jaký časový interval střídání si rodiče zvolili?

„Interval jsme zvolili týden a týden. Ze začátku teda chtěla bývalá partnerka mít syna víc dní u sebe. Ale to jsem nechtěl samozřejmě. Takže jsme se domluvili na interval po týdnů. Potom ale teda po nějaký době začala bývalá partnerka žárlit na mou nynější partnerku, se kterou jsem v té době začal již žít. Protože se cítila jakýmsi způsobem ohrožená. Syn občas řekl mé partnerce „mami“, což řekl před bývalou partnerkou, a ona začala žárlit. Řekla mi, že je syn moc ovlivněnej a cejtla že jí něco uniká. Zkoušela na mně, že by chtěla ten interval upravit, že by chtěla mít syna víc dní, nebo dokonce ve své péči. Tak to jsem jí řekl že prostě ne, že to necháme tak jak to je, že s tím nechci hejbat a synovi to celé měnit. Prostě si najednou uvědomila, že by ho mohla nějakým způsobem citově ztratit, že syn bude mít radši moji současnou partnerku. Já si třeba myslím, že se u ní třeba právě objevily i nějaký výčitky, že ví, že třeba není úplně nejpříkladnější máma. Ona je ještě mladá, a taková nevybouřená. Už když byl syn malinký, tak se u ní projevovaly takový stavy, že nemůže s kamarádama do hospody, že je furt zavřená doma, občas ani neuvařila, neuklidila. Prostě často na dost věcí kašlala a já byl ten zodpovědný. Ona je taková bohémka. Takže prostě si moc dobře uvědomovala, že asi synovi nedává ve výchově to, co mu dává příkladně moje současná partnerka, která je mimochodem dětská psychologka, takže o dětech hrozně moc ví, a ví, jak má vychovávat, jak dítěti pomoci, jak s ním promlouvat, a tak dále. No, takže tohle se tam objevilo, a já to odmítl.

8) Jak rodiče hodnotí dlouhodobou reakci dítěte na odloučení od jednoho z nich?

„Já jsem žádnou nezpozoroval. Dlouhodobější ne. Jako občas stýskání a tak, to je normální, ale dlouhodobou, to ne. “

9) Jak probíhala vzájemná komunikace mezi rodiči?

„Ale jo, jako domluvíme se. Občas tam jsou zmatky, že mu bývalá partnerka zapomene něco dát na týden ke mně, neví, kde to je, a tak. Občas je prostě taková nezodpovědná, no bohémka, no. Ale jako celkem to funguje ta komunikace. “

10) Jak probíhala vzájemná komunikace s mateřskou školou během realizování střídavé péče?

„No, bývalá partnerka udělala docela podfuk. Aby totiž syna do školky vzal, tak v mateřský škole řekla, že je na syna sama. Tím pádem ho do školky vzali přednostně. Jinak by ho nevzali kvůli místu. Což byl podfuk. Proto na mě učitelky teda ze začátku koukali, že se tam ob týden zjevuju a chci ho vyzvednout. Já jsem jim řekl, že máme syna ve střídavé péči, a že se o něj starám normálně. Ta jedna starší učitelka na mě koukala potom divně, neměli jsme se moc v lásce. Jinak se synem problémy nebyly ve školce, akorát teda nás poslali k psychologovi. Ale proto, že byl takovej „jinej“, často třeba koukal jen tak z okna, na ptáčky, nevšímal si dění kolem. Tak jim přišlo, že s ním něco je. Ale zjistili, že on je spíš takovej, že je občas mimo, má svůj svět. Že to není ani střídavou péčí, ani žádnou poruchou.“

11) Jakým způsobem se změnil každodenní život se střídavou péčí?

„Tak jako každodenní život se ti změní. Musíš najednou přemýšlet co uvaříš, jak uvaříš, musíš se starat najednou. Ten tejden volna je pozitivní, to jo. Ale je to velkej kontrast mezi těma dvouma životama. Jednou jseš rodič na sto procent, a zastáváš všechny funkce, další tejden si žiješ jak utrženej ze řetězu, máš čas na kamarády, sport, koníčky, partnerku. No, aspoň den před předáváním jsem pak musel se hodit do klidu, uklidit, nakoupit, připravit se. Jako je to velkej rozdíl no.“

12) Jak dlouho trvalo, než si rodiče a dítě na takto velkou životní změnu zvyklo a vše se zaběhlo?

„No já si myslím že až teď si zvykáme, zhruba po 3 letech“ (smích).

13) Jaké přínosy a negativa střídavé péče rodiče shledali?

„Přínosy jsou jasné. Nepřerušíš ten kontakt s dítětem, je to spravedlivě rozdělený. Máš možnost ovlivňovat jeho způsob života, máš možnost mu dát ten otcovskej vzor. Jako velký negativum, ale to nemusí být u všech rodin, ale nicméně my to tak bohužel máme, je rozdíl ve výchově mezi těma dvěma „rodinama“, ve kterých syn žije. Naštěstí teda bývalá partnerka má nového partnera, který je v pohodě, má vztah k dětem, mají spolu už malé dítě, a fungují celkem dobře, tak jsem rád, že je i na opačny straně syn v „úplné“ rodině, nejen s matkou. Ale teda ty rozdíly ve výchově mi vadí dost. Třeba takový stolování, kdy

syn u mě je zvyklý jíst společně u jednoho stolu, tak u nich jí klidně v obejváku na gauči a kouká přitom na televizi. Pak to dělá u mě, já mu to zatrhnu. Musí z toho bejt zmatený. Ten režim by podle mě měl být stejný jak u mě, tak u mámy. Pak návyky. Ať už je to mytí rukou, sprchování, hygiena. Tam zase teda musím říct, že já zas tolik nelpím na tom, aby se myl třeba každý den, což bývalá partnerka zase chce. Tak v tomhle ohledu se moc neshodnem taky. Nebo styl oblékání. Krátký kalhoty, utržený zip, díra v tričku. Ne že bych nějak extrémně lpěl na extra oblečení, ale nechci, aby můj syn chodil v tričku s dírkou třeba. Chci, aby chodil slušně oblečený, a ne jako trhan. Bývalá partnerka zas na tyhle věci moc nekouká.“

14) Zaznamenali viditelné změny v chování dítěte v průběhu střídavé péče?

„Jako nějaký viditelný změny jsem nezaznamenal. Jak jsem už řekl, tak byl dost citlivý a plachý při předávání, že opouští toho rodiče, a že mu určitě bude smutno. To bylo hodně vidět. Ale teda jinak mi přijde, že ho to nijak negativně zatím neovlivnilo. Samozřejmě nemůžu říct, co to s ním udělá do budoucna, třeba se to projeví později.“

15) Jak vnímají rodiče vhodnost střídavé péče vzhledem k věku dítěte?

„No jako jak to přijde, tak to přijde. Nemá cenu dlouze přemýšlet, jestli je to vhodný nebo ne, prostě musíš najít vhodný řešení po tom rozchodu, a nemáš čas se zaměřit nad tím, jestli není ještě malej nebo tak. Nemůžeš to odložit. Ale jako myslím si, že když je malej tak si myslím že je to trochu horší, protože ještě v tom věku inklinuje víc k té mami.“

16) Jak si myslí, že střídavá péče ovlivní budoucí život a chování dítěte až vyroste?

„Vůbec nevím, nedokážu na to odpovědět. Jestli bude mít v budoucnu model takovej, nebo makovej, jestli se naopak bude snažit mít úplnou rodinu, nebo jestli bude nějak strádat. Nemám věsteckou kouli(smích).“

Příloha 3

Rodina C

Matka:

1) Jaké důvody vedly rodiče k volbě střídavé péče o dítě?

„Tak nechtěli jsme o syna přijít ani jeden. Tak jsme zvolili střídavou péči.“

2) Co si pod pojmem střídavá péče rodiče představovali, než ji začali praktikovat?

„Nic jsem si nepředstavovala. Ve svém okolí jsem měla pár lidí, kteří střídavku měli, tak jsem tak nějak věděla o co jde. Už z názvu člověka logicky napadne, že se výchova dítěte střídá rovným dílem.“

3) Kdo byl navrhovatelem střídavé péče v jejich případě?

„My jsme se na ní shodli oba. Upřímně já mám náročnou práci, která mě baví a naplňuje, a nemohla bych si dovolit vzít si syna výhradně do své péče. Když jsme byli spolu s bývalým mužem, tak mi hodně ulehčoval ve všem, ale takhle sama bych si to nemohla dovolit se o něj starat. Takže jsme se dohodli na té střídavé péči.“

4) Jakým způsobem dítěti vysvětlili vzniklou situaci v rodině, a jakou formou dítěti vysvětlovali v průběhu praktikování střídavé péče, co ho právě čeká?

„No přišlo nám přirozené, si se synem sednout a říct mu vše narovinu, aby věděl, co se děje. Snažili jsme se mu situaci podat tak, aby ji pochopil, tak jsme mu jednoduše řekli že už se nemáme rádi, a že by to nefungovalo, a že s tatínkem musíme jít od sebe. Ale řekli jsme mu taky, že oba ho máme rádi, že na tom se nic nemění. Jinak co se bude dít, jsme mu vždycky řekli. Trochu jsem se bála, že se bude někdy cukat, a nebude se mu chtít třeba ke mně, nebo k tátovi. Ale přišlo mi, že měl spíš radost, že bude mít dva domovy, dva pokoje, víc hraček a tak. To jsem byla překvapená teda.“

5) Snažili se rodiče předcházet negativním dopadům na dítě při realizování střídavé péče?

„Tak jako snažili no. Já jsem prostě odešla od manžela, takže tím že to nečekal, to pro něj bylo asi těžký. Takže se musel s tou situací vyrovnat. Ze začátku tam bylo dost emocí negativních, z jeho strany. To jako chápu. Takže úplně lehký to nebylo, kvůli synovi jsme

se ale snažili nedávat nic špatného najevo. Ale bylo to náročný, najednou spolu mluvit, domluvit se co a jak bude. Cejtla jsem tam dusno. Ale to bylo prostě mezi náma. Jinak jsme se snažili nedávat nic najevo.“

6) Jaké náročné byly začátky se střídavou péčí?

„Náročný pro mě bylo být na syna najednou sama. Já jsem se odstěhovala do nového bytu, což taky byl určitě nekomfort, musela jsem si vše zařídit, a do toho řešit vzniklou situaci, rozvod. Když tam najednou nebyl můj manžel, nikdo mi se synem nepomáhal. Jako jsem zvyklá se o domácnost starat sama, ale mám náročnou práci, a pomoc manžela mi vyhovovala. Jako velký plus byl zase týden volna, na což jsem tak nebyla zvyklá. Najednou jsem měla čas pro sebe, na svou práci, o nic jsem se nemusela starat. Jako to mi vyhovuje. Pak jsem teda začala po nějaký době jezdit v týdnu volna za prací mimo ČR, to trvá do dneška. Takže si užiju týden se synem, a pak jezdím na týden do ciziny, kde pracuji. Musím říct, že mi to takhle fakt vyhovuje, i když od té doby co jezdím pracovně do ciziny, si tím pádem moc neodpočinu. Ale mě ta práce baví, já jsem workoholik trochu. Takže mi to nevadí.“

7) Jaký časový interval střídání si rodiče zvolili?

„Týden a týden. Já teda kvůli práci bych si dokázala představit i 14 a 14 dní. Ale dali jsme týden a týden, to bylo v tu dobu tak akorát.“

8) Jak rodiče hodnotí dlouhodobou reakci dítěte na odloučení od jednoho z nich?

„Synovi se stýskalo, když byl u mě, po tátovi. To jo, to jsem chápala. Měli spolu dobrý vztah. Možná tím, jak jsem byla hodně zaneprázdněná prací, a v době, když jsme ještě byli spolu, tak jsem občas jezdila do ciziny za prací, tak si vytvořili důvěrnější vztah. Když jsem se třeba ale bývalého manžela zeptala, jestli se synovi po mně nestýskalo, řekl že ne. Že nic neříkal. Tak to mi bylo trochu líto. Trochu jsem žárlila a měla pocit, že nejsem dobrá máma. Kvůli mé kariéře. Ale tím jsem se nikdy netajila. Práce je pro mě strašně důležitá.“

9) Jak probíhala vzájemná komunikace mezi rodiči?

„No nemůžu říct, že to bylo úplně v pořádku. My jsme se rozvedli, ale na můj popud. Tím pádem to pro manžela nebylo vůbec lehký, bylo to pro něj nečekaný a náhlý. Já ale jinak

nemohla. Takže to byl pro něj šok a z jeho strany komunikace byla na bodu mrazu a odmítal se mnou komunikovat, což chápu. Ale co se týče věcí kolem střídavé výchovy, rozvodu a výchovy syna, tam jsme komunikovat prostě museli. A to šlo. Nedělal naštěstí žádný problémy. I když jsem ho dost ranila. Občas mi teda přišlo, že někdy syna rozmazloval, a snažil se mít s ním lepší vztah než já. Trochu genderově, jakože oni dva jsou partáci a chlapi. “

10) Jak probíhala vzájemná komunikace s mateřskou školou během realizování střídavé péče?

„Nevim, normálně. My jsme jim oznámili, že se rozvádíme, a že budeme mít syna ve střídavý péči, takže o tom věděli. Akorát se to změnilo organizačně. Předtím syna vodil ráno do školky otec a já ho vždy odpoledne vyzvedávala. Při střídavce teda v týdnu, kdy ho měl on, syna vodil i vyzvedával, a stejně i já v týdnu kdy jsem ho měla u sebe. Ale to byla maličkost. Akorát manžel si to musel zařídit v práci tak, aby mohl odejít dřív a syna vyzvednout. “

11) Jakým způsobem se změnil každodenní život se střídavou péčí?

„Tak pro mě to byla velká změna byla, to jo. Rozhodla jsem se najít si nové bydlení, takže jsem se musela stěhovat, takže to bylo hektický pro mě. Potom to, že jsem byla na syna sama. Nikdo mi s ním nepomáhal, jak jsem byla zvyklá u manžela. Ale na to se taky dá zvyknout, ale ze začátku jsem z toho byla dost vyčerpaná. Nahradil mi to ale potom týden bez syna. Ted' ale můžu říct, že mi to takhle vlastně dost vyhovuje, protože mám čas na svoji práci, do které dávám maximum ze sebe. Bude to znít možná sobecky, ale já už druhý dítě nechtěla, protože je to s mou prací náročný, takže ten týden a týden je pro mě vlastně fajn. “

12) Jak dlouho trvalo, než si rodiče a dítě na takto velkou životní změnu zvyklo a vše se zaběhlo?

„Jé tak to nevím přesně. Nějakou chvíli to trvalo, ale nepočítala jsem to. Ale zhruba v řádu pár měsíců, než jsme si na to zvykli. “

13) Jaké přínosy a negativa střídavé péče rodiče shledali?

„Přínos vidím určitě v týdnu volna, kdy se můžu věnovat práci a sobě, případně partnerovi, který ale žije v Dánsku. Pozitivum je určitě i to, že než bychom vztah lepili a bydleli společně, a navzájem byli k sobě nevraživí a zůstávali spolu jen kvůli synovi, tak takhle to má hezky rozdělené, vidí nás oba pravidelně, a my si můžeme žít každý svým životem, bez hádek a sporů. V tom vidím výhodu, to je pozitivní. Jinak negativum samozřejmě zas to, že jsme mu rozpůlili život do dvou odlišných domovů a životů. Není to dobrý příklad pro něj. Ale nedalo se nic jiného dělat. Taky třeba nevím, jak moc ho táta ovlivňuje, třeba proti mně, u něj má určitě větší volnost, a jsou takoví partáci. Kdežto já jsem ta přísná matka. Tak se občas bojím, že to u otce funguje jinak, a jen si užívají. Ale to nemohu nijak ovlivnit.“

14) Zaznamenali viditelné změny v chování dítěte v průběhu střídavé péče?

„Ani mi nepřišlo, že bych něco viditelného zpozorovala. Jako jo, ze začátku byl takovej smutnější, což je pochopitelné. Už to trochu chápal, bylo mu 5. tak když byl u mě, tak občas se mu zastesklo po tátovi. Občas se na mě utrhl, jakože když jsem mu něco zakázala, nebo se mu nelíbilo, co budem zrovna dělat. Ale tyhle šprajcy má doted'. Zajímalo by mě, jestli to dělal i na druhý straně. Jak už jsem řekla, a stále si to myslím, že u táty má větší pohodu, s tátou i užije legraci a jsou jako kamarádi. A já jsem ta zodpovědná máma, která zakazuje a není se mnou legrace. Jako chápu to, jsou to chlapi, mají k sobě blíž. Ale nejsem si jistá, do jaký míry je to spíš ovlivňování z otcovy strany. Já si taky uvědomuju, že jsem dost žila prací, možná si toho syn všiml, a má se víc k tátovi. Nevím. Ale prostě to tak mám, tak si to nevyčítám. Jen je mi to občas líto.“

15) Jak vnímají rodiče vhodnost střídavé péče vzhledem k věku dítěte?

„Tak myslím že bylo dobře, že se to stalo až když bylo synovi 5 let. Protože už dokázal věci víc chápat, a nebylo to pro něj takové odtržení se od matky. Jako kdyby mu bylo méně, kdy jsou ty děti ještě víc vázaný na mámu.“

16) Jak si myslí, že střídavá péče ovlivní budoucí život a chování dítěte až vyroste?

„Ježíš tak nad tím vůbec nepřemýšlím radši. Prostě se to tak seběhlo, že nebyla jiná možnost. Jak ho to ovlivní, to nevím no. Možná si bude méně vážit vztahů, když vidí, že se můžou rozpadnout a může to fungovat dál. To střídání domovů taky není úplně dobrý

příklad. Ale jak říkám, to se opravdu nedalo nijak jinak řešit. Takže uvidíme, jak se to na něm do budoucna podepíše. “

Otec:

1) Jaké důvody vedly rodiče k volbě střídavé péče o dítě?

„Oba jsme chtěli syna vídat co nejvíce, a hlavně stejně. Takže nebyla jiná volba. “

2) Co si pod pojmem střídavá péče rodiče představovali, než ji začali praktikovat?

„Pro mě už z názvu bylo logický, že je to tak nějak půl napůl, že se to střídá, takže jsem tak nějak věděl. Nic jiného jsem si nepředstavoval. “

3) Kdo byl navrhovatelem střídavé péče v jejich případě?

„Chtěli jsme to oba už od začátku. V podstatě jsme se na tom shodli. Mám trochu pocit, že i bývalá partnerka ani o jiném typu péče nepřemýšlela, protože je hodně kariéristka, práce jí baví a má vysoké postavení. Takže tam viděla i víc času na sebe i svoji práci. “

4) Jakým způsobem dítěti vysvětlili vzniklou situaci v rodině, a jakou formou dítěti vysvětlovali v průběhu praktikování střídavé péče, co ho právě čeká?

„Tak sedli jsme si s ním. A snažili jsme se mu vysvětlit to trochu polopatě. Tak aby to pochopil. Řekli jsme mu, že už se s maminkou nemáme rádi, a že se nemilujeme, a rozcházíme se. Přirovnal jsem mu to ještě blíže. Syn byl v té době „zamilovaný“ do jedné holčičky ve školce, tak jsem mu řekl, že to je, jako kdyby on už tu holčičku přestal mít rád, a už by se s ní nechtěl kamarádit. Nevím jestli to pro něj bylo srozumitelnější, ale chtěl jsem mu to podat ještě víc jeho dětskýma očima. Jinak reagoval na to teda dobře mi přišlo. Dokonce se naopak těšil že bude mít dva domovy-tím pádem dva pokojíčky(smích). Jinak k té druhý otázce jsme mu akorát prostě řekli, že bude vždycky týden u táty a týden u mámy. A on nijak neprotestoval. Naopak prostě mi přišlo že měl radost, že bude mít všechno dvakrát, že bude mít dva pokoje atd. “

5) Snažili se rodiče předcházet negativním dopadům na dítě při realizování střídavé péče?

„Tak jako jo, snažili. Ale já byl prostě postavenej před hotovou věc, takže třeba na emoce nebyl moc čas. Bývalá žena od nás odešla, a měla to už evidentně dyl v sobě vyřešený,

a mě to v podstatě jenom oznámila. Samozřejmě že mě to dostalo svým způsobem, ale jako už nejsem malej kluk, takže jsem se to snažil vzít i vzhledem k synovi co nejvíc sportovně. Jo, ze začátku bylo potřeba si dost věcí i vyříkat, a domluvit se, jak co bude. Ale to jsme neřešili před synem.“

6) Jaké náročné byly začátky se střídavou péčí?

„Náročný to pro mě bylo určitě v tom, že se najednou musím starat o domácnost. O syna jsem byl zvyklý se starat, to jo, ale domácnost byla parketou bývalé ženy. I když hodně milovala svoji práci a občas ji upřednostňovala před dítětem. Tak ale o domácnost se starala. Ze začátku najal i paní na úklid, než jsem se ze všeho oklepal a tak. Docela těžký pro mě bylo chodit na nákupy a přemýšlet každý den, co uvařím. To jsem teda taky nebyl zvyklej. Jinak teda kromě toho, že jsem přišel i o partnerku, tak svým způsobem i o syna, v týdnu, kdy ho měla ona. Takže jsem se musel vyrovnat i se samotou. To bylo pro mě taky dost těžký. Stýskalo se mi po obou.“

7) Jaký časový interval střídání si rodiče zvolili?

„Týden a týden. Jako až bude starší, tak bych třeba zkusil dát klidně po čtrnácti dnech. Ale týden a týden je takovej ideální teď.“

8) Jak rodiče hodnotí dlouhodobou reakci dítěte na odloučení od jednoho z nich?

„No tak tím že jsme dali interval týden a týden, tak to nebylo nijak hrozně znatelný. Třeba nepamatuju si ani jednou, že by si v tejdně, kdy jsem ho měl, vzpomněl na mámu, nebo že by mu chyběla. Zní to teda krutě, ale je to tak. Nebo jsem to třeba nezpozoroval. Na druhou stranu, mám se synem dobrej vztah, jsme chlapi, tak jsme se dokázali zabavit. Nic dlouhodobě závažnýho jsem ale nezpozoroval.“

9) Jak probíhala vzájemná komunikace mezi rodiči?

„Tak aby to vyšlo nejlíp pro to dítě. My jsme mezi sebou měli trochu při. Já byl odkopnutej, ona kariéristka. Ona vlastně nebyla moc mateřskej typ. Upřednostňovala kariéru, takže třeba druhý dítě už nechtěla. Prostě mě to stejně vzalo, a i když to mezi náma nebylo dobrý, tak kvůli synovi jsme se snažili se chovat normálně. Jako zas musím říct, že domluvit se s ní dalo vlastně na všem. Aspoň tohle jsem ocenil. Jinak je to z mé strany mrtvý jakákoliv jiná komunikace.“

10) Jak probíhala vzájemná komunikace s mateřskou školou během realizování střídavé péče?

„Probíhala normálně. My jsme jim řekli že máme střídavou péči, a jinak se nic neměnilo. Já si teda v týdnu, kdy jsem syna měl, dohodl v práci, že budu končit dřív, abych ho mohl vyzvednout. Předtím jsem ho do školky jen vodil ráno.“

11) Jakým způsobem se změnil každodenní život se střídavou péčí?

„Jako tejdén volna je supr. Člověk má najednou čas pro sebe, na kulturu, koníčky, fotbal. To mi vyhovuje teda. A mám čas i na svoji partnerku, což je super. To jiní rodiče si nemůžou dovolit. Nemají moc volna na sebe, o samotě. Jinak to vaření, uklízení, no. Jako zvyknul jsem si. Ale to jsem předtím nedělal prostě. Takže tyhle změny byly největší.“

12) Jak dlouho trvalo, než si rodiče a dítě na takto velkou životní změnu zvyklo a vše se zaběhlo?

„Tak pro mě je to doted'ka nezvyk. Je to prostě jiný než život předtím. Ale trvalo zhruba měsíc, než si to sedlo všechno a zaběhlo se to. Docela rychle v pohodě.“

13) Jaké přínosy a negativa střídavé péče rodiče shledali?

„Přínosem je určitě, že se těším na syna, že si to užijeme pak v tom tejdnu, kdy ho mám. Víc jsme výletovali, cestovali. A teda ten tejdén volna. A negativum, určitě že se mi stejskalo ze začátku hodně po synovi. A jak jsem byl sám nejdřív, tak ta samota. To bylo těžký si zvyknout, najednou prázdněj byt. Ale pak jsem si našel nynější partnerku, tak už jsem nebyl doma sám, když měla syna bývalá žena u sebe. To bylo příjemný. Jinak negativum určitě že má syn dva domovy. To je divný. Domov má bejt jeden no.“

14) Zaznamenali viditelné změny v chování dítěte v průběhu střídavé péče?

„Ani ne. Spíš mi přišlo, že byl naopak klidnější najednou. Nevím čím to mohlo bejt, ale asi jak je člověk i odpočatej na to dítě, a těší se na něj, tak to dítě vnímá pohodovou atmosféru, člověk není zbytečně nervní. Tak možná tím. Taky když syn třeba viděl že jsem byl nějakej smutnější, tak ke mně přišel, pohládl mě. Byl najednou takovej i vnímavější. Možná trochu chápal situaci, a tak byl takovej empatickej ke mně.“

15) Jak vnímají rodiče vhodnost střídavé péče vzhledem k věku dítěte?

„Asi kdyby byl malej, tak by to bylo horší. Protože by ještě víc potřeboval tu mámu. Jak mu už bylo 5, tak si myslím, že to bral celkově líp.“

16) Jak si myslí, že střídavá péče ovlivní budoucí život a chování dítěte až vyroste?

„No tak třeba v těch partnerských vztazích, co bude mít, si myslím, že není tohle dobrý příklad, že bude mít prostě pocit, že spolu nemusí být s ženou napořád. Přitom by si to myslet měl, a měl by se snažit pro to udělat ve vztahu maximum. Anebo to pro něj naopak bude odstrašující příklad, a bude naopak chtít mít vztah pevněj, a bude pro to dělat maximum. Jako nevím, to se nedá takhle říct, co bude v budoucnu.“